

KONSENSUKSESTA KAMPPAILUUN

Sosiaaliturva- ja Sosiaalitieto-lehtien kirjoitukset sosiaalityön perus- ja
jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010

Marcus Ingmarsson Weckström

Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva

liseniaatintutkimus

Marginalisaatiokysymysten sosiaalityön

erikoisala

Sosiaalitieteiden laitos

Helsingin yliopisto

Tammikuu 2012

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Weckström, Marcus			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Konsensuksesta kamppailuun – Sosiaaliturva- ja Sosiaalietietäkirjoitukset sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiaalityö			
Työn laji – Arbetets art – Level Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatintutkimus		Aika – Datum – Month and year Tammikuu 2012	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 139
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalityön professionaalisen aseman kehitystä Suomessa kolmella eri vuosikymmenellä tutkimalla Sosiaaliturva- ja Sosiaalietietäkirjoitusten kirjoituksia sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista. Tutkimuksen teoreettinen osuus nojaa ammatillistumiskehitystä käsitteleviin professioteorioihin.</p> <p>Tutkimus toteutettiin rajaamalla Sosiaaliturva- ja Sosiaalietietäkirjoitukset koskemaan perus- ja jatkokoulutusta sekä kelpoisuuksia vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010. Tutkimusaineistoksi valikoitui yhteensä 56 kirjoitusta. Tutkimuskysymykset olivat: 1) missä määrin Sosiaaliturva-/Sosiaalietietäkirjoituksissa on kirjoitettu sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista, ja ketkä näistä ovat kirjoittaneet? 2) mitä sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista on kirjoitettu? ja 3) millaisia jatkuvuuksia ja vaihdoksia kirjoitusten sisällöistä ilmenee? Tutkimus on teoriasidonnainen. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista sisällönanalyysia.</p> <p>Koulutusinstituutioiden edustajat (akateeminen pääoma) olivat ahkerin kirjoittajaryhmä sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista kautta linjan (37 kirjoitusta). Toiseksi eniten kirjoittivat järjestöjen edustajat ja hallintovirkamiehet (hallintopääoma) (12 kirjoitusta). Kolmanneksi eniten kirjoittivat sosiaalityöntekijät ja asiakkaat (kokemuksellinen pääoma) (kuusi kirjoitusta). Vähiten kirjoittivat keskustelijat/kriitikot (kulttuuripääoma) (yksi kirjoitus). Valtaosa kirjoittajista oli naisia.</p> <p>Kaikki sosiaalialan toimijat halusivat nostaa koulutuksen korkea-asteelle vuoden 1980 kirjoituksissa. Työntekijöiden puutteellinen koulutus, työvoimapula, koulutuksen määrälliset ja laadulliset puutteet, aiemmat selvitykset sosiaalityön koulutustarpeista ja ammatillistuminen nousevat esiin kirjoituksissa. Koulutuksen teorian lisääminen ja sen yhdistäminen käytännön harjoitteluun tulevat myös esille. Vuonna 1990 kirjoituksissa esiintyy pettymystä siitä, että koulutuksen nostaminen yliopistoihin ei ollut tuottanut riittävästi sosiaalityöntekijöitä. Kansainvälistymisen alkaminen, valtion sääntelyn väheneminen, hyvinvointivaltion kasvun pysähtyminen, ammattikorkeakoulukokeilujen alkaminen ja huoli sosiaalityön koulutuksen asemasta nousevat esille. Vuoden 2000 kirjoitukset huipentuvat yliopistokoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen edustajien väliseen reviiirikamppailuun sosiaalityön asiantuntijuudesta ja kelpoisuuksista. Sosiaalityö (semiprofessio) kamppailee sosionomikoulutuksen (AMK) (uusprofessio) anastamispyrkimyksiä vastaan. Sosiaalityön erikoistumiskoulutus yliopistoissa on alkamassa. Vuonna 2010 kirjoitetaan valesosiaalityöntekijöistä, näyttöön perustuvista menetelmistä, johtamisesta ja mediakoulutuksen tarpeista. Sosiaalialan ammattikorkeakoulujen edustajat eivät osallistu kirjoittamiseen, mutta ammattikorkeakoulujen koulutus nousee esille muista kirjoituksista. Ammattikorkeakoulujen jatkokoulutus (ylempi AMK) on alkanut.</p> <p>Sosiaalityöntekijöiden ja koko sosiaalialan työvoimapula ja koulutuksen resurssipula esiintyvät kaikkien vuosien kirjoituksissa. Vuoden 1980 kirjoitusten konsensuksesta, joka ilmeni hyvinvointivaltion rakentumisvaiheessa, siirytään vuosikymmenestä toiseen kamppailemaan asiantuntijuudesta ja pätevyyksistä. Kamppailu on rauhoittunut vuonna 2010. Sosiaalityön koulutuksen erikoistuminen yhä varhaisemmassa koulutusvaiheessa nousee esille erityisesti yliopistojen edustajien kirjoituksissa. Koulutus mukautuu yhä enemmän hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten tarpeiden mukaan. Sosiaalityön professionaalinen asema näyttää kirjoitusten perusteella vahvistuneen yliopistoissa. Se on pitänyt puolensa ammattikorkeakoulujen anastamispyrkimyksiä vastaan ja sosiaalityön kelpoisuusehdot on turvattu lainsäädännöllä. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan ja yliopiston sosiaalityön koulutuspaikkojen määrässä on suuri ero, joten sosiaalityön professionaalinen asema voi olla uhattuna tulevaisuudessa. Sosiaalityöntekijöiden virat ovat vähentyneet 2000-luvulla samanaikaisesti kun sosiaaliohjaajien työpaikat ovat nelinkertaistuneet. Samaa kehitystä ei ole nähtävissä terveydenhuollossa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords hyvinvointivaltio, sosiaalityö, professiot, sisällönanalyysi			

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty
Faculty of Social Sciences

Laitos – Institution – Department
Department of Social Research

Tekijä – Författare – Author
Weckström, Marcus

Työn nimi – Arbetets titel – Title

From consensus towards battle – The writings in the journals *Sosiaaliturva* and *Sosiaalitieto* on topics pertaining to basic and postgraduate education and the conditions of qualification concerning social work within 1980, 1990, 2000 and 2010

Oppiaine – Läroämne – Subject
Social work

Työn laji – Arbetets art – Level

Licentiate thesis

Social work

Questions related to
marginalisation

Aika – Datum – Month and year

January 2012

Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages

139

Tiivistelmä – Referat – Abstract

The aim of this thesis is to examine the professional development of social work in Finland over three decades by studying writings in the journals *Sosiaaliturva* and *Sosiaalitieto* on topics pertaining to basic and postgraduate education and the conditions of qualification concerning social work. The theoretical part of the thesis has its underpinnings in theories concerning professional development.

The thesis work involved outlining the articles to deal with basic and postgraduate education and the conditions of qualification in social work within 1980, 1990, 2000, and 2010. The research data consisted of 56 writings. The research questions were 1) to what extent have the themes of basic and postgraduate education and the conditions for qualification in social work been written about, and who has written about them; 2) what has been written about basic and postgraduate education and the conditions for qualification concerning social work; and 3) what kinds of continuities and breaks can be found in the content of the writings? The thesis is theory-driven. The research method applied was qualitative content analysis.

Representatives of educational institutions (academic capital) were the most frequent writers (37 writings) about basic and postgraduate education and the conditions for qualification concerning social work. Representatives of third-sector organisations and other administrative entities (administrative capital) formed the second most frequently writing group (12 writings). The third most frequently writing group consisted of social workers and clients (experiential capital) (with six writings). The fewest writings were produced by free debaters and critics (cultural capital) (one piece). Most of the writers were women.

In the writings from 1980, all of the various representatives of the field of social services wanted to raise education in social work to an academic level. The poor education level of the workers, lack of labour, shortcomings in both quantitative and qualitative aspects of the education, earlier reports about needs in social work education, and professional development are common themes to be found in the writings. The need to focus on theoretical aspects and the combination of theory and practice in the education do come up in the writings, however. In 1990, some disappointment was seen with the fact that the rise of the education to academic standards had not produced enough social workers. The beginning of internationalisation, diminishing state regulation, lack of growth of the welfare state, the beginning of experiments concerning universities of applied sciences, and anxiety about the status of the education are common themes. The writings in 2000 culminated in territorial battles between representatives of universities and of universities of applied sciences concerning the expertise and conditions for qualifications in social work. Here, social work (semi-profession) fights against attempts of usurpation brought about by representatives of social service education at universities of applied sciences (pre-profession). Specialisation at the postgraduate level is about to begin at universities. In 2010, writings about fake social workers, evidence-based practice, leadership, and the need for media-education emerged. Representatives of social service education at universities of applied sciences did not participate in the discourse with writings of their own, but education at these institutions was brought up in writings by others. Postgraduate studies at universities of applied sciences have begun.

The lack of adequate social workers, the lack of staff in the social services in general, and the lack of resources for the education arise in the writings from every year examined. From the consensus in the writings of 1980, when the welfare state was still growing, the focus moved toward a battle concerning expertise and conditions for qualifications related to social work. This battle had calmed down by 2010. Specialisation ever earlier in the education is brought up especially in writings by representatives of universities. The education adapts itself ever more to the needs of the welfare state, the social work practice itself, and the citizens. The professional status of social work seems to have been growing ever stronger at the universities. It has been able to defend itself against attempts of usurpation carried out by universities of applied sciences, and the conditions for qualifications are secured in the legislation. There is, however, a great difference between student quotas for social sciences at universities of applied sciences and at universities; therefore, the professional status of social work may be threatened in the future. The number of social work offices (requiring a university degree in social work) has decreased since 2000 while the number of social instructors (requiring a degree from a university of applied sciences) has multiplied by a factor of 4 in the same time. The same development is not to be seen in the health services.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

welfare state, social work, professions, content analysis

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Arvostus, status, luokkateoriat ja sukupuolijärjestelmät	9
2.2 Professioteoriat	12
2.3 Sosiaalityö Suomessa ja siihen liittyvä tutkimus	22
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
3.1 Tutkimusongelman täsmennys	31
3.2 Tutkimusaineisto	32
3.3 Aineiston analyysi ja tulkinta	33
4 KONSENSUKSESTA KAMPPAILUUN	38
4.1 Kirjoitukset lukuina vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010	38
4.2 Konsensus – kirjoitukset vuonna 1980	45
4.2.1 Muutospaineita	46
4.2.2 Kehittämisehdotuksia	49
4.2.3 Ammatillistumisargumentteja	53
4.2.4 Poikkeava ratkaisu	54
4.2.5 Yhteenveto vuoden 1980 kirjoituksista	55
4.3 Konsensuksen rakoilua – kirjoitukset vuonna 1990	56
4.3.1 Teoriaa etsimässä	58
4.3.2 Teorian ja käytännön yhdistäminen	61
4.3.3 Työvoimapula ja kelpoisuusehdot	63
4.3.4 Ammattikorkeakoulut tulevat?	65
4.3.5 Yhteenveto vuoden 1990 kirjoituksista	71
4.4 Reviirikamppailua – kirjoitukset vuonna 2000	72
4.4.1 Tutkimuksen ja asiakastyön suhde	76
4.4.2 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutus	78
4.4.3 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen reviirikamppailu	82
4.4.4 Yhteenveto vuoden 2000 kirjoituksista	89
4.5 Hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten ehdoilla – kirjoitukset vuonna 2010	92
4.5.1 Valesosiaalityöntekijät ja pätevyyydet	94
4.5.2 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opetus	99

4.5.3 Talouden vaikutukset	103
4.5.4 Johtamista ja mediakoulutusta	105
4.5.5 Yhteenveto vuoden 2010 kirjoituksista	107
5 JATKUVUUKSIA JA VAIHDOKSIA	110
5.1 Yhteenveto tuloksista	110
5.2 Johtopäätökset	116
KIRJALLISUUS	123
LAIT, ASETUKSET JA NIIHIN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT	133
JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET	134
INTERNETLÄHTEET	134
AINEISTO	135
KUVIOT	
Kuvio 1 Professiokolmio (The Professional Triangle, Brante 2010, 848)	18
Kuvio 2 Professionaalinen maisema (Förslag till kategoriseringsschema för professioner, Brante 2009, 29)	19
Kuvio 3 Sosiaalipolitiikan kenttä (Roos 1985, 72)	40
TAULUKOT	
Taulukko 1 Professioteoriat (Lähde: Rajavaara 1986, 47)	13
Taulukko 2 Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehti vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010	38
Taulukko 3 Kirjoituksia perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehdessä kirjoittajatahojen mukaan (1 kirjoittajataho/kirjoitus)	41
Taulukko 4 Sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista kirjoittaneet henkilöt sukupuolen mukaan Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehdessä vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010	45

1 JOHDANTO

”Kuinka Suomessa voi luottaa yhteiskunnan tukeen, kun juuri ne henkilöt, joiden tehtävä on edesauttaa yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia ja toimia heikoimmilla olevien oikeuksien puolustajina ovat alipalkattuja ja pahimmillaan lähes täysin vailla koulutusta”? (Helsingin Sanomat 23.4.2011)

Näin kysyy Turun yliopiston ensimmäisen vuoden sosiaalityön opiskelija vuonna 2011 mielipidekirjoituksessaan Helsingin Sanomissa. Hän totesi omaavansa kadehdittavan työmarkkina-aseman sosiaaalialalla, vaikka hänen sosiaalityön pääaineopintonsa olivat vasta alussa ja hänen tietonsa vastasivat hänen omasta mielestään ”hädin tuskin sivistyneen kadunmiehen tasoa”. Kirjoittajalla oli ilmeisesti jo näin uran alkuvaiheessa rakentunut melko lohduton kuva sosiaalityöntekijän ammatin heikosta arvostuksesta ja työntekijöiden kirjavasta koulutuksesta. Kirjoitus koskee vuoden 2011 tilannetta, mutta onko sosiaalityön asema näyttänyt aina yhtä marginalisoidulta? Minua kiinnostaa sosiaalityön asema yhteiskunnassa.

Sosiaaalialan työntekijöiden suuri vaihtuvuus ja kuntien huoli sosiaalityöntekijöiden saatavuudesta on aika ajoin lisännyt kiinnostusta työntekijöiden työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin (Vataja & Julkunen 2004, 11). Julkisen sektorin toiminnan ja henkilökunnan saatavuuden on arvioitu nousevan yhä suuremmaksi ongelmaksi tulevina vuosina (esim. Melander T, puheenvuoro Helsingin sosiaalivirastossa 2009). Sosiaalityöntekijän työn heikko arvostus näyttäisi olevan ongelma, joka voi vaikuttaa sosiaalityöntekijän työmotivaatioon, alalle hakeutumiseen ja työhön sitoutumiseen (Vataja & Julkunen 2004, 29).

Eri ammattien tutkijat ovat pitkään olleet sitä mieltä, että tietyn ammatin arvostus liittyy olennaisesti ammattiin johtavaan koulutukseen. Sosiaalityön koulutus on ollut asia, johon on panostettu paljon Suomessa. Sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot on määritelty laissa ja jo 1980-luvun alusta sosiaalityön koulutus ja tutkimus on määritelty korkeasteiseksi. Sosiaalityö on hyvin naisvaltainen ala. Leena Eräsaari on määritellyt koulutuksen korostamisen naisspesifiksi strategiaksi oman aseman parantamiseksi. Koulutusstrategia on samalla myös määritelty ristiriidattomaksi tai harmoniseksi oman

aseman parantamiseen tähtääväksi strategiaksi. (Eräsaari 1991, 201.) Suhde koulutukseen vaikuttaa siis eri ammattien kehitykseen ja arvostukseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella sosiaalityön professionaalisen aseman kehitystä Suomessa viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Selvitän tätä tutkimalla sosiaalityön professionaalista asemaa siten, kuin se näyttäytyy sosiaalityön perus- ja jatkokoulutukseen sekä kelpoisuuksiin liittyvien lehtikirjoitusten valossa. Tarkoitukseni on tutkia sosiaalityön perus- ja jatkokoulutukseen sekä kelpoisuuksiin liittyviä kirjoituksia Sosiaalitieto-lehdessä (vuoteen 2009 nimellä Sosiaaliturva-lehti). Toivon saavani selville, missä määrin asiat ovat olleet esillä lehtikirjoituksissa, mitä mieltä niistä ollaan oltu ja mistä asioista on vuosien varrella kirjoitettu sosiaalityön perus- ja jatkokoulutukseen sekä kelpoisuuksiin liittyen. Valitsin kyseisen lehden, koska sen levikki on laaja. Kirjoittajat ja lukijat koostuvat opiskelijoista, käytännön työntekijöistä, vapaaehtoistyöntekijöistä, johtajista, tutkijoista ja tavallisista kansalaisista. Lehden katsotaan olevan ajankohtainen ja kirjoittajista asiakastyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden osuus on muihin ammattilehtiin verrattuna suuri (esim. Virtanen 1994, 121).

Tarkasteltava ajanjakso tulee olemaan viimeiset kolmekymmentä vuotta. Keskityn neljään vuosikertaan 1980, 1990, 2000 ja 2010. Valitsin vuosikerrat kymmenen vuoden välein, koska välit ovat silloin riittävän pitkät jotta mahdolliset muutokset kirjoitusten sisällöissä olisivat havaittavissa. Katsoin järkeväksi aloittaa aineistonkeruun juuri vuoden 1980 lehdistä, koska 1980-luvun alussa alkoi tapahtua merkittäviä muutoksia sosiaalityön koulutuksessa ja kelpoisuuksissa (esim. Mutka 1998). Päätin jatkaa aina vuoteen 2010 asti, jotta tutkimukseen saisi ajankohtaisuutta. Lähihistoriallisten tutkimusten kiinnostavuus lisääntyy mielestäni, jos ne kiinnittyvät ajallisesti mahdollisimman lähelle nykypäivää. Tekemällä näin voi parhaimmillaan ymmärtää miten asiat näyttävät nyt siltä kuin ne näyttävät.

Tutkimus on jaettu johdantoon ja neljään pääkappaleeseen. Toisessa pääkappaleessa käsitellään tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat, keskeiset käsitteet ja teoriat sekä aiheeseen liittyvä aikaisempi tutkimus Suomessa. Kappale etenee yleisistä yhteiskuntateoreettisista käsitteistä ja teorioista ammattien kehitykseen liittyviin professioteorioihin, suomalaisen sosiaalityöhön ja aikaisempaan aiheeseen liittyvään suomalaiseen tutkimukseen. Kolmannessa kappaleessa täsmennän tutkimusongelmaa

sekä esitän tutkimuskysymykset, tutkimusaineiston, käytetyt tutkimusmenetelmät, analyysitavan ja tulinnan. Kolmannessa kappaleessa kuvaan myös tutkimuksen toteuttamista prosessina ja tutkimusongelman määrittelemiseen liittyviä ongelmia. Neljäs kappale on tutkimuksen empiirinen osa, jossa ensin esitän aineiston ja kirjoitusten kirjoittajat lukuina erillisessä määrällisessä alakappaleessa. Tämän jälkeen analysoin kaikkien vuosikertojen tärkeämmäksi katsomani aineiston sisällön kronologisessa järjestyksessä erillisissä alakappaleissa ja nostan esille tutkimuskysymysten kannalta tärkeimmiksi katsomani teemat. Jokaisen vuosiaineiston analyysia seuraa lyhyt yhteenveto. Viides ja viimeinen pääkappale on yhteenveto kirjoitusten jatkuvuuksista ja vaihdoksista. Siinä tehdään myös erillisissä alakappaleissa yhteenveto tutkimuksen tuloksista ja johtopäätöksiä sosiaalityön professionaalista asemasta viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Arvostus, status, luokkateoriat ja sukupuolijärjestelmä

Arvostus liittyy kunnioitukseen (engl. respect, ruots. respekt) ja sosiaaliseen statukseen. Sosiologian klassikkoihin kuuluva Max Weber määritteli statuksen (ständische Lage) positiiviseksi tai negatiiviseksi sosiaalisesti kunnioitukseksi, joka on riippuvainen elämäntavoista, koulutuksesta, käyttäytymistavoista, perhetaustasta tai ammatista. Weberin mukaan taloudellinen vauraus ei välttämättä määritellyt yksilön sosiaalista statusta, koska esimerkiksi elämän- ja käyttäytymistavat riippuivat hänen mielestään enemmän ihmisten kasvatuksesta ja koulutuksesta. Weber määritteli statusryhmäksi (saks. Stand) sellaisen ihmisryhmän, joka syntyy elämäntavan ja erityisesti ammatin, vaihtoehtoisesti perinnön ja perhetaustan perusteella tai monopolistisesti saavutetun poliittisen tai hierokraattisen vallan perusteella. Statusryhmän määrittelyehtoihin kuului Weberin mukaan ryhmän esittämät menestykselliset ja spesifiset arvostusvaatimukset ja mahdollisesti tietty statukseen liittyvä monopoli. Weber teki kuitenkin eron ”säätöyhteiskunnan” ja ”luokkayhteiskunnan” välillä ja hän näki ammattiluokkien liittyvän kiinteästi markkinatalouteen. (Weber 1983, 213.) Weber näki siten kuulumisen tiettyyn statusryhmään perintöön ja kasvatukseen liittyvänä.

Sekä Max Weber että Karl Marx painottivat sosiaalisten luokkien merkitystä yhteiskunnan kehittämisessä. Marx esitti ”Das Kapital” teoksessaan kapitalistisen järjestelmän luokkajaon tuotantovälineet omistavan porvariston ja palkkatyötä tekevän työntekijäluokan (proletariaatin) välillä. (Melin 1999, 21.) Weber jakoi luokkatyypit omistajaluokkaan, ammattiluokkaan sekä sosiaaliseen luokkaan ja sosiaaliset luokat hän jakoi neljään alaluokkaan; työväestöön, pikkuporvaristoon, sivistyneistöön ja etuoikeutettujen luokkaan. Luokkatilanne vaikutti Weberin mukaan yksilön ansiomahdollisuuksiin, sosiaaliseen asemaan sekä hänen henkiseen elämäänsä. Yhteiskuntaluokka muodostui Weberin mukaan ihmisjoukosta, jonka luokka-asema oli samanlainen. Ammattiluokat Weber jakoi etuoikeutettuihin ja vähemmän etuoikeutettuihin sillä perusteella, miten ammattiluokka pystyi kontrolloimaan tuotantoa oman luokan jäsenten eduksi, sekä missä määrin luokka pystyi turvaamaan ansiomahdollisuuksiaan vaikuttamalla poliittisten ja muiden organisaatioiden talouspolitiikkaan. Etuoikeutettuihin ammattiluokkiin kuuluivat Weberin mukaan

kauppiaat, varustajat, tehdasyrittäjät, maanviljelijät, pankkiirit ja rahoittajat, eräät vapaat ammatinharjoittajat (lääkärit, asianajajat ja taiteilijat) ja muut tietyt työntekijät, joilla oli tietty koulutuksen tai harjoittelun kautta saavutettu ainutlaatuinen osaaminen. (Weber, 1983, 210- 211.)

Modernimpiin luokkateoreetikoihin kuuluu ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu. J.P. Roos (1985) on tiivistänyt Bourdieun teoriaa siten, että ihmisen luokka-aseman määrää paitsi hänen asemansa tuotantosuhteiden järjestelmässä myös hänen habituksensa, joka kuuluu Bourdieun käyttämiin avainkäsitteisiin. Lähtökohta on se, että ihmiset pyrkivät maksimoimaan voittojaan ja pääomaansa eri kentillä. Yksilön habitus määrää sen, miten ihmiset toimivat symbolisesti ja konkreettisesti näillä kentillä vahvistaen sitä pääomaa (ominaisuuksia), mikä kyseisellä kentällä on arvokkainta. Pääomaa on monta eri lajia ja ne koostuvat eri ominaisuuksista, jotka ovat arvokkaita vain suhteessa johonkin määrättyyn kenttään. Pääomaa voi saada perheen, kasvatuksen, perinnön ja koulutuksen kautta, mutta myös toiminnassa ja taistelussa kentällä muiden kentällä toimivien kanssa. Kentälle pääsee sisään osoittamalla, että hallitsee kentällä vallitsevat pelisäännöt. Uudet tulokkaat pyrkivät Bourdieun mukaan määrittelemään säännöt uudelleen parantaakseen omaa asemaansa. Symbolinen taistelu, jossa sääntöjä määritellään, noudatetaan ja uudistetaan, on Roosin mukaan Bourdieun teoreettisen tarkastelun ydin, jota hän sovelsi kaikkien ongelma-alueiden tarkasteluun. (Roos 1985, 69- 70.)

Donald Broodyn mukaan Bourdieu määritteli kolme pääoman päälajia: symbolisen, taloudellisen ja sosiaalisen pääoman, joista symbolinen oli tärkein. Bourdieun mukaan symbolinen pääoma antaa mahdollisuuksia lisätä muuta pääomaa. Symbolisen pääoman alalajeihin kuuluivat esimerkiksi kulttuurinen ja tieteellinen pääoma. (Broady 1985, 19.) Virtasen (1994) mukaan symbolinen pääoma kertoo myös yksilön tai kollektiivisen yhteisön arvosta muiden silmissä ja, että kyse on representaatiosta ja vaikeasti tulkittavista symbolisista ilmiöistä. (Virtanen, 1994, 33.)

Toinen merkittävä modernien luokkateorioiden luoja on amerikkalainen sosiologi Erik Olin Wright. Teoksessaan ”Class, Crisis and the State” (1978) Wright esitti luokkateoriaansa Marxin ja Weberin ajattelua kehittäen kuvatakseen 1970-luvun teollisuusyhteiskuntia. Wright rakensi kehittyneitä kapitalismia kuvaavan teoriansa omistussuhteiden, työelämän valta- ja auktoriteettisuhteiden sekä työn itsenäisyyden pohjalta. Vuonna 1997 ilmestyneessä ”Class counts” Wright täsmentää

luokkateoriaansa muun muassa jakamalla palkkatyöläisluokan yksityiskohtaisemmin alaluokkiin. Uuden teorian pohjalla oli myös Marxin ajatus riistosta luokkasuhteiden keskeisenä nimittäjänä. (Melin 1999, 26- 27. Wright 1997, 24- 25.)

Suomalaisista sosiaaliseen luokkarakenteisiin liittyvistä tutkimuksista ja teoksista, voidaan mainita Luokkaprojekti: Suomalaiset luokkakuvassa (1984), jossa Suomi oli osa Wrightin perustamaa kansainvälistä vertailevaa luokkarakennetutkimushanketta (Melin 1999. 27), Markku Kivisen luokka-analyysi ”Parempien piirien ihmisiä” (1987), jonka empiirinen osuus perustuu edellä mainittuun luokkaprojektiin ja teoreettinen lähtökohta on Wrightin teoriassa (Kivinen 1987, 3-5.), Tapani Valkosen (ym.) toimittama ”Suomalaiset” (1980), joka on yleisesitys suomalaisen yhteiskunnan muutoksista ja rakenteista sosiologiselta ja historialliselta kannalta (Valkonen ym. 1985, 7), Raimo Blomin (ym.) toimittama Mikä Suomessa muuttui? (1999), jossa tarkastellaan 1990-luvun yhteiskunnallista muutosta, lamakokemusta ja rakennemuutosta 2000-luvun näkökulmasta ja Katariina Järvisen ja Laura Kolben ”Luokkaretkellä hyvinvointivaltiossa. Nykysukupolven kokemuksia tasa-arvosta” (2008).

Yhteiskunnalliset jaot tapahtuvat myös ja erityisesti sukupuolen perusteella. Leena Alasen (1986) mukaan naistutkimuksen tavoitteena on ollut paljastaa, että naisten elämää, kokemuksia ja heidän toimintansa tuloksia on tunnettu puutteellisesti yhteiskuntatieteessä. Naistutkimuksen seuraava tavoite on ollut poistaa tuo tietämättömyys. (Alanen 1986, 57.) Patriarkaatti on naistutkimuksessa ja feminismissä keskeinen käsite, jonka Max Weber loi. Sillä hän tarkoitti kotitalouden järjestämistä siten, että isä hallitsee sukulaisverkoston muita jäseniä ja kontrolloi kotitalouden tuotantoa. Varhainen feministinen teoria perustuu patriarkaattiin ylihistoriallisena miesten ylivallan kategoriana. (Barrett 1985, 9.) Erottelu biologisen sukupuolen (sex) ja yhteiskunnallisesti tuotetun sukupuolen (gender) välillä on Michelle Barrettin mukaan tärkeää naisten aseman ymmärtämisessä (em. 38). Muita nais- ja sukupuolitutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa reproduktio (uusintaminen), jolla tarkoitetaan muun muassa suvun jatkamista, uuden sukupolven synnyttämistä, hoivaamista ja työvoiman jokapäiväistä uusintamista. Reproduktio liittyy merkityksensä kautta naisten elämään ja kokemuksiin. Sosialisaation (sisäistäminen) katsotaan olevan keskeinen naisten elämänehtoihin ja toimintaan vaikuttava tekijä, koska ”naiseksi ei synnytä vaan sosiaalistutaan” (Alanen 1986, 58 – 59.)

Rita Liljeström esittää kirjoituksessaan ”Sukupuolijärjestelmä ja naisten työ” (1986), että sukupuolten välinen työnjako opettaa sukupuolen sisällön, koska ihminen on oman työnsä tulos. Tällä tavalla ”naisten ja miesten maailmat syntyvät työnjaosta”. (em. 1986, 85.) Liljeströmin mukaan sukupuolten väliseen työnjakoon kuuluu se, että naiset hakeutuvat naisille tyypilliseen koulutukseen ja ammattiin tai, jos he työskentelevät miesvaltaisilla aloilla, he hoitavat tehtäviä, jotka katsotaan alempiarvoisiksi. Miesten ammattivalikoima on sen sijaan laajempi ja miehet työskentelevät useammin johtotehtävissä. Tyypillisten miesammattien taitovaatimuksia pidettiin myös vaativampina ja vastuullisempina kuin naisten ammattien vaatimuksia ja naisten työstä maksetaan vähemmän palkkaa. (em. 1986, 89.)

2.2 Professioteoriat

”Professionella yrken är i något avseende organiserade, relativt autonoma bärare och förmedlare av samhälligt sanktionerade, abstrakta kunskapssystem som ger dem förmågan att utföra handlingar som uppfattas som svåra, skickliga och värdefulla av allmänheten/klienten. Allmänheten/klienten kan stå för en patient eller annan enskild person, men också för en statlig organisation, ett privat företag eller samhället i stort.” (Brante 2009, 28.)

Yllämainittu sitaatti on ruotsalaisen sosiologin Thomas Branten (2009) määritelmä professiosta. Professiolla hän tarkoittaa ammatteja, jotka toiminnassaan kantavat ja välittävät abstraktia ja yhteiskunnallisesti kontrolloitua tietoa. Nämä kyvyt antavat profession harjoittajille taitoa tehdä tekoja, jotka kansalaisten, asiakkaiden, julkisen organisaation tai yksityisen yrityksen näkökulmasta ovat vaikeita, taitoa vaativia sekä arvokkaita.

Professioita tai ammatillistumista käsittelevä kirjallisuus ja tutkimus ovat osittain saaneet alkunsa Yhdysvalloissa. Professiolla tarkoitettiin kirjallisuudessa vakiintunutta ammattia, joka oli erotettavissa muista ammateista tietyin perustein. Abraham Flexner (1915) kuului ensimmäisiin tuntomerkkien erittelijöihin. Hänen mukaansa professio 1) perustuu älylliseen toimintaan, 2) vaatii jäseniltään huomattavan määrän tietoa ja koulutusta, 3) toimii ennalta määrättyjen käytännöllisten tavoitteiden saavuttamiseksi, 4) hallitsee tekniikoita, jotka voidaan välittää koko ammattikunnalle, 5) omaa tehokkaan ammatillisen organisaation ja 6) toimii yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämiseksi. Marketta Rajavaara on jakanut profession kehittymistä kuvaavat ammatillistumisteoriat

kolmeen ryhmään, joista Flexnerin määritelmä on esimerkki professioiden ideaalimallista. (Flexner 1915, teoksessa Rajavaara 1986, 45.)

	Ideaalimallit	Funktionaaliset teoriat	Vallankäyttäteoriat
Mikä on professio?	Ammatti, jolla on profession ominaisuuksia, etenkin tietoperusta ja palveluideaali	Ammatti, jolla on keskeinen merkitys yhteiskunnassa	Ammatillisen kontrollin muoto
Kuinka professionaalistuminen tapahtuu?	Kehittämällä profession ominaisuuksia	Ammatin yhteiskunnallisten tehtävien perusteella	Kampanjoinnilla ja hankkimalla valtiovallan tukea ammatille
Professioiden merkitys	Eivät anna selitystä	Luovat tiedettä ja pitävät yllä tärkeitä arvoja yhteiskunnassa	Edustavat niitä suojelevien eliittien (valtion) arvoja

Taulukko 1. Professioteoriat (Rajavaara 1986, 47)

Funktionaaliset professionaalistumisteoriat korostavat professioiden yhteiskunnallista merkitystä. Näiden mukaan professiot ovat tärkeitä uuden tiedon luojina sekä yhteiskunnallisten arvojen ylläpitäjinä. Professioiden uskotaan toimivan kaikkien yhteiskunnan jäsenten parhaaksi. Funktionalististen teorioiden kehittäjiä olivat esimerkiksi Talcot Parsons (1954) ja Emile Durkheim (1957). (em. 47.) Thomas Brante nimeää funktionalistisen koulukunnan strukturfunktionalistiseksi paradigmaksi (”strukturfunktionalistiska paradigm”). Ominaista sille oli Branten mukaan muun muassa se, että Parsonsinkin mukaan professioiden harjoittajat toimivat altruistisesti koko yhteiskunnan hyväksi yhteiskunnallisesti tärkeissä tehtävissä (”samhällets spjutspetsar”). Professioiden funktionaalisuuteen liittyi myös tärkeänä osana aineellinen ja kunnioituksellinen palkitseminen. Yhteiskunnan intressissä on saada näihin tärkeisiin tehtäviin (professioihin) päteviä ihmisiä ja siksi hyvä palkitseminen ja motivoiminen olivat Parsonsinkin mukaan myös olennaisen tärkeitä. (Brante 2009, 17.)

Funktionalismin vastareaktioksi syntyi 1970-luvulla niin sanotut vallankäyttöteoriat. Ne eivät luota professioiden altruismiin. Profiessiot ovat sen sijaan ammattiryhmiä, jotka ovat pystyneet saavuttamaan ammatillisia tavoitteitaan erityisen hyvin. (Rajavaara 1986, 47; Brante 2009, 20.) Omien intressien ajamiseksi ja ns. markkinamonopolin saavuttamiseksi professiot käyttävät vallankäyttöteorioiden mukaan sosiaalista sulkeutumista (social closure), joka oli alun perin Max Weberin luoma käsite¹. Vallankäyttöteorioita kutsutaan myös uusweberiläisiksi suuntauksiksi. Materiaaliset edut ja muut sosiaaliset palkinnot ovat niukkoja ja ne voidaan saavuttaa ainoastaan sulkemalla muut niiden ulkopuolelle. Muiden poissulkemisen välineeksi tarvitaan tehokkaita välineitä, kuten esimerkiksi erikoiskoulutus ja tutkinto. Tutkinto ja oikeus ammattitoimintaan ja siihen liittyviin palkintoihin pyritään rajaamaan vain tietyn koulutuksen ja tutkinnon suorittaneille. (Konttinen 1991, 14; Helander 1993, 19.)

Vallankäyttösuuntauksen tunnetuimpiin teoreetikoihin kuuluu Magali Sarfatti Larson, joka määritteli professionalismin prosessiksi, jonka kautta tietyn erikoisosaamisen (tuotteiden, osaamisen) haltijat pyrkivät luomaan ja kontrolloimaan markkinoita omalle osaamiselleen. Larsonin mukaan markkinoilla esiintyvä erikoisosaaminen on myös modernia yhteiskunnallista eriarvoisuutta edistävä elementti. Professionalisaatioprosessi on siksi myös merkki tietyn ryhmän statuksen etsimisestä ja sen sosiaalisen aseman parantamispyrkimyksestä. (Larson 1979, xvi; Brante 2009, 21.) Larson pyrki liittämään tietyn ammatillisen ryhmän kehityksen sosiaalishistorialliseen kontekstiin ja osoittamaan, että ammatillistumiskehitys voi myös muuttaa muotoaan yhteiskunnallisen paineen seurauksena (Torstendahl 1989, 29).

Yhdysvaltalainen sosiologi Elliot Freidson on teoksessaan ”Professional powers. A study of the institutonalization of formal knowledge” (1986) tarkastellut muun muassa sitä, miten professiot pyrkivät monopolisoimaan oikeuden työskennellä ammateissa Yhdysvalloissa. Freidsonin mukaan professiot vahvistavat asemiaan virallisen valtuutusjärjestelmän avulla (”the credential system”). Erilaisilla valtuutusjärjestelmillä ammatinharjoittajille ja instituutioille on luotu erivahvuisia valtuuksia, jotka oikeuttavat heidät muun muassa nimikkeeseen ja/tai työtoiminnan harjoittamiseen. Freidson painottaa, että valtuutusjärjestelmä lisää samalla korkeamman koulutuksen kysyntää, koska valtuuksien edellytykset liitetään lähes aina suoritettuun koulutukseen, kurssiin tai harjoitteluun. Minkä tahansa oppilaitoksen tarjoama koulutus ei kuitenkaan riitä

¹ Esimerkiksi Randall Collins käyttää sosiaalisesta sulkeutumisesta ”market closure” ja vallankäyttöteoriasta ”conflict theory” (Collins 1990, 24-25).

valtuuksien saamiseksi, joten samalla valtuusjärjestelmä luo myös oppilaitosten välistä arvojärjestelmää ("accreditation"). (Freidson 1986, 63-75). *"Employers may hire only those job seekers with credentials from accredited institutions and turn away applicants whose degrees were issued by unaccredited institution"* (Freidson 1986, 75). Freidson painottaa, että profession edustajille valtuutusjärjestelmä luo ainoastaan viralliset minimiehdot kilpailulle työpaikoista ja määrittelee siten rajatun määrän työnhakijoita, joiden kesken työntekijävalinta on tehtävä. Lopulliseen valintaan vaikuttavat yleensä epäviralliset valtuutukset ("informal credentials"), jotka luovat profession oman sisäisen stratifikaatiojärjestelmän ("system of stratification"). (Freidson 1986, 87-88.)

Andrew Abbott (1988) määrittelee profession suhteen abstraktiseen tietoon hyvin tärkeäksi koskien sen asemaa. Abbott puhuu myös ammatin sisäisestä differentiaatiosta ja stratifikaatiosta eli siitä, miten arvostettuja saman alan eri ammatit ovat toisiinsa verrattuna alan toimijoiden kesken. Tämä on hänen mukaansa riippuvaista ammatillisuuden asteesta siinä ympäristössä, missä tietty professio toimii. Hän esittää esimerkkeinä akateemisia ammatteja ja konsultteja, jotka toimivat kiinteästi oman alansa liittyvän organisoidun tiedon ja osaamisen parissa. Mitä enemmän tietty ammatti on tekemisissä yksinomaan oman alansa tiedon ja osaamisen kanssa, sitä korkeampaa arvostusta se nauttii ja silloin sen on mahdollista rajata pois tehtäviä, jotka eivät liity tähän ydinosaamiseen/-tieteeseen. Tämän perusteella Abbott esittää myös, että akateemiset ammatit ovat alansa arvostetuimpia. Ne ammatit, joissa joudutaan tekemään kompromisseja organisoidun tiedon ja realiteettien välillä, nauttivat Abbottin mukaan yleensä heikkoa arvostusta. Esimerkiksi asiakastyötä tekevät ammattiryhmät ovat Abbottin mukaan tästä syystä usein heikosti arvostettuja. Merkilliseksi paradoksiksi hän mainitsee sen, että yhteiskunnassa yleisesti arvostetaan asiakastyötä tekeviä ammattiryhmiä, mutta samanaikaisesti alan ammattilaiset itse arvostavat akateemikkoja ja konsultteja paljon enemmän. (Abbott 1988, 118-119.) Nämä ajatukset ovat mielestäni verrattavissa J.P. Roosin luomaan (Bourdieuun ajatusten perustella) sosiaalipoliittiseen kenttään. Siinä Roos esitti, että akateemikot, johtavat virkamiehet, kriitikot ja keskustelijat arvostetaan korkeammalle kuin esimerkiksi asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät. Bourdieun ja Roosin mukaan tämä johtui sosiaalityöntekijöiden symbolisen pääoman puutteesta, kun Abbott puhuu siitä, missä määrin tietty ammatti toimii suhteessa alansa organisoituun tietoon ja osaamiseen. He päätyvät mielestäni kuitenkin samaan lopputulokseen.

Anne Witz (1990) on liittänyt sukupuolidimension professionäkemykseensä. Hän esittää, että ”professionalistamisprojektit” (”professional projects”) ja eri ammattiryhmien strategiat oman asemansa parantamiseksi ovat erilaisia riippuen siitä, ovatko ne mies- tai naisvaltaisia. Pyrkimysten tulokset riippuvat sukupuolijakaumasta. Witz pitää tärkeänä huomioida myös yhteiskunnan kapitalistiset ja patriarkaaliset rakenteet professionaalistamisprojekteja analysoitaessa. (Witz 1990, 5.) Witz käyttää uusweberilaista lähestymistapaa, mutta hän on lisännyt siihen käsitteitä. Tyypilliseksi sulkeutumisstrategiaksi naisvaltaiselle alalle, hän mainitsee kaksoissulkemisen strategian (”dual closure strategy”). Tämä tarkoittaa sitä, että valtaa ja tehtäviä ”anastetaan” hierarkkisesti yläpuolella olevilta ammattiryhmiltä samalla kun pyritään sulkemaan pois alapuolella olevien ammattiryhmien pyrkimyksiä parantaa omaa asemaansa. (Witz 1990, 45-50.)

Brante esittää, että funktionalistiset ja uusweberiläiset professioteoriat ovat toistensa invertoidut peilikuvat ja hän käyttää niistä sellaisia termejä kuten naiivi vs. kyyninen kuvaamaan professioiden toimintatapoihin liittyviä odotuksia. (Brante 2009, 21; Helander 1993, 19.)

Thomas Branten mukaan sekä perinteisen professioteoriajaottelun mukaisten määritelmien että uudempien teoreetikoiden kuten Andrew Abbotin ja Julia Evettsin professionämääritelmien ongelma on kulttuurisidonnaisuus ja liiallinen yksityiskohtaisuus, jonka seurauksena niitä on vaikea soveltaa eri maissa ja eri ajankohtana. Brante peräänkuuluttaa siksi transhistoriallista määritelmää, joka olisi mahdollisimman vapaa kulttuurisidonnaisuuksista. Sekä ideaalimallien, funktionalistiset, uusweberiläiset ja myöhemmin syntyneet määritelmät ovat Branten mukaan oman kulttuurinsa tuotteita. (Abbott 1988 ja Evetts 1999 teoksessa Brante 2009, 22.) Oman määritelmänsä (aiemmin mainittu sitaatti) saavuttamiseksi hän kertoo abstrahoivansa (mutta ei liikaa). Määritelmä perustuu seuraaviin ehtoihin:

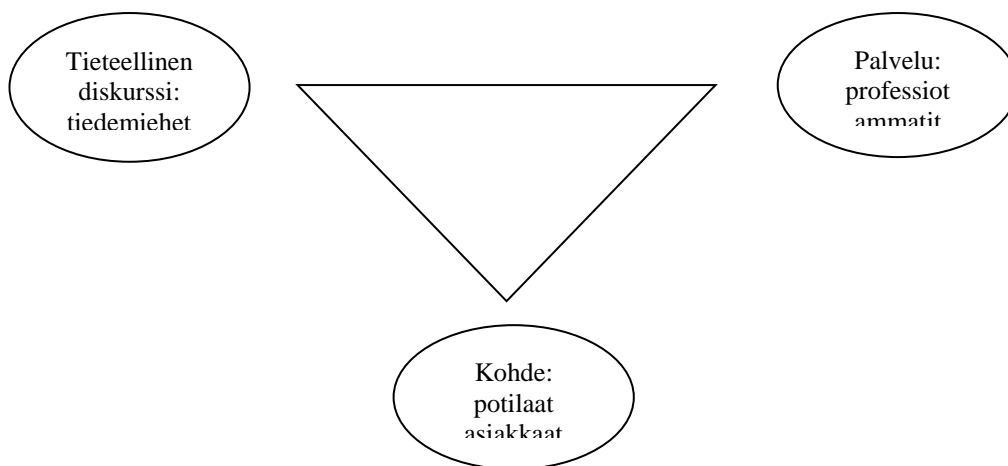
- 1) Abstrakti tieto. Profiessiot kantavat tietoa, jonka avulla pystytään ratkaisemaan uusia ongelmia sekä myös tarvittaessa monopolisoimaan uusia ongelma-alueita. Brante puhuu optimaalisesta abstraktitasosta, jolla professio säilyttää sopivan käytännöllisyytensä. Tällaista tietoa opetetaan yleensä yliopistoissa, minkä seurauksena professiot on yleensä liitetty yliopistokoulutukseen. Branten mukaan tämä yhteys ei ole kuitenkaan välttämätön, ellei määritelmään liitetä

myös vaatimusta tutkitusta ja todistetusta tiedosta, jolloin kytkeminen yliopistokoulutukseen tulee itsestään selväksi.

- 2) Epävarmuuden ja rutiinin suhde. Modernissa yhteiskunnassa on paljon riskejä. Epävarmuutta pyritään vähentämään käyttämällä ammattilaisia. Ammatin epävarmuustason ja rutiinitason välillä on suhde, joka Brante lyhentää ”Osäkerhet/Teknikalitet” (O/T). Jos tämän laskukaavan tulos on liian suuri, se tarkoittaa, että professio ei pysty saavuttamaan kansalaisten luottamusta. Jos tulos on liian pieni, se tarkoittaa, että ongelmat on ratkaistavissa rutiinitoimenpitein, jotka myös muut kuin profession harjoittajat pystyvät omaksumaan ja suorittamaan.
- 3) Autonomia. Profiessioilla on enemmän tai vähemmän itsemääräämisoikeutta oman toimintansa suhteen poliittisesti, taloudellisesti, organisatorisesti sekä ammattiryhmän sisällä. Autonomiataso on suhteellinen, mutta jos sitä rajoitetaan liikaa, Branten mukaan ei voida enää puhua professiosta.
- 4) Luottamus. Menestyviin professioihin liittyy vahva luottamus, joka perustuu yleiseen käsitykseen toiminnan yleisestä merkityksellisyydestä ja tehtävien vaativuudesta. Luottamuksen ja arvostuksen vahvistamiseksi professiot painottavat luottamuksellisuutta, ammatti-integriteettiä, kollegiaalisuutta, sisäistä kurinalaisuutta ja altruismia.
- 5) Organisaatio. Profiessiot ovat jossain määrin organisoituja. Historia osoittaa, että organisaatiomuodot ovat vaihtelevia. Profiessiot voivat olla organisoitu ulkoapäin esimerkiksi valtion tai kunnan toimesta.
- 6) Vaihdeettavuus. Profiessioyhmä ei tee eroa yksilöiden pätevyiden välillä vaan strategiaan kuuluu ryhmän pätevyiden painottaminen siten, että kenet tahansa voidaan vaihtaa toiseen samaan professioyhmään kuuluvaan ammatinharjoittajaan.
- 7) Abstraktin tietoperustan välittäminen. Profiessionharjoittajat toimivat välittäjinä esimerkiksi potilaan/asiakkaan ja abstraktin tiedon välillä. Esimerkkinä Brante mainitsee lääkärin ja potilaan suhteen, missä potilas tulee osalliseksi lääketieteelliseen tietoon lääkärinsä kautta.

Brante toteaa myös, että professioikäsitteen määrittelemine riittävän tarkasti on vaikeaa. Sama pätee myös muihin yhteiskuntatieteellisiin käsitteisiin (luokka, statusryhmä, paradigma). Tutkimuksen kannalta ei ole myöskään hedelmällistä määritellä sitä liian tarkasti. (Brante 2009, 25-28.)

Mitä ammatteja voidaan kutsua professioiksi? Yleiskielessä professiolla viitattiin alun perin 1800-luvun aikana syntyneisiin korkeampaa koulutusta edellyttäviin vapaiden ammatinharjoittajien ammattikuntiin. Näihin kuului erityisesti lääkärit ja lakimiehet. (Larson 1979, 11-12; Torstendahl 1989, 24.) Henriksson ja Wrede laskevat siihen Suomen osalta myös papit (Henriksson & Wrede 2004, 10). Brante mainitsee lääkäreiden ja asianajajien lisäksi insinöörit ja tiedemiehet ”klassisiin” professioihin (classical professions) kuuluviksi (Brante 2010, 868.). Amitai Etzioni kirjoittaa toisen sukupolven professioista ns. semi-professioista, joihin hän laskee esimerkiksi alemman kouluasteen opettajat ja sosiaalityöntekijät (Etzioni 1970, 129). Esa Konttinen (1998) esittää, että professioiden tärkein kehitysvaihe 1900 luvulla Suomessa oli hyvinvointivaltion rakennusvaihe vuosina 1950-1990, jolloin koulutus kytkettiin professioiden tärkeimmäksi rakenneominaisuudeksi. Koulutuksen kautta pohjustettiin laajemmat markkinat perinteisille professioille ja puoliprofessioille sekä synnytetään uusia koulutusammatteja. Uusien ammattien esimerkkeinä Konttinen mainitsee sosiaalityöntekijät, lastentarhanopettajat ja työvoimaneuvojat. (Konttinen 1998, 39.) Brante kuvaa koulutuksen merkitystä hyvinvointiyhteiskuntaan liittyviin ammatteihin seuraavalla kuviolla

Kuvio 1. Professiokolmio (The Professional Triangle, Brante 2010, 848)

Kuviolla Brante viittaa Foucaultin analyysiin psykiatrian historiasta teoksessa *Madness and Civilization* (1988). Yksinkertaistetun mallin mukaan poliittiset, sosiaaliset ja tieteelliset voimat määrittivät objektin ongelmaksi. Tieteen kautta ongelma klassifisoitiin, sille luotiin teoreettinen viitekehys ja se tuotiin esille diskursiivisessa muodossa tavoitteena ongelman ymmärtäminen ja hallitseminen. Tiede informoi palvelua/hoittoa antavat professiot, jotka pyrkivät interventioiden kautta muuttamaan

objektia. Profiessiot olivat tekemisissä sekä tieteen että objektin kanssa. Brante toteaa, että alkuperäinen järjestelmä on ajan mukaan laajentunut ja monimutkaistunut (Foucault 1988 teoksessa Brante 2010, 848.)

” This structure, obtaining its conditions of emergence in the mid-seventeenth century, has today developed into a gigantic science and a ”psy-complex” involving psychiatrists, pscologists, therapists, social workers and even the police and an ”object” now so diverse that there are no less than 356 ways to be ”mad” (emt., 849.)

Brante esittää, että kolmio sopii myös muiden modernin hyvinvointiyhteiskunnan ammattijärjestelmien kuvaukseen. Järjestelmät ovat vain monimutkaistuneet ja niihin kuuluu nykyään sekä professioita että puoliprofessioita (semiprofessions) sekä näiden ryhmien johtamia avustajaryhmiä. Yllämainittuja suhteita tieteen, profession ja objektin välillä Brante kutsuu nimellä totuusregiimit (truth regimes). (Emt., 849.)

Brante on myös laajentanut professionaalista maisemaa (”det professionella landskapet”) vastaamaan nykypäivän kehitystä.

	Estetiikka	Tiedottaminen	Tekniikka	Talous	Terveysten- huolto	Sosiaalinen integraatio
Perinteiset professiot						
Semi- professiot						
Uus- professiot						
Tieteellinen tutkimus ja koulutus						

Kuvio 2. Professionaalinen maisema (Förslag till kategoriseringsschema för professioner, Brante 2009, 29)

Matriisiin sisältyy professionaalisia kenttiä ja tasoja tai sukupolvia. Horisontaalisesti esitetään tärkeimmät professionaaliset kentät Bourdieun ajatuksen mukaan ja vertikaalisesti eri professiotasot tai -sukupolvet. (Emt., 2009, 30.) Perinteisten professioiden tai ensimmäisen sukupolven esimerkkejä oli Branten mukaan lääkärit, insinöörit, tiedemiehet ja asianajajat. Niiden organisointi tapahtui 1800-luvulla, mutta

juuret ovat paljon vanhemmat. Toisen sukupolven professiot, semi-professiot tai puoliprofessiot lisääntyivät hyvinvointivaltion laajentumisen yhteydessä. Brante mainitsee (kuten Etzionikin) esimerkkeinä sairaanhoitajat, kouluopettajat ja sosiaalityöntekijät ja hän esittää joitakin syitä, miksi niitä kutsutaan ”semi”-professioiksi. Ensiksi, kyseisen kentän ensisijainen oikeus tietoon ja auktoriteettiin on annettu toiselle professionille. Esimerkiksi sairaanhoitajalla ei ole suoraa yhteyttä korkeimpaan lääketieteelliseen tietoon, koska se on lääkäriellä. Toiseksi, semiprofessionien (sairanhoitajat, opettajat, sosiaalityöntekijät) toiminta kyseenalaistetaan herkästi kansalaisten (asiakkaat, potilaat) ja poliitikkojen toimesta. Brante arvelee tämän johtuvan siitä, että semiprofessioilta puuttuu systematisoitu, toistettavissa oleva ja julkisesti hyväksytty toimintamalli (performance or core). (Brante 2010, 869.) Hän toteaa myös, että niiltä puuttuu ns. oma paradigma tai tietopohja ja niiden koulutus on siksi usein poikkitieteellinen ja riippuvainen muista tieteistä kuten sosiologiasta ja psykologiasta. Semiprofessiot ovat myös vähemmän autonomeja suhteessa politiikkaan ja muihin professioneihin kuin klassiset professiot. Niiden toiminta on enemmän ohjattua. Työntekijöiden määrä on semiprofessioissa suurempi kuin klassisissa professionissa. Semiprofessiot kuuluvat julkiseen sektoriin ja niiden saavuttamat yhteiskunnalliset palkinnot (arvostus ja palkka) eivät ole korkeita. Branten mukaan tästä johtuen on ollut mahdollista säilyttää ajatus kutsumuksesta ja altruismista koskien semiprofessioita. Kaikki professiot kuuluvat Branten mukaan keskiluokkaan, mutta hän sijoittaa klassiset professiot ylempään keskiluokkaan ja semiprofessiot keskiseen keskiluokkaan. (Brante 2009, 31.)

Kolmas sukupolvi, uusprofessiot tai esiprofessiot (”pre-professions”) Brante liittää uusliberalistisen ideologian ja politiikan voimistumiseen ja markkinavoimien painottamiseen sekä hyvinvointivaltion kasvun hiipumiseen ja sen yksityistämiskehitykseen. Tässä yhteydessä voidaan mainita esimerkkeinä uusiin sosiaalisiin ongelmiin (maahanmuutto, ympäristö, kansainvälinen rikollisuus) liittyvät asiantuntijaprofessiot, vanhoihin professioneihin kuuluvaan erityisalueeseen erikoistuneet ammatit (naprapaatti, kiropraktikko, hyvinvointikonsultti) tai julkisella sektorilla toimivien ammattien professionaalistamispyrkimykset (esikouluopettaja, poliisi). Brante esittää, että uusprofessiot saavat (Ruotsissa) tukensa yliopistojen ja korkeakoulujen järjestämien uusien monimuotoisten koulutusohjelmien kautta. Hän arvelee, että jotkut näistä ”wanna-be” professionista tulevat onnistumaan kun taas toiset häviävät. (Brante 2009, 31-32 ja Brante 2010, 869-870.) Mainitut kolme professionsukupolvea voidaan

Branten mukaan liittyy eri yhteiskuntatyyppien ja niiden kehitykseen ainakin Mannereuroopan ja Skandinavian suhteen. Perinteiset professiot liittyvät teollistumiskehitykseen, semi-professiot liittyvät hyvinvointivaltion laajenemiseen ja uusprofessiot liittyvät uusliberalistiseen yhteiskuntakehitykseen. Brante luokittelee lisäksi tieteen ja tutkimuksen erilliseksi kentäksi matriisissa, koska se on niin sanottu avainprofessio, johon muut professiot nojaavat. (Brante 2010, 871.)

Brante on esittänyt, että sosiaalityön aineen perustaminen yliopistoihin Ruotsissa oli pyrkimys yhdistää *hyvinvointivaltion, tieteen ja politiikan professiot* niiden erilaisista ”rationaliteeteista” huolimatta. Hyvinvointivaltion tehtävä on hyvinvoinnin tuottaminen kaikille kansalaisille. Hyvinvointivaltion päämäärät konkretisoituvat poliittisen päätöksenteon kautta esimerkiksi sosiaalilainsäädännössä. Brante tähdentää, että perinteisen yliopiston tehtävä on tuottaa sellaista tietoa, joka vie tieteellistä tutkimusta eteenpäin. Tiedeyhteisö on perinteisen yliopistoihanteen mukaan itseohjautuva, riippumaton ja vapaa muun yhteiskunnan intresseistä, vaikka Brante myöntääkin tieteen täydellisen autonomian olevan käytännössä lähes mahdotonta. Mainittujen kolmen komponentin luonteet ovat Branten mukaan niin erilaisia, että niiden välillä on jatkuva jännite ja joku komponenteista dominoi yleensä muiden kustannuksella. Perinteinen tiede pyrkii antamaan ilmiöille pitäviä selityksiä, kun hyvinvointivaltio taas toivoo tieteestä ohjeita tehokkaita toimenpiteitä varten. Brante kuvaa tätä myös teorian ja käytännön jännitteeksi. (Brante 2003, 133-134; 172-174.) Pyrin jatkossa käyttämään käsitteet hyvinvointivaltio, koulutusinstituutiot ja politiikka tai päätöksenteko, kun aineistoa peilataan Branten ajatuksiin.

Suomeen liittyvästä yleisestä professiotutkimuksesta voidaan mainita Risto Rinteen ja Arto Jauhiaisen (1988) tutkimus ”Koulutus, professionalistuminen ja valtio”, jossa tarkastellaan julkisen sektorin reprodutioammatien muotoutumista 1800-luvulta alkaen. Esa Konttinen on väitöskirjassaan ”Perinteisesti moderniin” (1991) analysoinut professioiden yhteiskunnallista syntyä Suomessa. Voitto Helander on teoksessaan ”Professiot ja julkisvalta” (1993) analysoinut korkeasti koulutettujen ammattiryhmien osallistumista julkiseen vallankäyttöön Suomessa.

2.3 Sosiaalityö Suomessa ja siihen liittyvä tutkimus

Sosiaalityö sekä kansainvälisesti että Suomessa on kehittynyt hyväntekeväisyystyöstä ammatilliseksi toiminnaksi (Sipilä 1989; Arnkil 1991; Karvinen 1996; Toikko 2005). Suomessa on ollut olemassa jo 1920-luvulta alkaen systematisoitu ja organisoitu sosiaalityö, mutta yhtenäinen koulutus alkoi vasta vuonna 1942 suomeksi ja vuonna 1943 ruotsiksi (Siiriäinen, 1992, 19). Oltuaan ensin pitkään opistotason tutkinto, pätevyysvaatimuksia nostettiin 1980-luvulla. Vuoden 1981 alussa voimaan astuvilla uudelleen määritetyillä kelpoisuusehdoilla painotettiin sosiaalityön ammatillista opetusta (Rinne & Jauhiainen 1988, 294). Lailla (944/80) ja asetuksella (945/80) sosiaalityöntekijän kelpoisuus rajattiin koskemaan sosiaalihuoltajatutkinnon suorittaneita sekä yliopistossa ylemmän kandidaattitutkinnon suorittaneita, joilla oli ollut pääaineenaan sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikka. Lainsäädäntö tarkennettiin vielä 1980-luvulla. (Laki 944/1980 ja asetus 945/80 teoksessa Mutka 1998, 139.) Vuoden 1984 alusta sosiaalityöntekijän työhön on pääosin vaadittu ylempi korkeakoulututkinto (asetus 88/1983 teoksessa Siiriäinen 1992, 19). Kelpoisuusehdot on sittemmin tarkennettu (asetukset 804/1992, 608/2005 ja laki 272/2005).

Sosiaalityöllä onkin usein tarkoitettu suppeasti lähinnä kunnallisen viranhaltijan työtehtäviä, joiden pätevyysvaatimukset on määritelty laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005). Sen mukaan sosiaalityöntekijän tehtävään kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä (em. 3 §; www.finlex.fi). Sosiaalityöntekijän työn edellyttämää yliopistokoulutusta annetaan tällä hetkellä kuudessa suomalaisessa yliopistossa (www.sosnet.fi).

Sosiaalityöntekijöiden määrä sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaishenkilöstömäärästä on ollut ja on edelleen marginaalinen. Kuntien sosiaalityöntekijöiden määrä oli vuonna 1980 yhteensä 2453. Tästä lukumäärästä sosiaalitoimistoissa työskenteli 1190 sosiaalityöntekijää, hallinnollisissa tehtävissä 746 sosiaalityöntekijää ja muissa kuntien toimipaikoissa (esimerkiksi opetustoimi ja terveydenhuolto) 517 sosiaalityöntekijää. (Opetusministeriö 1986, 25.) Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa työskenteli vuonna 1980 kokonaisuudessaan 174 000 työntekijää (Kuntatyönantaja 4:2004, 4). Kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunta oli vuonna 1990 yhteensä 232 000, joista sosiaalityöntekijöitä 4150. Vuonna 2000 vastaava

luku oli yhteensä 237 000, joista sosiaalityöntekijöitä 4650. (Hämäläinen ym. 2002, xi; 24.) Kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveystalouksissa työskenteli vuonna 2010 yhteensä 258 000 henkilöä, joista sosiaalityöntekijöiden määrä oli 3970. Sosiaali- ja terveystaloukset ovat naisvaltaisia aloja. Miesten osuus koko kuntien sosiaali- ja terveystaloudella oli 8,8 % ja sosiaalityöntekijöistä 8 % oli miehiä vuonna 2010. (Ailasmaa 2011, 20; 3; 4.)

Vuodesta 1990 vuoteen 2010 on tehty rakennemuutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmissä. Sosiaalityöntekijöiden suhteellisesti pieni määrä näyttää kasvaneen tasaisesti aina 2000-luvun alkuun asti, mutta sen jälkeen määrä on kääntynyt laskuun. Mielenkiintoista on, että samaan aikaan sosiaalialan ohjaajien ja kasvattajien määrä on jatkanut nousuaan ja se on myös kiihtynyt. Vuonna 1990 sosiaalialan ohjaajia ja kasvattajia oli kunnissa 3870, vuonna 2000 yhteensä 5640 ja vuonna 2010 yhteensä 9800. (Ailasmaa 2009, 16; Ailasmaa 2011, 4; 20.) Vaikka tilastoja viimeisistä kolmestakymmenestä vuodesta on vaikea verrata toisiinsa luokitusmuutosten takia, sosiaalialan rakennemuutos näyttää tapahtuneen erityisesti 2000-luvun alusta lähtien. Tästä alkaen sosiaalityöntekijöiden määrä on laskenut ja sosiaaliohjaajien ja kasvattajien määrä on lisääntynyt. Sosiaalialan ohjaajien ja kasvattajien kelpoisuusvaatimukset ja palkkaus ovat erilaiset kuin sosiaalityöntekijän. Niihin tehtäviin soveltuvat erityisesti ammattikorkeakouluissa koulutetut sosionomit (AMK). (Laki 272/2005.)

Sosiaalityön professionaaliseen kehitykseen suuntautunut tutkimuskatsaus ei tule tässä yhteydessä olemaan kattava. Tarkoitukseni on kuitenkin mainita sellaisia tutkimuksia, jotka voivat liittyä tutkimuskysymyksiini (myös ajallisesti).

Marjatta Eskola on selvittänyt suomalaisen sosiaalityön historiallista kehitystä kirjoituksessaan ”Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalityön kuva” (1981). Kirjoituksessa käsitellään myös sosiaalityön koulutusta sekä sosiaalityön suhdetta teoriaan. Eskola toteaa kirjoituksessaan, että sosiaalityön ammatillinen koulutus ja tutkimus olivat tuolloin edenneet pidemmälle Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Ruotsissa ja Norjassa. Teorian tarve sosiaalityössä oli kuitenkin myös Suomessa muodostunut jo itsestään selväksi ja ala kaipasi enemmän tutkimustoimintaa. Näistä syistä johtuen oltiin laajasti sitä mieltä, että koulutus kuului ns. korkea-asteelle. (Eskola 1981, 43-44.)

Marketta Rajavaara (1983; 1986) on tutkinut sosiaalityön professionalistamisen muutosstrategiana. Hän on todennut, että sosiaalityön oman paradigman puute toimi yhtenä esteenä sosiaalityön professionalistamiskehityksessä (vrt. am. Brante 2010). Rajavaara mainitsee työntekijän suhteen asiakkaaseen, tieteellisen tiedon käytön, asiantuntemuksen kapenemisen riskin ja asiantuntijavallan käyttämisen sosiaalityön ja professionalismin yhteensovittamisen ratkaisemattomiksi ongelmiksi. Hän esitti kuitenkin, että sosiaalityön kehitys professioksi todennäköisesti tulee jatkumaan ja että se tulee tarkoittamaan sosiaalityöntekijöiden taloudellisten, sosiaalisten ja tiedollisten hyötyjen lisääntymistä. Myös valtiovalta hyötyy, jos lisääntyvä tieto ja taito johtavat tehokkaampaan työskentelyyn. Rajavaara painotti, että tärkeintä olisi asiakkaiden hyötyminen sosiaalityön professionalistamiskehityksestä. Hän totesi, että tämä on mahdollista, mikäli sosiaalityöntekijät käyttävät lisääntyvää voimaansa asiakkaiden etujen ajamiseen. (Rajavaara 1986, 51, 59-64.)

Jari Heinonen on tarkastellut sosiaalityön tehtäviä lisensiaatintutkielmassaan (1984). Kyseessä on sosiaalityön rakenneanalyysi, joka perustuu marxilaiseen poliittiseen taloustieteen kritiikkiin. Aineisto koostuu aiemmin tehdyistä sosiaalityön historiallisista tutkimustuloksista (Heinonen 1984, 148). J.P. Roos (1985) on kuvannut sosiaalipolitiikan kenttää ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun käsitteiden varassa. Roos haastatteli sosiaalityöntekijöitä selvittääkseen, millaisia strategioita he käyttivät parantaakseen omaa asemaansa, joka Roosin mukaan oli sosiaalipolitiikan kentällä suhteellisen heikko. (Roos 1985, 75-76.)

Jorma Sipilä (1989) on esittänyt byrokratian ja professionalismin välisen ristiriidan yhtenä esimerkkinä sosiaalityön perusristiriidoista. Sipilän mielestä professionalismia tarvitaan palvelutyössä ja psykososiaalisessa työssä, koska työntekijöiden on pystyttävä toimimaan itsenäisesti, mutta professionaaleja tarvitaan byrokratiatehtävissä ainoastaan johtotehtävissä. Sipilän mukaan esimerkiksi sosiaalitoimistojen status on ja pysyy matalana, koska sosiaalitoimistot ovat niin sanottuja matalan kynnyksen organisaatioita eivätkä ne siitä syystä pysty määrittelemään ympäristöään, vaan ne joutuvat passiivisesti ottamaan vastaan ne asiakkaat, jotka muut viranomaiset heille lähettävät. (Sipilä 1989, 221-222.)

Jorma Hänninen (1990) on tutkinut kirjallista keskustelua sosiaalityöstä Suomessa 1940-luvun alkupuolelta 1980-luvun loppupuolelle. Hänninen esittää yhtenä johtopäätöksenä, että kirjoituksista on havaittavissa kolme keskusteluaaltoa toisen

maailmansodan jälkeen. Ensimmäisenä hän mainitsee sosiaalityön metodikeskustelun 1950-luvulla, toiseksi sosiaalityön ideologikritiikin 1980-luvun alkupuoliskolla ja kolmanneksi sosiaalityön tutkimuksellisen ja hallinnollisen kehitysoptimismien 1980-luvun puolivälin jälkeen. (Hänninen 1990, 198-199.)

Tom Erik Arnkil (1991) on tutkinut sosiaalityön ristiriitoja ja kehitysvyöhykkeitä osana sosiaalityön tutkivaa kehittämisprojektia vuosina 1986-1990. Arnkilin mukaan 1980-luvun alussa valmiiksi kehitetty sosiaalivaltio oli peilikuva fordistisesta tuotantotavasta ja markkinoista. Tällä hän viittasi Henry Fordin keksintöön autojen valmistamisesta vaihetyönä (liukuhihnatyö) kokonaisvaltaisen käsityön sijaan. Sektorijakoinen palvelujärjestelmä (työvoimatoimi, asuntotoimi, terveystoimi, koulutoimi) yhdessä professionalisoitumisen kanssa voi Arnkilin mukaan johtaa tilanteeseen, jossa organisaatiot saattavat turvautua ylijäämäkategorioiden muodostamiseen ja ratkaisemattomien ongelmien siirtämiseen muille. Viime kädessä sosiaalityö saa hoidettavakseen vaikeasti työllistettäviä henkilöitä työvoimatoimelta, vaikeasti koulutettavia koulutoimelta, vaikeasti hoidettavia terveydenhuollolta, vaikeasti asutettavia asuntotoimelta jne. Arnkil kuvaa noidankehää, missä sosiaalityöntekijä tuottaa fordistiselle yhteiskunnalliselle palvelujärjestelmälle valikointi-, kvalifointi- ja varastointipalveluja, jotka muut järjestelmän toimijat ovat rajanneet oman erikoistumisensa ulkopuolelle. Sosiaalityön professionalismiprojekti pyrkii Arnkilin mukaan kontrolloimaan ammattia, mutta se vahvistaa samalla jo vallitsevaa fordistista yhteiskunnallista työnjakoa. (Arnkil 1991, 104-111.)

Arnkil epäileekin, että professionalismiprojekti on johtanut epärealistiseen tilanteeseen, jossa sosiaalityöntekijän töitä hoitavat mittavilla odotuksilla kuormitetut koulutetut naiset, jotka viipyvät sosiaalitoimistossa harvoin muutamaa vuotta kauemmin ja joiden tehtäviä hoitavat usein sijaiset ja kouluttamattomat henkilöt - jos vakanssiin on ylipäättään saatu hoitajaa. (Arnkil 1991, 44). Arnkil vaikuttaa olevan (em.) Sipilän kanssa samaa mieltä siitä, että sosiaalitoimisto on luonteeltaan matalan kynnyksen organisaatio, jolle ”passiivisen valikoimisen tie” on tyypillistä.

Leena Eräsaari (1991) on tarkastellut yhtenä osa-alueena tarkastellut sitä, millaisessa jännitekentässä sosiaalityön professionalismismi liikkuu (Eräsaari 1991, 20). Eräsaaren mukaan sosiaalityön koulutuksen alkaminen Euroopassa ja Englannissa 1900-luvun alussa perustui siihen, että vapaaehtoisten työntekijöiden oli vaikeaa arvioida köyhien moraalista dimensiota. Eräsaari epäilee, että koulutuksen alku lähti tarpeesta

kontrolloida vapaaehtoisten naispuolisten työntekijöiden ”sukupuolispesifiä käyttäytymistä”. Heidän katsottiin suhtautuvan liian sinisilmäisesti asiakkaiden huiputtamisyhteyksiin sekä liian empaattisesti köyhien tilanteisiin. Eräsaaren mukaan naiset myös halusivat sosiaalityön koulutusta, koska useat opiskelu- ja koulutusalueet olivat heiltä siihen aikaan suljettuja ja he joutuivat valitsemaan niistä aloista, joille pääsivät. Eräsaaren mukaan kouluttautuminen on mielletävä naisspesifiksi, harmoniseksi ja ristiriidattomaksi oman aseman parantamisen strategiaksi. (Eräsaari 1991, 200-201.)

Inger Siiriäinen (1992) on tarkastellut 1980-luvun keskustelua tärkeimmissä sosiaalipolitiikan, sosiaalihuollon ja sosiaalityön aikakauslehdissä Bourdieun kentäteorian mukaan. Tutkimus osoitti, että aktiivisimmat toimijat sosiaalipolitiikan symbolisella kentällä olivat hallintovirkamiehet, sosiaalityöntekijät ja tutkijat. Keskustelun säännöt luotiin tutkimuksen mukaan tutkijoiden ja valtionhallinnon edustajien toimesta ja pääsy kentälle edellytti toimijalta nimenomaan tieteellisesti tuotettua tietoa, joka olisi yleistettävissä laajempaan kontekstiin (”vetenskapligt producerad kunskap”). Siiriäisen mukaan työn kautta hankittua kokemuksellista tietoa ei arvostettu ja sen seurauksena sosiaalityöntekijöiden kokemuksellinen tietotaito ei riittänyt ”pääsylipuksi” kentälle (vrt. Roos 1985). Siiriäinen painotti, että sosiaalityöntekijät nostivat kirjoituksissaan esille tiedon, palvelun laadun ja kollegiaalisen kontrollin merkityksen sosiaalityöntekijän ammatin kehittämiseksi. Tämän hän tulkitsee sosiaalityöntekijöiden tietoiseksi strategiaksi symbolisen pääoman lisäämiseksi ja asemansa parantamiseksi. (Siiriäinen 1992, 157-160.)

Petri Virtanen (1994) on analysoinut sosiaalityöntekijöiden elämäntyyliä ja sosiaalityöntekijän ja sosiaalityön habitusta. Virtanen testasi tutkimuksessaan Bourdieun käsitteiden soveltuvuutta aineistoon erilaisia metodologisia lähestymistapoja käyttäen. Tutkimusaineisto koostui 158 sosiaalityöntekijän kyselylomakevastauksista, 20 sosiaalityöntekijän teemahaastattelusta ja sosiaalialan ammattilehdistä kerätystä aineistosta (2273 kirjoitusta). Tämän lisäksi käytettiin 39 sosiaalityön kentän toimijaa koskevia kyselylomakevastauksia vertailuaineistona. Tutkimuksen empiiristen löydösten perusteella kuva sosiaalityöntekijöistä keskiluokkaan sijoittuvana homogeenisena ammattikuntana ja sosiaalityöntekijöiden pelkästään empaattinen ja ammatillinen suhtautuminen asiakkaisiin osoittautuivat kirjoittajan mukaan myyteiksi. (Virtanen 1994, 8.)

Mirja Satkan (1995) väitöskirja oli ensimmäinen esitys sosiaalityön oppihistoriasta. Satka kuvaa suomalaisen sosiaalityön kehitystä paikallisesta toiminnasta koordinoituiksi ja kansainvälisesti orientoituneeksi asiantuntijuudeksi tarkastelemalla alan johtavien toimijoiden kirjoittamia tekstejä, muuta toimintaa sekä haastattelujen kautta. Satka huomasi kolme erillistä kehitysjaksoa. Ensimmäinen vaihe sai alkunsa 1900-luvun alussa Suomen itsenäistymisen yhteydessä. Toinen vaihe seurasi sisällissodan jälkeisiä tapahtumia 1918 ja siihen liittyi kansallista integraatiota ja uusien levottomuuksien ehkäisyä. Kolmas kehitysvaihe alkoi toisen maailmansodan jälkeen, jolloin modernien sosiaalisten interventioiden toimeenpano yhä enemmän alkoi perustua päättävien henkilöiden ajamiin normeihin ja standardeihin. (Satka 1995.)

Synnöve Karvisen (1996) väitöskirja käsittelee sosiaalityön ammatillisuuden kehitystä ja sisältöä ja siinä kuvataan sosiaalityön opillista kehitystä. Tutkimus koostuu viidestä itsenäisestä artikkelista ja yhdestä yhteenvetoartikkelista. Väitöskirjassa osoitetaan, että metodisella työotteella ja reflektiivisyyden idealla on sosiaalityössä pidemmät juuret kuin aikaisemmin oli uskottu. Postmodernissa sosiaalityössä reflektiivisyys oli nousemassa ohjaavaksi metatason periaatteeksi ja metodisuus tarjoaisi välttämättömän työprosessin mallia ammattikäytäntöjen ja työn sisällön arviointiin. ”Reflektiivinen asiantuntijuus ennakoii nopeaan muutokseen, vaihtoehtoihin lähestymistapoihin ja epävarmuuteen sopeutuvaa ammatillisuutta.” (Karvinen 1996.)

Ulla Mutka (1998) on väitöskirjassaan pyrkinyt selvittämään, millä tavalla sosiaalityön asiantuntijuus oli määrittymässä uudelleen hyvinvointivaltion ympärille syntyneiden kiistojen ja jännitteiden seurauksena 1990-luvulla. Haastatteleamalla sosiaalityön asiantuntijoita Mutka pyrki selvittämään, millaisia uusia haasteita he kohtasivat työssään, millaisia muutosvaatimuksia nämä haasteet asettivat ja minkälaisia kysymyksiä sosiaalityöntekijöiden oli ratkaistava uusien sosiaalisten ongelmien kohtaamiseksi. (Mutka 1998, 15.) Mutka pyrki nostamaan kokemuksellisen tiedon tieteellisen tiedon rinnalle ja esitti ajatuksen kirjoittavasta sosiaalityöntekijästä. Epävarmassa yhteiskunnallisessa tilanteessa tarvitaan muiden työntekijöiden yksilökohtaisia tarinoita nähdäkseen, millaisia ratkaisuja kukin oli kehitellyt ammatillisiin kysymyksiin. (Mt., 182-183.) Kolmannessa kappaleessa ”Vanhan ja uuden asiantuntijuuden väliset neuvottelut” hän kertoo muun muassa suomalaisen sosiaalityön koulutuksen kehityksestä akateemiseksi oppiaineeksi. Mutka esittää myös omat arvionsa kehityksen tai ”professionalismiprojektin” seurauksista ja sen hinnasta. (Mt., 144-163.)

Mutka tarkastelee väitöskirjassaan myös sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtojen tiukentamista 1980-luvulla ja sitä edeltäviä tapahtumia aikaisemmin mainittujen uusweberiläisten teoriakäsitteiden avulla. Erityisesti hän soveltaa brittiläisen sosiologin Anne Witzin naisvaltaisten ammattien professioprojekteja varten luotua neljää käsitettä. Nämä käsitteet ovat demarkaatiostrategia, kaksoissulkemisen strategia ja siihen sisältyvät anastamisen ja sulkemisen käsitteet. (Mutka 1998, 133-136.) Mutka esittää, että vuoden 1981 alusta voimaan tulleet asetukset sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehdoista (944/1980 ja 945/1980) olivat tiukemmat kuin mitä Sosiaaliturvan keskusliiton koulutustarpeita selvittäneen työryhmän mietinnössä oli ehdotettu 1976-1977. Uudet asetukset perustuivatkin Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön 1978 asettaneen työryhmän raporttiin, jonka mukaan sosiaalijohtajan, sosiaalisihteen, lastenvalvojan, sosiaalitarkkaajan ja kunnan muun sosiaalityöntekijän virkaan vaadittiin sosiaalihuoltajan tutkinto tai vastaava Svenska social- och kommunalhögskolanissa suoritettu tutkinto tai virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tahi jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus. Käytännössä suuri osa kuntien sosiaalijohtajista, sosiaalisiheteereistä ja sosiaalitarkkaajista ei enää näiden asetusten voimaantulon jälkeen täyttänyt uusia kelpoisuusvaatimuksia. Mutka määrittelee 1980-luvun kelpoisuusehtojen tiukkenemisen osaksi sosiaalityöprofession sulkemisesta. (Mt., 139.)

Tero Meltti (2003) on tarkastellut tieteellisiä tekstejä sosiaalityöstä tarkoituksena selvittää sosiaalityön professionaalista kehitystä itsenäisenä tieteenä. Kiinnostuksen kohde oli sosiaalityö tekstien ja käytäntöjen kokoelmana, joka eli teksteissä ja vaikutti siihen, miten todellisuus muotoutui. Meltti määritteli tutkielmansa refleksiiviseksi tieteentutkimukseksi ja ensimmäiseksi empiiriseen aineistoon perustuvaksi tutkimukseksi, jossa kohteena olivat lähihistorialliset muutokset ja kehityskulut sosiaalityössä itsenäisenä tieteenalana. Meltti rajasi tutkimuksensa koskemaan tutkijoiden tuottamia kirjoituksia ja pois jäi esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden työelämässään tuottamat kirjoitukset. (Meltti 2003, 2-5.)

Meltti huomasi, että suppea joukko tutkijoita vastasi huomattavasta osasta (41%) keskustelua. Nämä aktiivisimmat keskustelijat edustivat Tampereen, Helsingin ja Jyväskylän yliopistoja, Stakesia sekä muita tiedeyhteisöjä. Aineiston perusteella Meltti pystyi erottamaan kolme lähihistoriallista tieteellistä keskustelusuuntaa, joista jokainen merkitsi sosiaalityön tutkimukselle jakautumista ja erikoistumista.

Ensimmäinen keskustelusukupolvi erottautui sosiaalipolitiikasta sosiaalityöhön. Toisen sukupolven keskeinen nimittäjä 1990-luvun alussa oli jakautuminen nais- ja miesnäkökulmaiseen sosiaalityön tutkimukseen. Kolmas sukupolvi nais- ja miesnäkökulmainen tutkimus jakaantuivat edelleen perinteiseen ja rajoja ylittävään tieteeseen. Perinteisellä tieteellä Meltti tarkoitti tutkimusta, joka tuotettiin yliopiston kautta muiden tutkijoiden käyttöön ja rajoja ylittävällä tieteellä tutkimusta, jossa tiedon tuottajan ja käyttäjän sekä tietoa tuottavien organisaatioiden väliset rajat olivat sekoittuneet. (Meltti 2003, 54-55.)

Timo Toikko (2005) on luonut kokonaiskuvan suomalaisen sosiaalityön historiasta. Hän nostaa esiin keskeisiä elementtejä ja periaatteita, joihin suomalainen sosiaalityö on perustunut aikaisemmin ja edelleen perustuu. Toikon mukaan sosiaalityö koostuu toisaalta materiaalisesta elementistä, johon kuuluu ongelmien luokittelu, toimenpiteet ja sosiaaliset oikeudet ja toisaalta ei- materiaalisesta elementistä, jossa korostuu kasvatus, usko, yhteisöllinen koheesio, psykologinen terapia tai sosiaalinen vuorovaikutus. Eri sosiaalityön yksiköt joutuvat työssään painottamaan joko materiaalista tai ei- materiaalista puolta, mutta molemmat elementit ovat läsnä. Tämän lisäksi suomalaisen sosiaalityön työtavoissa korostuu Toikon mukaan kolme perinnettä; hallinnollisten toimenpiteiden perinne (käytännön sosiaalipolitiikka), henkilökohtaisen vuorovaikutuksen perinne (sosiaalityön muutoksen väline) ja yhteisöllisen muutoksen perinne. Perinteet näkyvät Toikon mukaan sekä menneissä että nykyisissä työskentelytavoissa. (Toikko 2005, 222-230.)

Hannu Piironen (2005) on tarkastellut väitöskirjassaan sosiaalityöntekijöiden kirjoituksissa esiintyviä kategorisointeja työn epävarmuudesta ja jännitteistä. Piironen tarkasteli yhteensä 85 kirjoitusta vuosien 1990-1997 välillä Sosiaalityöntekijäin liiton julkaisemassa Sosiaalityöntekijä-lehdessä sekä Huoltajasäätiön julkaisemassa Sosiaaliturva-lehdessä. Tutkimus toi esille, että sosiaalityöntekijät painottivat 1990-luvun talouslaman, työnkuvan vaatimusten lisääntymisen ja päättäjien ja työntekijöiden välisten ristiriitojen aiheuttavan epävarmuutta sosiaalityössä. Ammatillisia jännitteitä aiheutti sen sijaan asiakkaan ja sosiaalityöntekijän perustavanlaatuinen jännite, työuupumuksen riski ja ammatillisuuden vastuu sekä asiantuntijavallan yhdistäminen. (Piironen 2005, 175-176.)

Jarmo Heikkinen (2008) on selvittänyt väitöskirjassaan, millaisia sosiaalityöntekijöitä sosiaalitoimistoissa työskenteli, millaiseksi sosiaalityöntekijät hahmottivat

sosiaalitoimiston asiakaskuvan ja työnkuvan sekä miten sosiaalityöntekijät mielsivät omakuvansa ja ammatillisen asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimusaineisto koostui 593 sosiaalityöntekijästä maaseutukunnissa ja kaupungeissa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että sosiaalityöntekijän työssä oli keskeistä subjektiivinen käsitys omasta työstä. Sosiaalityöntekijöiden itseymmärryksessä oli todettavissa kaksi erilaista käsitystä. Yhtäältä sosiaalityöntekijät samaistuvat sosiaalityön omista ehdoista lähtevään auttamistoimintaan ja toisaalta yhteiskunnalliseen uusintamiseen ja kontrollointiin. (Heikkinen 2008.)

Pyrin peilaamaan parhaan kykyni mukaan omasta aineistosta esiin nousevia seikkoja osaan mainittua tutkimusta sosiaalityön profession kehityksestä. Seuraavassa kappaleessa käsitelen enemmän tutkimuksen toteutukseen liittyviä asioita.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusongelman täsmennys

Tutustuessani alustavasti Sosiaaliturva- ja Sosiaalitieto-lehden kirjoituksiin eri vuosien varrelta syksyllä 2010 minua kiinnosti erityisesti sosiaalityöntekijän työn arvostukseen ja statukseen liittyvät kirjoitukset. Hämmennyin huomattuani, että kirjoituksia, joissa arvostus- tai statuskäsitteet nousivat suoraan esiin, oli todella vähän. Olin itse uskonut sosiaalityöntekijän työhön liittyvän heikon statuksen ja arvostuksen olevan jatkuva, pitkäaikainen ja selkeä keskustelunaihe. Näin jälkeempäin ajatellen nämä käsitteet olivat ehkä sittenkin liian epämääräisiä, koska toisaalta arvostukseen ja statukseen vaikuttavia seikkoja tuotiin kirjoituksissa esille epäsuorasti. Välillä tuntui siltä, että en löytänyt yhtään mitään ja ajoittain siltä, että kirjoituksia oli kymmeniä tai jopa satoja.

Lopputuloksena oli neljä paksua kansiota täynnä lehdistä kopioituja sisällysluetteloita sekä kirjoituksia muun muassa hallinnosta, politiikasta, koulutuksesta, lainsäädännöstä, asiakasasioista, palkkakysymyksistä, työntekijäpulasta ja niin edelleen. Kopioin suuria määriä kirjoituksia ”varmuuden vuoksi”. Kaikki liittyivät mielestäni jollain tavoin arvostukseen tai statukseen, vaikka minun oli vaikea eritellä millä tavoin. Arvostus- ja statuskäsitteen epämääräisyydestä johtuen olin siinä vaiheessa kerännyt liian laajan aineiston.

Tutkimuksen kohdetta oli siis tarkennettava. Lähdin uudestaan määrittelemään tarkemmin, mistä osatekijöistä status ja arvostus voisivat olla riippuvaisia. Tämä johdatti minut professioteorioihin ja ymmärrykseen siitä, että useimpien näiden teorioiden mukaan ammatin arvostukseen liittyvä tärkein tekijä on ammattiin johtava koulutus. Tästä syystä oli siis perusteltua keskittyä juuri koulutukseen ja kelpoisuuksiin liittyviin kirjoituksiin. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä perus- ja jatkokoulutukseen sekä kelpoisuuksiin liittyvien kirjoitusten perusteella on pääteltävissä sosiaalityön professionaalista asemasta viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Päädyin seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Missä määrin Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehdessä on kirjoitettu sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista, ja ketkä näistä ovat kirjoittaneet?

2. Mitä sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista on kirjoitettu?
3. Millaisia jatkuvuuksia ja vaihdoksia kirjoitusten sisällöissä ilmenee?

Tutkimuskysymysten avulla pyrin löytämään olennaiset kirjoitukset ja selvittämään niiden perusteella yleistettävissä olevaa tietoa sosiaalityön asemasta. Kirjoitusten määrä ja kirjoittajatahot kertovat omalta osaltaan jotain siitä, miten ahkerasti on ylipäänsä haluttu nostaa perus- ja jatkokoulutus- sekä kelpoisuusasioita esille ja ketkä ovat niistä kirjoittaneet. Kirjoitusten sisältöä tarkastellaan toisen tutkimuskysymyksen avulla. Sosiaalityön koulutus siirrettiin korkea-asteelle 1980-luvulla, mutta onko perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista vuosien varrella oltu yhtä mieltä ja mitä ylipäänsä on kirjoitettu perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista? Kolmas kysymys keskittyy jatkuvuuksiin ja vaihdoksiin eli mitkä ovat olleet kirjoitusten kestoaiheet ja mitkä aiheet ovat vaihtuneet vuosien varrella?

3.2 Tutkimusaineisto

Jorma Hänninen (1990) ja Inger Siiriäinen (1992) ovat tutkineet kirjoituksia sosiaalityöstä suomalaisissa sosiaalialan lehdissä *Sosiaaliturva-lehti* mukaan lukien. Molemmat toteavat, että keskustelu on vaikeasti käsiteltävissä. Hänninen kutsuu sosiaalityökeskustelua villinä rehottavaksi puutarhaksi, jossa jokainen kiinnostunut löytää jotakin, mutta jossa voi eksyä, ellei tiedä mitä on etsimässä (Hänninen 1990, 196). Siiriäinen käyttää sosiaalityön keskustelusta termiä ”den snåriga diskussionen” (vapaa käänös: kaoottinen keskustelu). Hän toteaa, että kirjoitukset ovat eritasoisia ja ne kuvaavat kohdettaan eri tavalla. Myös kirjoittajien intressit sosiaalityöhön ovat Siiriäisen mukaan erilaisia. Hänninen pyrki ratkaisemaan rajausproblematiikkaa keskittymällä lähinnä akateemisesti tuotettuihin teksteihin ja Siiriäinen painotti kvantitatiivista osuutta omassa tutkimuksessaan (Siiriäinen 1992, 44). Hannu Piironen oli väitöskirjassaan kiinnostunut ainoastaan sosiaalityöntekijöiden kirjoituksista ja tämä rajasi hänen aineistonsa luonnollisella tavalla (Piironen 2006). Tutustuttuani *Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehtiin*, yhdyin Hännisen ja Siiriäisen toteamuksiin.

Tuomi ja Sarajärvi ovat painottaneet, miten tärkeää on rajata tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset riittävän tarkasti, jotta tutkimusaineisto ei kasva liian suureksi: ”On valittava jokin tarkkaan rajattu, kapea ilmiö – mutta siitä on kyllä kerrottava kaikki

mitä irti saa. ” (Tuomi & Sarajärvi 2003, 94.) Rajasin pois kirjoituksia, jotka koskivat sosiaalialan koulutusta alemmalla tasolla. Pois jäivät myös kirjoitukset, jotka koskivat lyhyttä työpaikkakoulutusta ja täydennyskoulutusta. Kiinnostuksen kohde oli juuri sosiaalityön perus- ja jatkokoulutusta sekä kelpoisuuksia koskevat kirjoitukset, koska niillä on suuri merkitys profession kannalta. Olisin luonnollisesti voinut keskittyä esimerkiksi Piironen-tapaan ainoastaan sosiaalityöntekijöiden kirjoituksiin, mutta silloin fokus olisi pitänyt olla aikaperspektiivissä tai kysymystenasettelun kannalta laajempi. Mielestäni on kuitenkin mielenkiintoista keskittyä eri toimijoiden näkemyksiin, vaikka tutkimuskysymykseni eivät edellytä niiden tarkempaa erittelyä. Silti päätin rajata pois varsinaisesta aineistosta myös lehden toimittajien tekemät haastattelut ja kirjoitukset, koska kiinnostuksen kohteena ei ollut lehden oma linja.

Tutkimalla lehden sisällysluetteloita sain alustavan kuvan perus- ja jatkokoulutukseen sekä kelpoisuuksiin liittyvistä kirjoituksista. Tämä ei kuitenkaan yksinään riittänyt, vaan varsinaisiin kirjoituksiin ja niiden sisältöön piti tutustua riittävän hyvin, jotta oikeat kirjoitukset löytyisivät. Suoritin tämän seulomis-, luku- ja kopiointityön syksyllä 2010 ja keväällä 2011 Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kirjastossa, missä Sosiaaliturva-/Sosiaalietieto-lehden vuosikerrat löytyvät aina vuodesta 1976 alkaen. Tämä työ kesti luultua pidempään aiemmin mainitusta syistä. Hännisen toteamus oli omalta kohdaltani erittäin osuva. Eksyin aineistoon alussa ja vasta kun rajasin aiheen koskemaan yhtä arvostukseen ja professiokehitykseen liittyvää tekijää onnistuin saamaan edes jonkinlaisen otteen siitä. Yhteenvedo aineistosta löytyy liitteenä tutkielman lopussa. Siinä mainitaan muun muassa kirjoitusten otsikot, kirjoittajat, vuosikerrat, lehden numerot ja sivunumerot.

3.3 Aineiston analyysi ja tulkinta

Kun kiinnostuksen kohteena on kieli kommunikaation välineenä, tarkastelun kohteena voi olla kommunikaation sisältö tai kommunikaatio prosessina. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi suosittelevat sisällönanalyysia tutkimusmenetelmäksi, kun tarkastellaan kommunikaation sisältöä ja diskurssianalyysia, jos ollaan kiinnostuneita kommunikaatiosta prosessina. Sisällönanalyysi tarkastelee heidän mukaansa kommunikaatiota kuvana todellisuudesta ja diskurssianalyysi todellisuuden rakentamisena. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 48.) Kyngäs ja Vanhanen (1999, 4-5) pitävät sisällönanalyysia dokumenttien analysointiin soveltuvana menetelmänä. Laadullisen

tutkimuksen menetelmien katsotaan usein tavalla tai toisella perustuvan sisällönanalyysiin, mutta menetelmällä on myös pitkä historia kvantitatiivisen tutkimuksen metodina. Roivainen (1999, 26) määrittelee ennalta muodostettujen kategorioiden laskemisen tekstistä perinteiseksi, kvantitatiiviseksi sisällönanalyysiksi. Menetelmänä sisällönanalyysi sopisi hyvin, koska on kyse lehtikirjoituksista. Kvantitatiivisen lähestymistavan tyypillisimpiä kysymyssanoja ovat ”miten paljon” ja ”miksi” kun taas kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tapana kysyä ”mitä” ja ”miten” (Töttö 2000, 87). Kristina Boréus ja Göran Bergström toteavat teoksessa ”Textens mening och makt” (2008, 44), että sisällönanalyysillä voidaan laajan määritelmän mukaan tarkoittaa analyysia, jonka päämääränä on tekstin sisällön systemaattinen kuvailu. Sisällönanalyysi voidaan perinteisesti jakaa kvantitatiiviseen tai kvalitatiiviseen. Boréuksen ja Bergströmin mukaan analyysitapa, missä osa sisällöstä on kvantifioitu ja monimutkaisemmat tulkinnat tehdään kvalitatiivisina analyyseina, on myös mahdollinen.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on kvantitatiivinen. (Missä määrin on kirjoitettu sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista ja ketkä ovat kirjoittaneet?) Pyrin vastaamaan siihen numeroilla ja taulukoilla. Samalla kartoitan ja kategorisoin myös kirjoitustahot eli toimijat, jotka ovat kirjoittaneet näistä asioista. Kategorisoinnissa käytän mallina omaa sovellustani J.P. Roosin sosiaalipoliittisesta kentästä. Vastaus antaa taustatietoa toiselle kysymykselle, joka on kvalitatiivinen (Mitä on kirjoitettu sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista?). On pyrittävä tutustumaan kirjoituksiin mahdollisimman hyvin, jotta pystyy siihen vastaamaan. Toinen tutkimuskysymys liittyy mielestäni tekstin sisältöön eikä siihen, miten todellisuus on siinä rakennettu. Päädyin tästä syystä Tuomen ja Sarajärven ohjeen mukaan käyttämään tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysiä eikä diskurssianalyysiä.

Laadullisen sisällönanalyysin menetelmällä pyrin nostamaan teksteistä keskeisimmät aiheet esiin. Teknisesti on kyse menetelmästä, joka edellyttää ensin keskeisten kappaleiden yksinkertaistamista lauseisiin (”aineisto aluksi hajotetaan osiin”). Sen jälkeen aineisto käsitteellistetään ja kootaan uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysia tehdään tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 110.) Tällä tavalla pyrin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen ja antamaan kokonaiskuvan siitä, mitä on kirjoitettu. Milesin ja Hubermanin (1984) mukaan laadullinen analyysitapa koostuu kolmesta kilpailevasta toimintavirrasta (”three

concurrent flows of activity”). Käsitteet ovat redusointi (”data reduction”), asioiden esille tuominen (”data display”) ja johtopäätösten tekeminen sekä raportointi (”conclusion drawing”) (Miles & Huberman 1984, 21.) Tuomi & Sarajärvi viittaavat myös Miles & Hubermanin (1984) kolmivaiheiseen prosessiin aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa, mutta ovat kääntäneet käsitteet hieman eri tavoin. Ensin aineisto redusoidaan (pelkistetään), sen jälkeen se klusteroidaan ja viimeiseksi abstrahoidaan eli luodaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 111.)

Kolmannessa tutkimuskysymyksessäni tarkastelen, millaisia jatkuvuuksia ja vaihdoksia kirjoituksissa ilmenee. Miles & Huberman painottavat, että aineiston redusointia tapahtuu koko tutkimusprojektin ajan, kunnes raportti on kirjoitettu, koska tutkija päättää jatkuvasti, mitkä asiat hän nostaa esiin aineistosta. Klusterointi tai asioiden esilletuominen on myös redusoivaa toimintaa sekä osaa analyysia. Jo aineiston keräämisvaiheessa tutkija on Miles & Hubermanin mukaan aistimassa, mitä asiat voisivat tarkoittaa. Nämä ajatukset vahvistuvat ajan mukaan ja testataan loppuvaiheessa, jotta lopputulosten validiteetti saadaan varmistettua. Tutkimusprosessi voidaan kuvata tapahtuvan kronologisesti järjestyksessä: 1. aineistonkeräys, 2. redusointi, 3. klusterointi ja 4. käsitteellistäminen, mutta kvalitatiivisessa analyysissa asia voidaan nähdä myös niin, että tutkija liikkuu jatkuvasti näiden vaiheiden välillä (”flow model”). Eri vaiheet voivat johtaa uusiin ideoihin, jotka edellyttävät muutoksia ja palaamista edellisiin tutkimusvaiheisiin. (Miles & Huberman 1984, 22-23.) Käytännössä olen sitä mieltä, että juuri jatkuva liikkuminen vaiheiden välillä osoittautui olennaiseksi ja ehkä välttämättömäksi osaksi tutkimusprosessia. Arkisempi kuvaus tästä olisi se, että kirjoituksiin on yksinkertaisesti tutustuttava riittävän hyvin, jotta voi nähdä ja nostaa esille olennaiset asiat. Se vaatii myös aikaa kirjoitusten sisällön ”sulauttamiseen”.

Tutkija itse valitsee viime kädessä, mitä hän nostaa teksteistä esille. Pyrin ensisijaisesti löytämään keskeisiä teemoja ja yhtäläisyyksiä, jotka toistuvat kirjoituksissa, mutta myös mahdolliset eriävät näkemykset ovat mielenkiintoisia. Käytän sitaatteja kuvaamaan sisältöä, kun se on perusteltua. Tutkijan on itse pystyttävä perustelemaan, miksi nostaa esiin juuri valitsemiansa teemoja teksteistä. Kappaleessa teoreettisista lähtökohdista toin esille Pierre Bourdieun kenttäteorian sekä J.P. Roosin sovelluksen siitä sosiaalipolitiikan kentän muodossa. Toin myös esille keskeiset professioteoriat ja niiden koulukunnat. Ensimmäisen kysymyksen kohdalla käytän soveltaen Roosin kentän luokittelua toimijoiden ja pääoman mukaan. Toisen kysymyksen suhteen pyrin

näkemään tulokset ja havainnot professioteorioiden valossa sekä kontekstualisoimalla. En tässä vaiheessa lukitse tulkintaa yhteen koulukuntaan tai teoriaan. Varsinaisia ennakko-oletuksia tai hypoteeseja kirjoituksista minulla ei ole.

Tuomi ja Sarajärvi ovat jaotelleet laadullisen tutkimuksen analyysimuodot aineistolähtöisiksi, teoriasidonnaisiksi ja teorialähtöisiksi. *Aineistolähtöisessä analyysissä* pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus tutkimusaineiston perusteella ja sulkemaan pois aikaisempi tutkimustieto tutkittavasta ilmiöstä. *Teoriasidonnaisessa analyysissä* käytetään aikaisempaa tutkimustietoa ja teoriaa apuna analyysissä, vaikka analyysiyksiköt valitaankin aineistosta kuten myös aineistolähtöisessä analyysissä. Teoriasidonnaisessa analyysissä tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit teoreettiset mallit. *Teorialähtöinen analyysi* on perinteinen (luonnontieteiden tutkimuksen) analyysimalli, joka nojaa johonkin teoriaan, malliin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun. Teorialähtöisessä analyysissä aineiston analyysia ohjaa aikaisemman tiedon perusteella luotu teoreettinen kehys (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97-99.) Tätä tutkimusta voisi luokitella osittain teorialähtöiseksi, mutta pääosin teoriasidonnaiseksi sisällönanalyysiksi. Kvantitatiivisessa osuudessa käytän soveltaen J.P. Roosin mallia sosiaalipoliittisesta kentästä, mutta laadullisessa osuudessa analyysi tehdään aineiston ehdoilla eikä tavoitteena ole myöskään oman teorian luominen kuten aineistolähtöisessä analyysissä on tapana.

Tulkinnassa on huomioitava myös tutkijan oma positio. Olen itse työskennellyt julkisen sektorin sosiaalityöntekijänä noin seitsemän vuoden ajan ja muissa kunnallisissa tehtävissä (myös esimiestehtävissä) neljän vuoden ajan. Kahden ja puolen vuoden aikana olen työskennellyt kolmannen sektorin organisaatiossa sosiaalialaan liittyvissä tehtävissä. Minulla on kelpoisuusehdot täyttävä sosiaalityöntekijän koulutus. Tällä hetkellä olen opintovapaalla sosiaalityöntekijän virastani Helsingin kaupungilla. Tunnen *Sosiaaliturva-/Sosiaalietieto*-lehden ainoastaan lukijana. En ole koskaan osallistunut lehden keskusteluun itse. Olen itse osa edellä mainittua sosiaalipoliittista kenttää sosiaalityöntekijän roolissa. Minulla on luonnollisesti omia mielipiteitä sosiaalityön koulutukseen ja kelpoisuusehtoihin liittyvistä asioista ja ne on pyrittävä erottamaan tulkinnasta. Samalla on todettava, että laadullinen tutkimus ei koskaan ole täysin objektiivista ja juuri siksi on hyvä kuvata omaa positiota, jotta lukijalle tulee selväksi, mistä lähtökohdista tutkimusta teen.

Kirsi Juhila on diskurssianalyttiseen tutkimukseen liittyen päätenyt siihen, että on olemassa neljä eri tutkijaposition vaihtoehtoa. Tutkija voi vaihtaa positionsa eri tutkimusten välillä ja myös samankin tutkimuksen aikana, mutta asia on hyvä esittää lukijoille. Kyseisistä tutkijapositionista analyttikko pyrkii pitämään osallisuutensa aineistoon pienenä ja kontrolloituna, asianajaja pyrkii ajamaan tietyn päämäärän saavuttamista, tulkitsija pyrkii vuorovaikutuksellisuuteen aineistonsa kanssa ja keskustelija osallistuu toimijana jollakin julkisen mielipidevaihdon areenalla. (Juhila 1999, 201-219.) Varovainen arvioni on, että liikun itse tässä tutkimuksessa analyttikko- ja tulkitsijaposition välillä.

4 KONSENSUKSESTA KAMPPAILUUN

4.1 Kirjoitukset lukuina vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010

Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehden levikkimäärä ja sisältö ovat muuttuneet kolmessakymmenessä vuodessa. Vuosina 1980 ja 1990 lehti ilmestyi kaksi kertaa kuukaudessa. Molempina vuosina yksi numero oli niin sanottu kaksoisnumero, joten näinä vuosina ilmestyi yhteensä 23 lehteä. Vuonna 2000 lehti ilmestyi 19 kertaa. Vuonna 2010 lehti ilmestyi yhteensä 11 kertaa (yksi numero oli jälleen kaksoisnumero) nimellä Sosiaalitieto. Kirjoitusten määrä on laskettu käyttämällä lehden sisällysluetteloita. Lehtien määrä pysyi samana vuodesta 1980 vuoteen 1990, mutta kirjoitusten määrä väheni vaikka sivujen määrä lisääntyi. Vuodesta 1990 eteenpäin sekä lehden numeroiden, kirjoitusten ja sivujen määrä ovat laskeneet huomattavasti. Lehtien ja kirjoitusten määrä on seuraavanlainen:

Vuosi	Lehtien määrä	Kirjoitusten määrä	Sivumäärä (ka.)
1980	23	450	49
1990	23	427	56
2000	19	347	34
2010	11	190	32

Taulukko 2: Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehti vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010

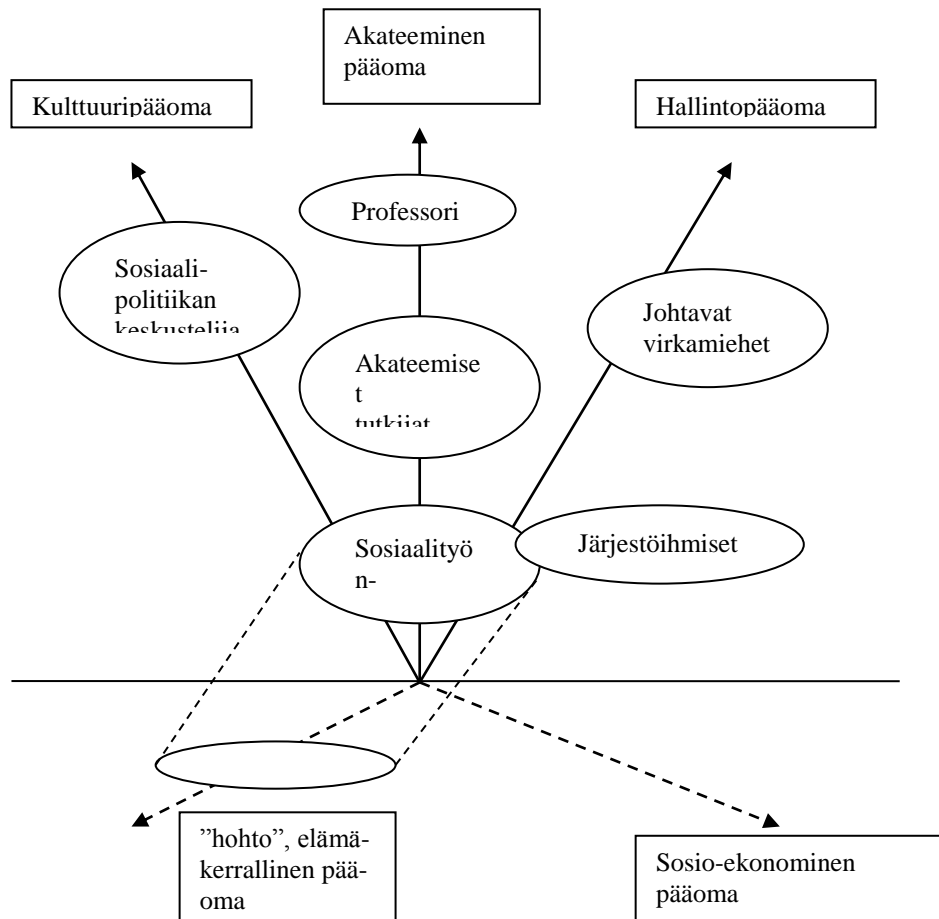
Lehden tapa luokitella kirjoituksia on myös muuttunut vuosien varrella. Sisällysluetteloiden mukaan kirjoitukset jaettiin 17 eri luokkaan (1980), 19 eri luokkaan (1990), 20 eri luokkaan (2000) ja 14 eri luokkaan (2010). Kaikkina vuosina löytyy luokka kirjoituksille, jotka liittyvät koulutukseen. Vuonna 1980 luokan nimi oli ”sosiaalityö, työntekijät, koulutus” ja siihen sisältyi 41 kirjoitusta, joista 20 liittyi sosiaalialan koulutukseen tai kelpoisuusehtoihin. Vuonna 1990 ja 2000 luokan nimi oli ”koulutus, työntekijät”. Vuonna 1990 luokkaan sisältyi 43 kirjoitusta, josta 18 liittyi sosiaalialan koulutukseen tai kelpoisuusehtoihin ja vuonna 2000 sisältyi 21 kirjoitusta, joista 18 liittyi sosiaalialan koulutukseen. Vuonna 2010 luokan nimi oli ”henkilöstö, koulutus”. Siihen sisältyi seitsemän kirjoitusta, joista viisi liittyi sosiaalialan koulutukseen.

Keskityn tutkimuksessani niihin kirjoituksiin, joiden otsikko ja pääasiallinen sisältö liittyvät sosiaalityön perus- ja jatkokoulutukseen sekä kelpoisuuksiin, koska juuri nämä asiat liittyvät sosiaalityön ammatillistumiseen ja sitä kautta arvostukseen. Keskityn erityisesti korkea-asteen koulutukseen ja pois jäävät kouluasteen koulutusta tai täydennys- ja työpaikkakoulutusta koskevat kirjoitukset. Jos kirjoitus koskee sosiaalialan koulutusta ylipäänsä, olen valinnut sen mukaan, koska silloin se pitää sisällään myös sosiaalityön koulutuksen. Valitut kirjoitukset eivät löydy pelkästään koulutusta koskevien kirjoitusten luokasta, vaan lehden eri luokkien alaisuudesta enkä siksi nähnyt syytä rajata valintaa pelkästään koulutus kirjoitusten luokkaan. Esimerkiksi keskusteluluokka voi myös sisältää mielenkiintoisia kirjoituksia juuri näistä aiheista.

J.P. Roos (1985) on soveltanut Pierre Bourdieun kenttämäärittelyä suomalaiseen sosiaalipolitiikkaan. Roosin sovelluksessa sosiaalipolitiikan kentällä toimivat pääryhmät ovat:

- tutkijat, sosiaalipolitiikan määrittelijät, käsitteellistäjät, teoreetikot (akateeminen pääoma)
- virkamiehet, säännösten laatijat ja valvojat (hallintopääoma)
- sosiaalipolitiikan keskustelijat ja kriitikot (kulttuuripääoma)
- sosiaalityöntekijät
- vapaaehtoistyöntekijät

Roos vertailee suomalaista sosiaalipoliittista kenttää Bourdieun luokka-analyysiin ja nostaa esiin suomalaisen sosiaalipoliittisen kentän moniulotteisen hierarkian ja eri pääomien lajeihin perustuvan strategian. Kentän pääsymaksu voi Roosin mukaan olla hyvin erilainen riippuen siitä, mistä asemasta siihen pyritään. Sosiaalityöntekijälle hän mainitsee pääsymaksuksi opiskelun, oppiarvon ja oman aktiivisuuden kuten esimerkiksi osallistumisen sosiaalipoliittisiin seminaareihin. Sosiaalipoliittisen kentän toimijoiden tavoittelemiksi voitoiksi Roos määritteli rahan, arvovallan, vallan ja symbolisen hallinnan sekä luokittelun muodot. Myös kulttuurisen aseman, erottautumisen muilla kentillä kuin työssä ja autonomisen sekä vaihtelevan työn Roos liittyy sosiaalipoliittisen kentän toimijoiden tavoittelemiksi voitoiksi. Kentällä käydään jatkuvaa taistelua symbolisesta vallasta eri ryhmien ja yksilöiden välillä, vaikka se ei olisikaan avointa tai tiedostettua. (Roos 1985, 71-73.)

Kuvio 3. Sosiaalipolitiikan kenttä (Roos 1985, 72)

Roos toteaa, että kaikki ryhmät jakautuvat osaryhmiin ja että lähes kaikkia ryhmiä voidaan käsitellä kenttinä erikseen. Moniulotteisen sosiaalipolitiikan kentän huipulle Roos sijoittaa esimerkiksi korkeat virkamiehet (hallintopääoma) ja professorit sekä nimekkäät tutkijat (akateeminen pääoma). Sosiaalityöntekijöiden asema on Roosin mukaan ”viuhkan” alaosassa, koska heillä on aina vähemmän symbolista pääomaa kuin muilla ryhmillä. (Roos 1985, 71-72.) Roos on myös arvioinut sosiaalityöntekijöiden heikon aseman syynä olevan vähäinen koulutus, alhainen palkkataso sekä asiakaskunnan luonne. Roosin mukaan kiinteä yhteys huono-osaisiin asiakkaisiin on sosiaalipolitiikan kentällä ongelmallista. (Roos 1985, 75.) Oma tulkintani Roosin väitteestä sosiaalityöntekijöiden alhaisesta koulutuksesta on se, että hän viittasi todelliseen tilanteeseen eikä laissa määriteltyihin kelpoisuusehtoihin. Koulutus oli silloin määritelty yliopistoihin, mutta vain pienellä osalla työntekijäkunnasta oli vielä uusien kelpoisuusehtojen mukainen koulutus.

Seuraavassa taulukossa olen pyrkinyt soveltamaan Roosin luomaa sosiaalipoliittista kenttaluokitusta Sosiaaliturva-lehden kirjoituksiin koskien sosiaalityön perus- ja jatkokoulutusta sekä kelpoisuuksia. Olen kuitenkin muuttanut Roosin kuviota sosiaalipoliittisesta kentästä tähän tutkimukseen paremmin soveltuvaksi. Roosin nimeämän luokan ”elämäkerrallinen pääoma” olen nimittänyt ”kokemukselliseksi pääomaksi” Ulla Mutkan (1998) asiantuntijuusmäärittelyn mukaisesti ja liittänyt siihen lisäksi sosiaalityöntekijät. Ajatus tässä on, että Roosin mainitsemat akateemisen-, hallinnon- ja kulttuurin pääomalajit ovat kaikki symbolisen pääoman alalajeja. Sekä sosiaalityöntekijöillä että asiakkailta on ehkä marginaalisesti Roosin mainitsemaa symbolista pääomaa, mutta heillä on sen sijaan runsaasti kokemuksia, jotka saattavat puuttua muilta kentän toimijoilta. Asiakkaiden kokemukset liittyvät omaan elämään, mahdollisiin ongelmiin ja avuntarpeeseen, palvelujärjestelmään ja avun saantiin. Sosiaalityöntekijän kokemukset liittyvät asiakkaiden kohtaamiseen ja tarpeisiin, tarpeiden arviointiin, palvelujen järjestämiseen, palvelujärjestelmän toimivuuteen, resursseihin, lainsäädäntöön ja ohjeisiin sekä moneen muuhun sosiaalityöhön liittyvään asiaan.

Pääoman Laji	Kirjoittajataho	1980	1990	2000	2010	Yhteensä kirjoittajatahon mukaan	Yhteensä pääoman mukaan
	Lehti	5	22	7	4	38	(38)
Akateeminen pääoma	Yliopisto	5	10	7	5	27	37
	Ammatti- korkeakoulu	-	2	8	-	10	
Hallintopääoma	Järjestö	7	-	-	1	8	12
	Johtavat virkamiehet	-	1	1	2	4	
Kokemuksellinen pääoma	Sosiaalityöntekijät	2	1	1	1	5	6
	Asiakkaat	-	-	-	1	1	
Kulttuuripääoma	Keskustelijat/ kriitikot	-	-	-	1	1	1
Yhteensä		19	36	24	15	94	94

Taulukko 3. Kirjoituksia perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista Sosiaaliturva-/Sosiaalieto-lehdessä kirjoittajatahojen mukaan (1 kirjoittajataho/kirjoitus)

Sosiaalityöntekijöiden sijoittamista samaan pääomaluokkaan kuin asiakkaat perustelen siten, että vaikka sosiaalityöntekijälläkin on tänä päivänä akateeminen loppututkinto (ainakin pitäisi olla), hän keskustelee yleensä kokemustensa kautta, jos hän osallistuu keskusteluun. Sosiaalityöntekijä ei yleensä esiinny akateemisen tai jonkun muun pääoman edustajana, vaan hän esittää nimenomaan käytännön sosiaalityössä kerättyä kokemusta eli sitä kokemuksellista pääomaa tai hiljaista tietoa, josta muun muassa Ulla Mutka on kirjoittanut. Luokitus on tehty siten, että yksi kirjoitus edustaa yhtä kirjoittajatahoa, vaikka kirjoituksen tekemiseen on saattanut osallistua useampi henkilö joskus. Kaikki kirjoitukset, joihin on osallistunut useampi kirjoittaja, kuuluivat yllättävän johdonmukaisesti samaan kategoriaan. Kirjoittajatahoksi on merkitty se luokka, johon kirjoituksen tekijä/tekijät on lehden sisällysluettelon tai allekirjoituksen perusteella ilmoitettu. Kirjoittajat voivat käytännössä samanaikaisesti edustaa montaa eri toimijapositiona, mutta tässä luokituksessa on valittu jokaiselle kirjoitukselle ainoastaan yksi. Voidaan sanoa, että jokaiselle kirjoitukselle on haettu yksi pääedustusluokka, jonka olen määritellyt kirjoittajan pääasiallisen toimen mukaan.

Vuonna 1980 akateemista pääomaa edusti viisi eri kirjoitustahoa. Yksi emeritusprofessori, yksi apulaisprofessori ja yksi lehtori, joilla oli siteitä Tampereen yliopistoon. Yhden korkeakoulun rehtori osallistui yhdellä kirjoituksella. Hän oli myös ollut jäsenenä Sosiaalityön koulutustarpeita selvittäneessä työryhmässä (Sosiaaliturva 5/1981, 228). Viides akateemista pääomatahoa edustava kirjoitus oli Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan lausunto sosiaalityön koulutustarpeita selvittäneen työryhmän mietinnön johdosta. Järjestöjen edustajat olen sijoittanut Roosin luomalla sosiaalipolitiikan kentällä hallintopääomaan kuten valtion ja kuntien johtavat virkamiehetkin. Vuonna 1980 järjestötahojen kirjoituksia edustivat Sosiaaliturvan keskusliitossa työskentelevä johto ja työntekijät. Sosiaaliturvan keskusliiton sihteeri osallistui yhdellä kirjoituksella, tutkimussihteeri osallistui kahdella kirjoituksella ja apulaisjohtaja osallistui kolmen kirjoituksen sarjalla. Sen lisäksi Sosiaaliturvan keskusliiton toiminnanjohtaja kirjoitti kaksi sosiaalityön koulutukseen liittyvää pääkirjoitusta, jotka on laskettu lehden kirjoituksiin. Mielenkiintoista on, että silloinen toiminnanjohtaja oli samanaikaisesti järjestön toiminnanjohtaja, Sosiaaliturva-lehden toimituskunnan jäsen ja sen lisäksi edellä mainitun sosiaalityön koulutustarpeita selvittäneen työryhmän jäsen (Sosiaaliturva 3/1980, 69-70 ja 5/1981, 228). Hänen kirjoittamansa pääkirjoitukset olen siis silti luokitellut lehden kirjoitusten alaisuuteen

eivätkä ne siksi ole mukana tutkimuksen varsinaisessa aineistossa. Yksi sosiaalityöntekijä osallistui yhdellä kirjoituksella, joka liittyi sosiaalityön opiskelijoiden ohjaamiseen käytännön harjoittelujakson aikana. Muitakin sosiaalityöntekijöiden kirjoittamia koulutukseen tai kelpoisuusehtoihin liittyviä kirjoituksia löytyi, mutta näissä kirjoituksissa ei pääasiallisesti keskitytty näihin aiheisiin.

Vuonna 1990 kirjoitusten kokonaismäärä oli noussut. Yliopistoa edustivat professorit, lehtorit ja myös opiskelijat. Ammattikorkeakoulukokeilun aloittamisen ajankohtaisuus toi keskusteluun sosiaalialan koulutuksen ylipäänsä. Päätin luokitella uusien ammattikorkeakoulujen edustajat akateemisen pääoman alaisuuteen, mutta omana luokkanaan. On selvää, että 1990-luvun alussa alkanut ammattikorkeakoulukokeilu ja siihen liittyvä koulutus ei antanut muodollista kelpoisuutta sosiaalityöntekijän tehtäviin, mutta valtionhallinnosta kuului tuohon aikaan vaatimuksia jopa kelpoisuusehtojen poistamisesta (Sosiaaliturva 23/1990, 1167). Siksi ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusta koskevia kirjoituksia ei voitu sivuuttaa tässä tutkimuksessa.

Ammattikorkeakoulujen edustajien kirjoitukset koskevat myös sosiaalialan koulutusta laajemminkin. Siitäkin syystä päätin ottaa mukaan nämä kirjoitukset. Lehti oli aktiivinen koulutusaiheen suhteen ja julkaisi muun muassa pitkän teemakirjoituksen koskien sosiaalialan ammattikirjallisuuden puutteita (Sosiaaliturva 11/1990, 506-519) sekä ammattikorkeakoulujen historiasta että toiminnasta Saksan liittotasavallassa (Sosiaaliturva 22/1990, 1100-1108). Järjestöjen edustajien kirjoitusten määrä putosi vuodesta 1980. Johtavien virkamiesten ja sosiaalityöntekijöiden kirjoitukset olivat edelleen vähäisiä.

Vuonna 2000 ammattikorkeakoulujen edustajat näyttävät olevan jo yhtä aktiivisia kirjoittajia kuin yliopiston edustajat. Sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen opiskelijat osallistuvat myös kirjoituksillaan. Lehden omat koulutukseen liittyvät kirjoitukset ovat vähentyneet 22:sta seitsemään. Johtavien virkamiesten ja sosiaalityöntekijöiden kirjoitusten määrä on pysynyt suunnilleen samana.

Vuonna 2010 kirjoitusten määrä on edelleen vähentynyt. Uutta on kuitenkin se, että kulttuuripääoman edustajaksi luokiteltu keskustelija (päivälehdessä pääkirjoitustoimittaja) ja myös yksi asiakas ovat esittäneet mielipiteensä sosiaalityön koulutustarpeista ja kelpoisuuksista. Ammattikorkeakoulujen edustajat eivät enää tänä vuonna itse ole osallistuneet aiheeseen kirjoituksillaan, mutta lehden toimittajien kirjoituksissa

ammattikorkeakouluopintoihin liittyviä kuvauksia ja aiheita on silti tuotu esille. Yliopistojen edustajien kirjoituksia näkyy edelleen.

Palataan takaisin kirjoitusten määriin ja kirjoitustahoihin. Erityisesti sosiaalityön perus- ja jatkokoulutukseen sekä kelpoisuuksiin liittyvistä asioista on kirjoitettu yhteensä 94 kirjoitusta näinä vuosina. Mikäli lehden omat 38 kirjoitusta karsitaan pois, jäljelle jää 56 kirjoitusta. Sosiaaliturva-lehden omat kirjoittajat (toimittajat, toimitussihteerit, toimituskunta, isännistö) ovat olleet aktiivisimpia. Tämän jälkeen koulutuksen järjestäjät (yliopistot, ammattikorkeakoulut eli akateeminen pääoma) ovat kirjoittaneet eniten, sen jälkeen virkamiehet ja järjestöt (hallintopääoma), sen jälkeen sosiaalityöntekijät ja asiakkaat (kokemuksellinen pääoma) ja vähiten muut keskustelijat (kulttuuripääoma). Vaihtoehtoisesti voisi myös luokitella lehden omat kirjoittajat kentän keskustelijoiksi/kriitikoiksi, jolloin kulttuuripääoma nousee suurimmaksi ryhmäksi. Koska Sosiaaliturva-lehti on huoltajasäätiön ylläpitämä lehti, voisi lehden omat kirjoittajat sijoittaa myös lehden järjestö- eli hallintopääoman edustajaksi. Aiheeseen liittyvien kirjoitusten määrä seuraa lehden sivujen määrän kehitystä, mikäli lehden omat kirjoitukset lasketaan mukaan. Lehden sivujen määrä nousi vuoteen 1990 asti, jonka jälkeen ne ovat vähentyneet. Mikäli lehden omat kirjoitukset jätetään pois, on kirjoitusten määrä vuositasolla ollut 14 (1980), 14 (1990), 17 (2000) ja 11 (2010). Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla keskityn juuri näihin kirjoituksiin. Mukana eivät ole lehden omat kirjoitukset lukuun ottamatta yhtä yliopistoprofessorin kirjoittamaa pääkirjoitusta vuonna 1990. Se on varsinaisessa aineistossa mukana siitä syystä, että se niin voimakkaasti edustaa juuri yliopiston näkökulmaa. Kyseinen professori ei myöskään silloin ollut lehden toimitusneuvoston jäsenenä, vaikka osallistuikin pääkirjoituksen kirjoittajana. Käytän kuitenkin lehden omia kirjoituksia tilanteiden kontekstualisoinnissa.

Valtaosa valitun aineiston kirjoittajista on ollut naisia. Kirjoittajien sukupuolijakaumassa on kuitenkin myös tapahtunut muutoksia tarkasteltavien vuosikertojen myötä. Miesten osuus on vähentynyt.

Sukupuoli	1980	1990	2000	2010	Yhteensä
Naiset	9	9	17	9	44
Miehet	4	5	-	1	10
Ei tietoa	1	-	-	1	2
Yhteensä	14	14	17	11	56

Taulukko 4. Sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista kirjoittaneet henkilöt sukupuolen mukaan Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehdessä vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010

Sosiaalityö näyttäytyy naisvaltaiselta alalta siten myös tästä näkökulmasta. Se tosiasia, että naiset ovat yhä enemmän kirjoittaneet muutenkin naisvaltaisen sosiaalityön koulutusasioista ja kelpoisuuksista, on sinänsä täysin loogista.

4.2 Konsensus – kirjoitukset vuonna 1980

Sosiaalityöntekijäin ammattikunta kuuluu niihin hyvinvointialan ammatteihin, jotka olivat laajentuneet huomattavasti jo 1960-luvulta lähtien. Työntekijöiden määrä oli tuolloin lisääntynyt kaikilla sosiaalityön sektoreilla. Suhteellisesti työntekijöiden määrä kasvoi eniten uusilla alueilla kuten sairaaloissa, erityispoliklinikoilla ja koululaitoksissa. Kuntien sosiaalitoimistot olivat silti 1970-luvun alussa suurimmat työllistäjät. Keskustelu työstä ja ammatti-identiteetistä oli ollut vilkasta. Sosiaalityö oli saanut osakseen myös voimakasta kritiikkiä. On arvioitu, että sosiaalihuolto oli jäänyt jälkeen muista sosiaalipoliittisista muutoksista ja patriarkaalisuutensa takia ajautunut vallitsevan yhteiskunnallisen radikalismien voimakkaan kritiikin kohteeksi². Sosiaalihuollon toimintoihin kohdistunut kritiikki ja yhteiskunnallinen muutos vaativat uudistuksia. (Rinne & Jauhiainen 1988, 289-291; Eräsaari 1991, 189; Pohjola 2010, 25.)

Sosiaalityön koulutuksen oli pitkään katsottu olevan uudistuksen tarpeessa. Vuosien 1940-1970-välisenä aikana ainakin kuusi valtiollista komiteaa oli ehdottanut

² Esim. Pakkoauttajat 1967.

sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusvaatimusten täsmentämistä sosiaalityöntekijöiden ammatillisen koulutuksen kohottamiseksi ja yhtenäistämiseksi. Tilanteeseen ei kuitenkaan ollut vuosikymmeniin tullut merkittäviä muutoksia. Vuonna 1962 perustettu ammattijärjestö Sosiaalityöntekijäin liitto oli 1970-luvun alussa saavuttanut vankan aseman. Ammattiliiton tavoitteisiin kuului jäsenistön ammattitaidon ja -tiedon kehittäminen. Sen päämääräksi muodostui 1970-luvulla myös täsmällisesti määriteltyjen kelpoisuusvaatimusten saavuttaminen. (Mutka 1998, 137.) Marjatta Eskola (1981) on esittänyt, että erityisesti sosiaalityön koulutuskomitean mietintöä vuodelta 1972 voidaan pitää 1970-luvun perusasiakirjana mitä tulee sosiaalityöntekijän ammattikuvan selkiintymiseen. Vaikka mietintö ei välittömästi johtanut muutoksiin, sillä oli silti keskeinen vaikutus sosiaalityön koulutuksen uudistuksiin 1970-luvun ja 1980-luvun vaihteessa (Eskola 1981, 42.) Ennen sitä (vuonna 1971) Sosiaalihuollon periaatekomitea oli myös julkaissut mietintönsä, jossa sosiaalihuolto ja sen periaatteet määriteltiin. Molemmat nämä mietinnöt olivat tärkeitä sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden modernisaatiokehityksen kannalta. (Rinne & Jauhiainen 1988, 292.)

4.2.1 Muutospaineita

”Kahdeksan vuotta on kulunut koulutuskomitean mietinnön antamisesta, mutta epäkohdat eivät ole muuttuneet eikä niiden määrä pienentynyt” (Sosiaaliturva 1980:3, 70).

Näin kirjoitti Svenska social- och kommunalhögskolanin rehtori Gunvor Brettschneider sosiaalityöntekijöiden koulutusuudistusta koskevassa kirjoituksessa vuoden 1980 alussa. Useassa vuoden 1980 kirjoituksessa on huomattavissa tyytymättömyyttä vallitsevaan tilanteeseen sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa. Vuosina 1960 ja 1972 valmistuneiden Sosiaalihuollon ja myöhemmin Sosiaalityön koulutustoimikuntien komiteamietintöjen ehdotukset eivät olleet toteutuneet siinä määrin, kuten oli toivottu. Uudistusehdotuksien ei katsottu enää sellaisinaan edes olevan toteutettavissa. (Sosiaaliturva 1980:3, 70; 1980:14, 596.) Tämä keskeneräisyys oli luonnollisesti luonut muutospaineita, jotka nostettiin esille kolmessa eri kirjoituksessa. Kirjoituksissa myös perusteltiin kannanotot aiemmin tehtyihin selvityksiin ja erityisesti 1972 valmistuneeseen Sosiaalityön koulutustyöryhmän mietintöön. Erityisen uskottavaksi asian tekee se, että yksi kirjoittajista (Brettschneider) oli jäsenenä edellä mainitussa Sosiaali- ja

terveysministeriön vuonna 1978 perustamassa ”pätevöitymistyöryhmässä” ja kaksi muuta edusti Sosiaaliturvan keskusliittoa, joka oli myös edustettuna kyseisessä työryhmässä. Työryhmän mietinnössä ja kirjoituksissa esiintyvät ehdotukset ankkuroidaan siis useampiin lähihistoriallisiin selvityksiin ja aikaisempiin ehdotuksiin sosiaalityön koulutuksen kehittämistä. (Sosiaaliturva 1980:3, 70; 1980:5, 211; 1980:14, 596.)

Mitkä olivat sitten ne epäkohdat, joihin haluttiin muutoksia? Sosiaalityöntekijöiden koulutuksen epäyhtenäisyys, joka ilmeni oppilaitosten opetussuunnitelmien erilaisuutena oli todettu jo aikaisemmin 1970-luvulla. Koulutuksen suurimmiksi puutteiksi esitettiin sen hajanaisuus, koordinoimattomuus, koulutustasojen epämääräisyys, jatkokoulutuksen sisällöllinen ja määrällinen puute sekä epätasainen alueellinen saatavuus. Kirjoituksissa kritisoitiin myös koulutuksesta vastaavien tahojen työnjaon selkiintymättömyyttä, riittämättömiä taloudellisia resursseja sekä opettajien puutetta. (Sosiaaliturva 1980:3, 70; 1980:14, 594.) Kritiikki kirjoituksissa kohdistui siis sekä koulutuksen määrällisiin että laadullisiin ominaisuuksiin.

Myös ne harvat sosiaalityöntekijät, jotka kirjoittivat lehteen, arvioivat koulutuksen epämääräisyyden haittaavan sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksia edustaa omaa toimialaansa asiantuntijoina:

”Työryhmän muiden jäsenten voi olla vaikeata asettaa realistisia odotuksia sosiaalityöntekijän työlle mm. siksi, että sosiaalityöntekijöiden koulutus on nykyisin kovin kirjaava ja eri koulutukset antavat jossain määrin erilaisia valmiuksia työryhmätyöskentelyyn osallistumiseen” (Sosiaaliturva 1980:14, 606).

Kirjoittaja Anna-Liisa Tuominen työskenteli sosiaalihuoltajana Kellokosken mielenterveystoimistossa, jossa hän ilmeisesti joutui usein työskentelemään yksin ammattinsa edustajana muiden ammattiryhmien edustajien kanssa (lääkärit, sairaanhoitajat). Asemansa vakiinnuttaneiden ammattiryhmien rinnalla toimimisen on todettu asettavan paineita oman ammatin professionaalistumiskehitykseen. Leena Eräsaari on nimennyt tällaisen tilanteen ”vieraissa professionaalisissa ympäristöissä työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kiihdyttämäksi professionalismiksi”. (Eräsaari 1991, 190.)

Kelpoisuusehtojen epäselvyys nousi myös kritiikin kohteeksi. Kunnallisen sosiaalitoimen virkoihin oli yhä enemmän hakijoita, mutta laki antoi melkoisen liikkumavaran valintaperusteiden suhteen. Kirjoituksessa, jossa tarkastettiin kuntien virkavalintoja vuonna 1979, todettiin reilulla kolmasosalla kunnallisiin sosiaalialan virkoihin valituista olevan joku muu kuin sosiaalialan koulutus. Valtaosa (96 %) näistä ”epäpätevistä” valituista oli silti valittu virkaan pysyvästi (Sosiaaliturva 1980:21, 940-942). Myös toisessa kirjoituksessa todettiin, että löytyi edelleen pieniä kuntia, missä ei ollut ainuttakaan sosiaalialan koulutuksen saanutta henkilöä töissä. (Sosiaaliturva 1980:3, 77.)

”Peruskoulutus on uudistamisvaiheessa ja täydennys- ja jatkokoulutuksen suunnittelu meneillään. Mikään näistä toimenpiteistä ei kuitenkaan takaa ammattikoulutetun työvoiman valintaa virkoihin, ennen kuin laki kelpoisuusehtojen osalta muutetaan.”
(Sosiaaliturva 1980:21, 940-941.)

Näin kirjoitti Sosiaaliturvan keskusliiton tutkimussihteerinä Maija-Liisa Hämäläinen liiton tekemästä kuntien sosiaalityöntekijöiden virkojen täyttämistä koskevasta kyselystä. Kelpoisuusehtojen määrittelemisen lainsäädäntöön ajateltiin tuovan paremmin koulutettuja sosiaalityöntekijöitä kuntiin. Työtehtävien ja koulutuksen kirjavuus yhdessä löyhien kelpoisuusehtojen kanssa oli johtanut tilanteeseen, missä sosiaalityöntekijät muodostivat melkoisen kirjavan ammattikunnan. Sosiaalityöntekijän tehtävissä toimi sosiaalialan koulutuksen suorittaneita henkilöitä, mutta myös terveydenhuollon tai jonkin muun ammatillisen koulutuksen saaneita. Sosiaalityöntekijöinä toimi myös henkilöitä ilman minkäänlaista ammatillista koulutusta. (Rinne & Jauhiainen 1988, 289; Sosiaaliturva 1980:21, 942.) Sosiaalityöntekijäkunnan kirjava tai puuttuva koulutus alettiin nähdä kuitenkin jo 1970-luvulla uhkana asiakkaan oikeusturvan toteutumiselle, esteenä ammatilliseen kehitykseen sekä myös esteenä muille professionaalisille intresseille, kuten ammattikuvan selkiytymiselle, ammatti-identiteetin vahvistumiselle ja ammatin aseman ja palkkauksen parantamiselle. (Mutka 1998, 138; Eskola 1981, 41.)

4.2.2 Kehittämisehdotuksia

Syksyllä 1980 oltiin siirtymässä uuteen tutkintojärjestelmään yhteiskuntatieteiden alalla. Muutosta oli valmisteltu 1970-luvun puolivälistä lähtien ja tavoitteena oli entistä syvällisempi ja tarkoituksenmukaisempi koulutus. (Sosiaaliturva 1980:14, 589.) Koulutus haluttiin yhdenmukaistaa uuden kolmetasoisen (kouluaste, opistoaste, korkeakouluaste) koulutusjärjestelmän mukaisesti. Samalla oltiin poistamassa alemman tason ”välitutkintoja” (Hum.kand.-taso). Tämä olisi tarkoittanut Sosiaalihuoltajan tutkinnon ja Svenska social- och kommunalhögskolanin socionom-tutkinnon muuttamista yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkinnoiksi. Kahdessa kirjoituksessa tulee ilmi, että kyseiset oppilaitokset olivat myös itse ehdottaneet tällaista skenaariota uusien tutkintokehysten mukaisesti. (Sosiaaliturva 1980:3, 73; 1980:14, 596.) Kirjoituksissa vuonna 1980 ei esiinny yhtään vastalauseita sosiaalityöntekijän koulutuksen akatemisoitumiselle. Päinvastoin oltiin sitä mieltä, että ainoastaan riittävän laadullisesti tasokas ja pitkä koulutus pystyisi vastaamaan nykyisiin ja tulevaisuuden yhteiskunnallisiin haasteisiin. Sosiaalityön painotusmuutokset ennaltaehkäisevään, rakenteelliseen ja hallinnolliseen sosiaalityöhön tuotiin myös esiin esimerkkeinä sellaisista muutoksista, jotka vaativat koulutuksen laajentamista. (Sosiaaliturva 1980:3, 73; 1980:5, 210.) Tämä argumentti ankkuroidaan myös tuomalla esille, että jo Sosiaalihuollon koulutustoimikunnan mietinnössä vuonna 1960 oli ehdotettu koulutuksen kehittämistä korkeakoulutasoiseksi (Sosiaaliturva 1980:5, 210).

Kirjoituksissa on selvästi toiveita koulutuksen teorian lisäämiseen. Kahdessa kirjoituksessa toivottiin sosiaalihuoltajan ja vastaavan ruotsinkielisen tutkinnon laajentuvan kandidaatin tutkinnoiksi. Tämä olisi automaattisesti pidentänyt koulutusaikoja, muuttanut opetussuunnitelmia ja muuttanut ne korkeakoulututkinnoiksi. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton apulaisjohtaja Leif Rönnerberg oli sosiaalityön koulutusta koskevassa kirjoituksessaan haastatellut Tampereen yliopiston sosiaalihuoltajakoulutuksen lehtoria Simo Koskista. Koskista siteerataan kirjoituksessa:

”Jo lähiajan tavoitteena on pidettävä sitä, että sosiaalityöntekijäin kouluttamista varten olisi vain yksi taso, korkea-asteen perustutkinto” (Sosiaaliturva 1980:14, 596).

Kirjoituksissa luotettiin siihen, että lisäämällä koulutuksen tieteellistä osuutta pystyttäisiin paremmin vastaamaan yhteiskunnallisiin muutoksiin ja lisääntyneisiin

vaatimuksiin, jotka kohdistuivat sosiaalityöntekijän ammattiin. Tampereen yliopiston sosiaalihuoltajakoulutuksen lehtori Simo Koskista siteerattiin kahdessa eri kirjoituksessa. Koskinen oli myös toiminut Sosiaalityön koulutuskomitean sihteerinä vuosina 1970-1972. Lammilla järjestetyssä täydennyskoulutusta koskevassa kehitysseminaarissa Koskinen oli esittänyt:

”..sosiaalityön luonteen muuttuminen ja lisääntyneet tehtävät edellyttävät ennen muuta sosiaalityöntekijän teoreettisen perustan vahvistamista ja syventämistä” (Sosiaaliturva 1980:3, 84).

Tässä Koskista siteerasi Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton sihteeri Pirkko Hakkarainen. Kirjoituksissa viitataan jälleen kerran sosiaalityöntekijöihin kohdistuneisiin lisääntyneisiin vaatimuksiin ja työn muuttuneeseen luonteeseen. Usein kuitenkin jätetään erittelemättä konkreettisesti, mitä nämä vaatimukset ja muutokset ovat (Sosiaaliturva 1980:3, 73; 1980:5, 210). Voi kuitenkin arvailla, että niillä tarkoitettiin muun muassa siihen aikaan ajankohtaisia Valtava-uudistuksia ja niiden myötä suunniteltuja muutoksia sosiaalihuoltolaissa. Valtava-lainsäädäntö tuli voimaan vasta 1984, mutta sen tavoitteisiin liittyviä muutoksia oli jo valmisteilla kunnissa. Valtava-uudistusten tavoitteet olivat sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön parantaminen, valtionosuusjärjestelmän yksinkertaistaminen, valtion ja kuntien suunnittelujärjestelmän ja talousarvioiden yhteensovittaminen ja kuntien palvelurakenteen parantaminen sekä kunnallisen itsehallinnon liikkumavaran lisääminen. (Parviainen 1988, 130.) Siihen aikaan oli useassa kunnassa alettu siirtää päätöksentekovaltaa kuntien lautakunnilta virkamiestasolle byrokratian vähentämiseksi ja asiakaspalvelun nopeuttamiseksi. Valtava-projektiin liittyi suuria toiveita. (Sosiaaliturva 1980:9, 399.) Muun muassa näiden muutosten seurauksena sosiaalityöntekijän työn rooli oli muuttumassa valmistelijasta päätöksentekijäksi. Näin 31 vuotta jälkeenpäin voi todeta, että työ oli sen myötä kehittymässä autonomisemmaksi ja professioteorioiden valossa ammatillistuneempaan suuntaan.

Tutkinnonuudistus määritteli siis kehykset siihen, että tieteellinen osuus koulutuksessa lisääntyi. Koulutusohjelman tuli koostua yleisopinnoista, aineopinnoista ja syventävistä opinnoista. Koulutusohjelmat edellyttäisivät 5-6 vuoden opintoja ja ne olisivat laajuudeltaan 160 opintoviikkoa. ”Päivastuuaineeksi” määriteltiin

sosiaalipolitiikka/yhteiskuntapolitiikka ja sivuaineiksi sosiologia, psykologia, sosiaalipsykologia, taloustieteet ja oikeustiede. (Sosiaaliturva 1980:3, 71-72.) .)

Thomas Brante on määritellyt tieteellisen paradigman taivutuskuvioksi ("böjningsmönster"), joka määrittyy tärkeiden tieteellisten teosten kautta. Näissä tärkeissä tieteellisissä teoksissa määritellään (joksikin aikaa), mitä ja miten tutkimusta tehdään kyseisellä aihealueella. (Brante 2003, 140.) Sosiaalityöllä ei tässä vaiheessa ollut omaa paradigmaa, vaan se oli riippuvainen muiden aineiden teorioista ja tutkimusmenetelmistä. Suomessa Marketta Rajavaara (1983, 107-129) on esittänyt, että juuri tämä oman paradigman puute oli merkittävä este sosiaalityön ammatillistumispyrkimyksissä. Brante määritteli sosiaalityön tutkimuksen hybridiprofessioksi, jossa pyritään yhdistämään hyvinvointivaltion, koulutusinstituutioiden ja politiikan professiot niiden eroista huolimatta. Sosiaalityö tutkimusaineena syntyi Ruotsissa vuonna 1977 ja vuonna 1979 perustettiin ensimmäinen sosiaalityön professuuri. Oman paradigman ja tutkimuksen puute nähtiin Branten tutkimuksen valossa ongelmalliseksi alkuvaiheessa myös Ruotsissa. (Brante 2003, 133-135.)

Oman tutkimuksen puute tiedostettiin ja tuotiin esille muun muassa tutkimuksen ja käytännön yhteyksien parantamispyrkimyksistä kertovassa kirjoituksessa. Kirjoituksessa todettiin, että painopistealueiden tulisi olla perhepolitiikka, sosiaalipalvelut, toimeentuloturva, työttömyys, organisaatiot ja erityisryhmien ongelmat. Samalla ehdotettiin myös tutkimuksen ja käytännön vaihtomallia, jossa virkamies voisi siirtyä joksikin aikaa tutkijaksi ja päinvastoin. (Sosiaaliturva 1980:13, 565-566.)

Teoreettisen koulutuksen merkitys professionalistamiskehitykselle on tuotu esille aikaisemmin tämän tutkimuksen kolmannessa kappaleessa (Larsson 1971 xiv; Freidson 1986, 87-88; Abbott 1988; 118-119 ja Brante 2009, 25-29). Myös Risto Rinne ja Arto Jauhiainen (1988) viittaavat teoreettisen koulutuksen merkitykseen ja yhteiskunnan ja asiantuntija-ammattikunnan väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Valtio legitimoit omat intressinsä ja niiden toteuttamisen asiantuntijoiden kautta (tässä tapauksessa sosiaalityöntekijät). Samalla ammattikunta pyrkii myös legitimoimaan omaa asemaansa valtion suuntaan tieteellisten argumenttien, tutkimusten ja selvitysten avulla (Rinne & Jauhiainen 1988, 45.) Se, että sosiaalityöntekijöihin kohdistetuilla vaatimuksilla sekä

muuttuneilla ja laajenevilla työtehtävillä perusteltiin teoreettisempaa ja korkeampaa koulutusta, voidaan tulkita siten, että yhteiskunta oli legitimoimassa sosiaalityöntekijöille lisää valtaa, jonka seurauksena korkeampi koulutus oli tärkeää oman asiantuntijuuden legitimoimiseksi.

Myös opiskeluun liittyvä käytännön harjoittelu ja sen suuri merkitys nousi monessa kirjoituksessa esille (Sosiaaliturva 1980:3, 72; 76; 85-87; 89; 1980:5, 208; 1980: 14, 591-592). Tutkinnon uudistuksessa harjoittelulle ei oltu annettu kovin suurta painotusta. Rehtori Gunvor Brettschneider kirjoitti:

”Opintoihin voi sisältyä myös harjoittelua, jonka tulee olla ohjattua ja valvottua.”(Sosiaaliturva 1980:3, 71.)

Huoli teoriaopetuksen ja käytännön harjoittelun yhdistämisen mahdollisuuksista sekä harjoittelun riittävydestä tulevassa teoria- ja tiedepainotteisessa tutkintojärjestelmässä oli myös nähtävissä kirjoituksissa. (Sosiaaliturva 1980:3, 72; 85-87.) Opiskelijoiden käytännön harjoittelun ohjaajista tai opettajista työpaikoilla käytettiin kirjoituksissa käsite ”työnohjaaja”. Kirjoituksessa, jossa mielenterveystoimistossa toimiva sosiaalityöntekijä kuvasi tehtävänsä opiskelijoiden käytännön opettajana hän totesi, että harjoittelun toimivuuden suurimpana esteenä on sen lyhyys. (Sosiaaliturva 1980:3, 86.) Toisessa kirjoituksessa sosiaalihuoltajakoulutuksen lehtori Simo Koskinen toteaa Leif Rönnerbergin siteeraamana tulevasta tutkinnonuudistuksesta:

”Yksi päähuolenaiheeni sosiaalihuoltajatutkinnon opettajana ja yhtenä menetelmäopetuksen vastuuhenkilönä on käytännönopetuksen järjestäminen. Ainoana mahdollisuutena kouluttaa hyviä sosiaalityöntekijöitä näen sen, että käytännön opetus toteutetaan rinnan teoriaopetuksen kanssa (esim. osaviikkoisena). Tutkinnonuudistus ei takaa sitä itsestään, vaan se vaatii aukotonta yhteistyötä yliopistojen ja korkeakoulujen sekä käytännön työpisteiden kanssa”. (Sosiaaliturva 1980:14, 596.)

Käytännön harjoittelun merkitystä ei siis missään nimessä vähätelty kirjoituksissa. Kahdeksassa kirjoituksessa nostettiin käytännön harjoittelu ja sen yhdistäminen teoreettiseen opiskeluun esille. (Sosiaaliturva 1980:3, 72; 75-76; 87; 89; 1980:5, 208; 1980:14, 590-592; 596; 1980:19, 840.) Koskisen edellä mainitussa sitaatista voi tulkita sen, että sekä teoreettisesti painottuneiden koulutusohjelmien että riittävän harjoittelun

yhdistäminen nähtiin yhtenä tulevaisuuden haasteena. Kahdessa kirjoituksessa peräänkuulutettiin oppilaitosten ja käytännön ”työnohjaajien” kiinteämpää yhteistyötä (Sosiaaliturva 1980:3, 72; 87). Huoli oli ilmeisesti aiheellinen. Ulla Mutka (1998) esittää, että sosiaalityön suurin menetys akatemisoitumisessaan oli ammatin kokemukselliseen tietoon sisältyvän perinteen menettäminen siitä syystä, että sitä ei arvostettu yhtä korkeasti kuin teoreettista tietoa. Samalla hän esittää, että se oli välttämätön hinta sosiaalityön professionaalistamiskehityksessä. (Mutka 1998, 168.)

Kolmessa kirjoituksessa painotettiin oppilaitosten ja opetuksen kehittämisen merkitystä. Näissä annettiin ymmärtää, että oppilaitokset olivat innokkaasti mukana uudistuksessa. Jyväskylän yliopistossa oli jo vuodesta 1975 sovellettu tulevan tutkintouudistuksen periaatteita sosiaalisen ympäristön ja sosiaalityön koulutusohjelmassa ja Tampereen yliopistossa oli sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön koulutusohjelman suunnitelma valmistumassa. (Sosiaaliturva 1980:3, 73.) Yhdessä kirjoituksessa tuotiin esille yliopistollisten laitosten puute sekä rajoitetut toimintamahdollisuudet sosiaalipolitiikan koulutuksen suurimpina ongelmina. Sitaatti on poimittu Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kannanotosta koskien sosiaalityön koulutustyöryhmän muistiota:

”Sosiaalityön opetusta tulisi kehittää sanottuja laitoksia kehittämällä. Olennaista on sosiaalityön opetuksen tiedepohjan kehittäminen.”(Sosiaaliturva 1980:20, 896.)

4.2.3 Ammatillistumisargumentteja

Useissa vuoden 1980 kirjoituksissa määriteltiin sosiaalityöntekijän tehtävä erityiseksi ammatiksi. Kirjoituksessa, jossa Tampereen yliopiston kansleri ja professori emeritus Armas Nieminen kuvasi sosiaalityöntekijän koulutusta Alankomaissa, paikallisen Sosiaalihakatemian professori totesi sosiaalityön kehittyneen filantropiasta ammatiksi (Sosiaaliturva 1980:3, 89). Sosiaalihuollon koulutuskomitean (1960) työtä koskevassa kirjoituksessa löytyy sitaatti komitean mietinnöstä, jossa painotettiin sosiaalihuoltoa omana ammattialanaan. Sosiaalihuollon tehtäville vaadittiin tästä johtuen mietinnössä erityinen koulutus ja pätevyys. (Sosiaaliturva 1980:5, 210.) Kirjoituksessa, jossa Leif Rönberg kuvasi Sosiaalityön koulutuskomitean työtä 1970-1972, todettiin:

”..sosiaalityö on ammatillistunut ammatti. Se perustuu ihmistä biologisena, psyykkisenä ja sosiaalisen olentona ja toisaalta yhteiskuntaa koskevaan teoreettiseen tietoon, tiettyihin ammatin perusarvoihin, sekä taitoon soveltaa tietoa ja arvoja käytännön työtilanteissa.”(Sosiaaliturva 1980:14, 595.)

Eräässä kirjoituksessa ankkuroitiin jälleen koulutuksen nostaminen korkeakoulutasolle viittaamalla Sosiaalityön koulutuskomitean työn mietintöön. Todettiin, että komitean mietinnön ehdotukset olivat tuoneet sosiaalityön ”ammatillistuneen ammatin” tasolle. (Sosiaaliturva 1980:3, 70.)

Uusweberiläisten professioteorioiden valossa nämä kannanotot ovat tulkittavissa professionalistamispyrkimyksinä. Kirjoituksissa ilmaistaan halu päästä kiinni tieteelliseen ja teoreettiseen tietoon, ammattikunnan professionaalisen aseman vahvistamiseen ja ehkä myös sen suojelemiseen hyökkäyksiltä. Historian valossa se voidaan kenties myös nähdä vastareaktionä siihen kritiikkiin, joka kohdistui sosiaalihuoltoon jo 1960-luvulla. Koko 1970-luku meni akatemisoitumisen valmistamiseen ja vasta vuonna 1980 oltiin pääsemässä asian lopulliseen vahvistamiseen.

4.2.4 Poikkeava ratkaisu

Kahdessa kirjoituksessa on havaittavissa tyytymättömyyttä sosiaalialan koulutukseen mahdollisesti tulevaan ja poikkeavaan koulutusjakoon. Tutkinnonuudistuksen periaatteiden, alempien korkeakoulututkintojen työryhmän mietinnön ja opetusministeriön asettaman projektiryhmä YTOS:n ehdotusten mukaan 1970-luvun puolivälissä sosiaalihuoltajan sekä vastaava ruotsinkielinen koulutus oli ehdotettu korvattavaksi uudella ”perustutkinnolla”. Opetusministeriö oli ohjeistanut alemman koulutuksen tarjoajat (Tampereen yliopisto ja Svenska social- och kommunalhögskolan) tekemään suunnitelmia koulutusohjelmien muuttamiseksi uuden koulutusjärjestelmän mukaiseksi vuonna 1977. Suunnitteluun oli myös annettu määrärahoja. Kyseisen koulutuksen järjestäjät antoivat yksimielisesti suostumuksensa muutokseen opetusministeriölle luovutetuissa osaraporteissaan vuonna 1978. Vuonna 1979 opetusministeriö muutti yllättäen ohjeitaan. Uusien ohjeiden mukaan alemmat tutkinnot tulisi kaikesta huolimatta säilyttää, mutta niitä tulisi kehittää uusien tutkintoperiaatteiden mukaisesti. Gunvor Brettschneider kirjoitti:

”Mitä tämä poikkeava koulutusjako käytännössä tulee merkitsemään, on vaikeaa sanoa. Ilmeistä on kuitenkin, että ammatti- ja tehtäväjaon selvittäminen käytännön työssä tulee olemaan yhtä vaikeaa tai vielä vaikeampaa kuin tähän asti. Koulutuksessa on taas hankalaa vetää raja alemman korkeakoulututkintotason ja perustutkintotason opetuksen sisällön välille.”(Sosiaaliturva 1980:3, 73.)

Toteutumassa oleva järjestely oli sinänsä Sosiaalityön koulutustoimikunnan mietinnön (1972) mukainen, mutta edes toimikunnan sihteeri Simo Koskinen ei enää vuonna 1980 kannattanut ehdotusta, jota hän oli alun perin ollut mukana esittämässä. Koskinen näki muista aloista poikkeavan koulutusjaon sosiaalityön koulutuksen kehittämisen esteenä. (Sosiaaliturva 1980:14, 596.)

4.2.5 Yhteenveto vuoden 1980 kirjoituksista

Sosiaalityön silloista koulutusta kritisoitiin vuonna 1980 kirjavaksi, epäyhtenäiseksi, hajanaiseksi, koordinoimattomaksi ja sisällöllisesti ja määrällisesti puutteelliseksi. Opetuksen ja tutkimuksen todettiin olevan resurssien puutteessa. Kelpoisuusehtojen löyhyyttä kritisoitiin ja niiden uskottiin olevan syytä siihen, että merkittävällä osalla sosiaalityöntekijöistä oli puutteellinen sosiaalialan koulutus.

Kaikissa kirjoituksissa tuettiin sosiaalityöntekijän koulutuksen siirtoa korkea-asteelle yleisten tutkintouudistusten mukaisesti. Toteutumassa oleva järjestely, missä sosiaalialalla säilytettiin niin sanotut välitutkinnot (sosiaalihuoltaja ja vastaava ruotsinkielinen tutkinto) ei miellyttänyt lainkaan kirjoittajia. Sosiaalityön koulutuksen akatemisoitumista perusteltiin sosiaalityöntekijöille asetetuilla vaatimuksilla ja työssä tapahtuneilla muutoksilla. Kirjoituksissa painotettiin teorian ja tieteellisyyden lisäämisen merkitystä koulutuksessa, mutta niissä painotettiin myös käytännön harjoittelun suurta merkitystä. Käytännön harjoittelun toteutumisesta ja sen yhdistämisestä teoreettiseen opetukseen oltiin huolestuneita. Kirjoituksissa viitattiin siihen, että sosiaalityön koulutuksesta oli keskusteltu paljon koko 1970-luku ja argumentoitiin paljon aikaisemmin tuotettujen komiteamietintöjen ja työryhmien tuotosten avulla.

Mutka on nimennyt kelpoisuusehtojen määrittelemisen joulukuussa 1980 ja seuraavan vuoden alusta voimaan tulleet lain (944/80) ja asetuksen (945/80) merkiksi sosiaalityöntekijän profession sulkemisesta. Mutka esittää, että valtio, sosiaalityöntekijät itse ja tutkijat olivat tieteeseen sitoutumisen kannalla, mutta eri intresseistä. Valtio toivoi tieteellisesti koulutetuista tulevaisuuden sosiaalityöntekijöistä liittolaisia kuntien sisälle uusien sosiaalihuollon reformien toteuttamisen tehostamiseksi. Siksi oikeaa koulutusta pidettiin tärkeänä ja se liitettiin lainsäädännön avulla osaksi yliopisto-opetusta. Sosiaalityöntekijöiden piirissä tieteellistä ammattikäytäntöä arvostettiin edunvalvonnan ja profession aseman selkeyttämiseksi, mutta siitä odotettiin myös tukea ammatin vaikeisiin kysymyksiin. Tutkijoiden myöhemmin 1980-luvulla esittämä kritiikki kohdistui sosiaalityön teoriattomuuteen ja painotti objektiivista, tieteelliseen tietoon pohjautuvaa tutkimusorientaatiota. (Mutka 1998, 158.)

4.3 Konsensuksen rakoilua – kirjoitukset vuonna 1990

Valtava-uudistus, joka oli vihdoin toteutunut vuonna 1984, toi sosiaalihuollon kokonaisuudessaan terveydenhuollon kanssa yhtenäisen suunnittelu- ja valtiosuusjärjestelmän piiriin. Tämä lakiuudistus katsottiin välttämättömäksi kunnissa toteutuneiden sosiaalihuollon uudistuksien kannalta. Suurena edistysaskeleena nähtiin myös 1980-luvulla toteutunut mahdollisuus delegoida sosiaalilautakuntien päätösvaltaa viranhaltijoille yksilöhuoltoa koskevissa asioissa. (Parviainen 1988, 130; Sosiaaliturva 1990:1-2, 3.) Menneellä vuosikymmenellä talous mahdollisti sosiaalihuollon kehittämisen. Sosiaalihuoltolainsäädäntö ja siihen liittyvät reformit olivat vilkastuneet. Tutkimus- ja kehittämistoiminta monipuolistui, sosiaaliturvaetuuksien taso ja kattavuus sekä hyvinvointipalvelujen saatavuus kohosivat muiden pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden tasolle. (Mutka 1988, 54.) Raija Julkunen esittää, että Suomelle on ollut ominaista kehityksen viivästyneisyys ja kehitysvaiheiden päällekkäisyys. Hyvinvointivaltion viivästyntä rakentumista hän pitää esimerkkinä siitä. (Julkunen 2001, 57.)

Hyvinvointivaltio etenkin 1980-luvulla menetti osan ”utopistisesta energiastaan” ja joutui kritiikin kohteeksi ja puolustuskannalle. Tästä syystä se alkoi etsiä myös uusia tapoja sovittaa yhteen valtiollisia, yksityisiä ja yhteisöllisiä uusintamisen ja reproduktion hallintatapoja. (Hänninen 1990, 54.) Suomi jatkoi 1980-luvulla skandinaavisten maiden reitillä, johon kuului korporatiivista hallintaa ja

hyvinvointivaltion rakentamista. Päällekkäisenä kehitysvaiheena alkoi kuitenkin samalla myös 1980-luvun puolivälistä alkaen voimakas elinkeinoelämän kansainvälistyminen ja kansainvälisten virtausten mukainen julkisen sektorin reformi. (Julkunen 2001, 57-58.) Esimerkkeinä julkisen sektorin modernistamispyrkimyksistä oli vuonna 1988 alkanut vapaakuntakokeilu, joka tähtäsi kuntien itsehallinnon vahvistamiseen, byrokratian vähentämiseen ja palvelulaadun nostamiseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen (Laki vapaakuntakokeilusta 718/1988). Tulosajattelu ja tulosjohtaminen olivat käsitteitä, jotka muutosten yhteydessä oltiin siirtämässä liike-elämästä julkiselle sektorille. Myös sosiaalityöhön nämä käsitteet pyrittiin tuomaan. Tulosjohtamisen ulottuminen sosiaalitoimeen 1980-luvun keskivaiheilla kiinnitti huomion sosiaalitoimen johtamiseen, tavoiteasetteluun ja tulosten arviointiin. Liike-elämään kehitetyt johtamismallit aiheuttivat kuitenkin myös ongelmia kunnissa, varsinkin tavoiteasettelussa. Päätöksenteossa ei huomioitu työntekijöiden esille tuomia ongelmia ja asiakkaiden tarpeita. (Aaltonen 1997, 296.)

Tietoinen ja johdonmukainen ammatillistamispolitiikka oli jatkunut edelleen 1980-luvulla. Uusissa kelpoisuusehdoissa vuodelta 1981 painottui ammatillisen sosiaalityön opetus. Tämä sulki Turun yliopistossa, Åbo Akademiassa ja Helsingin yliopistossa pääaineenaan sosiaalipolitiikkaa opiskelleet kandidaatit sosiaalityöntekijän pätevyyden ulkopuolelle. Heidän opintoihinsa ei katsottu sisältyneen riittävästi sosiaalityön koulutusta. Vuonna 1982 yhteiskuntatieteiden kandidaatin tutkintoon johtava sosiaalityön koulutusohjelma aloitettiin Lapin korkeakoulussa. Samana vuonna Turun yliopiston sosiaalipolitiikan koulutusohjelmaan sisällytettiin sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Näin myös Turun yliopiston valtiotieteen kandidaatit saivat pätevyyden sosiaalihuollon hallintoasetuksen määrittelemiin sosiaalihuollon virkoihin. Tämä lopetti siltä osin kuohuntaakin aiheuttaneen ”pätevyysjupakan”. (Rinne & Jauhiainen 1988, 293-294.) Turun yliopistossa, Åbo Akademiassa ja Helsingin yliopistossa pääaineenaan sosiaalipolitiikkaa lukevilla oli ainakin 1980- ja 1990-luvulla myös mahdollisuus osallistua sosiaalityön opintoihin ja he pystyivät sillä tavalla varmistamaan kelpoisuusehdoissa mainitun ”riittävän sosiaalityön koulutuksen”.

Sosiaalihuoltajan opinnot oli vielä mahdollista aloittaa Tampereen yliopistossa uudistetuista vaatimuksista huolimatta 1980-luvun puoliväliin saakka. Koulutus yhdistettiin sosiaalityön koulutusohjelman sosiaalityön suuntautumisvaihtoehdon kanssa

vuonna 1985. Vastaava ruotsinkielinen koulutus liitettiin vuonna 1984 erillisyyksikkönä Helsingin yliopistoon. Koulutusta ei lopetettu, mutta valmistuneet sosionomit saivat oikeuden jatkaa valtiotieteen kandidaatin tutkintoon. Koulutuksen akatemisoituminen johti myös sosiaalityön yliopistollisten opiskelupaikkojen lisääntymiseen. Vuosina 1981-1986 aloituspaikat lähes kolminkertaistuivat. (Rinne & Jauhiainen 1988, 294-295.)

Samalla sosiaalialan koulutukseen vaikutti myös laaja nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kehittäminen, jonka suunnittelu oli alkanut 1980-luvun loppupuolella. Uudistuksen yleisiksi lähtökohdiksi mainittiin muun muassa tasa-arvon lisääminen, työelämän ja muun yhteiskunnan muutosten parempi huomioiminen, vanhentuneen tiedonkäsityksen uudistaminen modernin tietoyhteiskunnan vaatimusta vastaavaksi, jatkuvan koulutusperiaatteen soveltaminen, koulutustasojen ja -alojen yhteistyön lisääminen, kansainvälisen vertailun kehittäminen, väestörakenteen ja väestön ikärakenteen parempi huomioiminen. (OPM 1989, 2-3.)

Ammattikorkeakoulujen perustamista tiedekorkeakoulujen rinnalle perusteltiin muun muassa sillä, että näin oli tehty ”miltei kaikissa Länsi-Euroopan maissa 1960- ja 1970-luvuilta lähtien”. Toinen argumentti oli se, että ammattikorkeakoulujen ajateltiin suuntaavan koulutuksensa paremmin työelämän tarpeiden mukaan kuin yliopistot olivat siihen mennessä tehneet. Uuden nuorisokoulu- ja ammattikorkeakoulumallin toimivuudesta ja tehokkuudesta haluttiin kerätä kokemuksia kokeiluilla. (Emt., 25-26.) Statukseltaan ammattikorkeakoulujen määriteltiin olevan ”...yliopistoihin rinnastettavia ja niiden kanssa kilpailevia korkean asteen oppilaitoksia.” Sen sijaan, että korkeampaa koulutusta kehitettäisiin jo olemassa olevaa tiedekorkeakoulujärjestelmää laajentamalla, esitettiin differentiaation suosimista rakentamalla rinnakkainen ammattikorkeakoulujärjestelmä. Esitys perusteltiin valtionhallinnossa vahvasti kansainvälisillä kokemuksilla. (Emt., 26.)

4.3.1 Teoriaa etsimässä

Sosiaalityötä oli 1980-luvulla kritisoitu teoreettisesta heikkoudesta ja metodisen ajattelutavan puutteista (esim. Heinonen 1984). Sosiaalityölle pyrittiin samanaikaisesti löytämään tieteellistä teoriaperustaa (Rinne & Jauhiainen, 1988, 292.) Mutka on nimittänyt sosiaalityön akatemisoitumisvaiheessa kohtaamaansa kritiikkiä akateemiseksi demarkaatiostrategiaksi, jonka avulla muut tutkijat osoittivat

sosiaalityölle paikan sosiaalipolitiikan kentällä samalla, kun ammattiryhmien välisiä hierarkkisia eroja vahvistettiin. (Mutka 1998, 152.)

Neljä vuoden 1990 kirjoitusta käsittelee sosiaalityön oman teorian ja menetelmien puutteen ongelmallisuutta. Helsingin yliopiston silloinen assistentti Pekka Saarnio osallistui sosiaalityön ammattikirjallisuuteen liittyvään keskusteluun lehden numerossa 13:

”Metodioppikirjoille asetetaan käsittämättömän epärealistisia odotuksia. Oppikirjojen pitäisi olla samanlaisia kuin Rasmus Nallessa seikkailevan pelikaanin nokka: kansien välistä löytyy sabloni pulmaan kuin pulmaan.”

Saarnio esitti, että ”omia metodeja” oli harvoin tarvetta kehittää, koska hyviä työkaluja oli jo muualla kehitetty. Omien metodien kehittäminen pelkäästään ammatillisen statuksen kohottamiseksi johtaisi Saarnion mielestä ”hakoteille” ja huonoon tulokseen. Saarnio viittasi myös opetuspsykologiseen kirjallisuuteen:

”...ihmisen oman ajattelun ohittavia ihmemetodeja ei ole eikä tule.”

Hän yhtyi silti lehden omien kirjoitusten kautta esiin tulleiden puheenvuorojen kanssa siihen, että nykyinen sosiaalityön koulutus ei antanut kovin hyviä valmiuksia käytännön ihmistyöhön. (Sosiaaliturva 1990:13, 644.)

Väitöstilaisuuden johdantoluentoan perustuvassa kirjoituksessa Saarnio kritisoi sekä sosiaalityön teorian puolustajia että kritikoita siitä käsityksestä, että kullakin ihmistieteellä voisi olla yksi yhtenäinen teoria kaikkien kyseiseen alaan sisältyvien ilmiöiden suhteen. Saarnio peräänkuulutti strukturalistista teorianäkemyksiä, jossa pääkomponentit olisivat teoreettinen ydin ja sen aiotut sovellukset. Teoriaverkon muodostamisen lähtökohtana olisivat aiotut sovellukset, jolloin teoreettiset työkalut valittaisiin tutkimuskohteen perusteella. Saarnio tuli siihen lopputulokseen, että Heinosen lisensiaatintutkielmassaan kritisoima sosiaalityön miniatyyriteoreettinen näkökulma itse asiassa oli tavoittelemisen arvoinen. Saarnio esitti myös, että sosiaalityön tutkimuksen peruselementin oli oltava laaja ja että soveltavana tutkimusalana siitä tulisi kasvamaan haaroja. Hän katsoi vielä suomalaisen sosiaalityön

tutkimuksen olleen niin alussa, että erilaistumista ei ollut vielä tapahtunut (Sosiaaliturva 1990:22, 1134-1135.)

Petri Virtanen esitteli yhdessä kirjoituksessa Yhdysvaltalaisen sosiologin Anselm L Straussin kehittämää tutkimusmenetelmää ”Grounded Theory” vaihtoehdoksi sosiaalityön tutkimukselle:

”Voisiko grounded theoryn periaatteiden mukaan tehty analyysi olla vaihtoehto perinteiselle toimintatutkimukselle kunnallisessa vanhainkodissa, entä asiakkaiden kohtelua kuvaavalle surveytutkimukselle sosiaalitoimistossa? Löytyisikö grounded theoryn analyysimallista ajatuksellisia ituja myös sosiaalityön tutkivan työotteen omaksumiseen?”(Sosiaaliturva 1990:17, 814.)

En kuvaa ehdotettua menetelmää tarkemmin tässä, mutta sitaatti on mielestäni esimerkki kiinnostuksesta lisätä sosiaalityölle toimivia tutkimusmenetelmiä, jotka joissakin kirjoituksissa tulivat ilmi. Kirjoittaja toimi siihen aikaan sosiaalisihteerinä mutta hän oli myös jatko-opiskelija.

Turun yliopiston päätoiminen tuntiopettaja Auli Ojuri kirjoitti sosiaalipoliittisen yhdistyksen selvittäneen, että vuoden 1990 aikana oli valmistumassa runsaasti (vähintään kahdeksan) sosiaalipoliitiikan alan väitöskirjatutkimusta:

”Uutena alueena tulevat esille sosiaalityön tutkimiseen liittyvät väitöskirjat”(Sosiaaliturva 1990:22, 1131.)

Toisessa kirjoituksessa todettiin, että yliopistotasoinen koulutus oli virittänyt sosiaalityön alalle sellaisen tutkimusinnostuksen, että sen nostaminen yliopistotasolle on siltä osin ollut perusteltu. Samassa kirjoituksessa painotettiin myös yliopiston sosiaalityön opetus- ja tutkimusresursoinnin olevan vielä keskeneräistä. (Sosiaaliturva 1990:22, 1095.)

Jorma Hänninen on määritellyt suomalaisen sosiaalityön kolmannen keskusteluaallon alkaneen 1980-luvun puolivälin jälkeen. Hän kutsuu tätä keskusteluaaltoa sosiaalityön tutkimukselliseksi ja hallinnolliseksi kehitysoptimismiksi. Käytännössä tämä tarkoitti Hännisen mukaan realististen tutkimusohjelmien kehittelyä akateemisessa sosiaalityössä

ja hallinnon organisoitumista kohti uudelleenarviointeja ja yhteiskunnallisesti näkyvämpää toimintapolitiikkaa. (Hänninen 1990, 199.) Tutkimuksen kautta luodaan teoreettista tietoa. Kritiikki sosiaalityön teorian puutteellisuudesta synnytti tarpeen sosiaalityön teorian lisäämiselle. Tämä lisäsi sosiaalityön tutkimusta ja väitöskirjoja, jotka mainitaan kirjoituksissa.

Sosiaalityön teorian etsimisen (mikä näkyy kirjoituksissa) voisi myös nähdä Tero Meltin (2003) havaitsemana sosiaalityön tutkimuskeskustelun ensimmäisenä sukupolvena, jolloin sosiaalityö pyrki aktiivisesti erottautumaan sosiaalipolitiikasta. Edellä mainittu Pekka Saarnion väitöskirja liittyi päihdehuollon asiakkaisiin. Johdantoluennossaan hän vastasi osittain aikaisempien tutkijoiden esittämään kritiikkiin sosiaalityön teorian puutteellisuudesta. Tämä yhdistettynä tietoon tulevista sosiaalityön väitöskirjatutkimuksista on tulkittavissa niin, että sosiaalityö oli saamassa ensimmäiset ”akateemiset” edustajansa. Sosiaalityöstä väitelleet tutkijat alkoivat siten olla samalla viivalla kuin Mutkan mainitsevat demarkaatiostrategian edustajat ja valmiita vastaamaan aikaisemmin 1980-luvulla esitettyyn kritiikkiin.

4.3.2 Teorian ja käytännön yhdistäminen

”Käytännön yhdistäminen yliopisto-opetukseen on siis jatkuvaa nuoralla tanssimista nykyisessä tilanteessa” (Sosiaaliturva 1990:9, 410.)

Tampereen yliopiston sosiaalityön professori Briitta Koskiaho esitti, että yliopisto-opetuksen ja käytännön välillä vallitsi ristiriita, joka syntyi liberaalisen yliopistoihanteen ja käytännöstä nousevien vaatimusten johdosta. Sosiaalityön opinnot johtivat käytännön ammattiin ja houkuttelivat siksi paljon opiskelijoita, mutta teoreettisten opintojen yhdistäminen käytännöstä nouseviin vaatimuksiin oli osoittautunut haasteelliseksi. Yliopisto-opetuksen ja käytännön harjoittelun yhdistäminen nousi esiin useassa kirjoituksessa.

Yliopisto-opetuksessa opiskelijoille pyrittiin antamaan tiedolliset välineet tarkastella maailmaa ja yhteiskuntaa mahdollisimman monipuolisesti ja syvällisesti. Teorian ja käytännön välillä taiteilemisen ajateltiin vaativan hyvää teoreettista kykyä sekä joustavaa ja soveltuvaa mieltä. Koskiaho esitti myös, että yliopisto-opetuksessa pyrittiin opettamaan ymmärtämään käytäntöä teoriasta käsin, mutta käytännön maailma odotti

työntekijöiltä teoreettisia välineitä työnsä jäsentämiseksi. Erityisen ongelmalliseksi Koskiahon näki yliopistomaailman ja käytännön maailman eriytyneen kielenkäytön. Esimerkkinä tästä hän mainitsi, että uusiin yliopistollisiin tutkimusyksiköihin perustettiin virkoja eräänlaisille ”kielenkääntäjille” ja hän ihmetteli miten opiskelija voisi ylittää näiden kahden maailmanvälisen kuilun yksin, kun yliopistokaan ei siihen kyennyt. Kirjoituksessa mainittiin myös, että ammattiin suuntautuvat opinnot houkuttelivat käytäntöön orientoituneita opiskelijoita, joiden voi olla vaikeaa omaksua teoriaa tai se ei ylipäänsä kiinnostanut heitä. (Sosiaaliturva 1990:9, 409-411.) Myös Saarnio oli viitannut tähän eräässä edellä mainitussa kirjoituksessaan:

”Jos sosiaalityön opiskelijat valittavat, että he joutuvat etsimään ajattelun aineksia liian omaehtoisesti, on varmasti syytä muuttaa valintakriteerejä ja etsiä sellaisia opiskelijoita, jotka suorastaan rakastavat sitä” (Sosiaaliturva 1990:13, 644.)

Turun yliopiston päätoiminen tuntiopettaja Auli Ojuri totesi toisessa kirjoituksessaan myös sosiaalipolitiikkatieteen joutuneen perinteisen sivistysyliopistoihanteen ja käytännöstä nousevien professionaalisuusvaatimusten leikkauspisteeseen sosiaalityöntekijöiden koulutuksen akatemisoituessa. Ojuri esitti, että asia oli pyritty ratkaisemaan antamalla opiskelijoille tiedollisia välineitä tarkastella yhteiskuntaa, sen ilmiöitä ja prosesseja mahdollisimman laaja-alaisesti. Tavoitteena oli kokonaisuuden hallinta, ilmiöiden syvällisempi ymmärtäminen ja refleksiivisen idean toteuttaminen teoriaopetuksen ja käytännön harjoittelun yhdistämisen kautta. Tässäkin kirjoituksessa todettiin, että teorian ja käytännön yhdistäminen ei aina ollut onnistunut ja pohdittiin mahdollisia syitä epäonnistumiseen. Yhtenä ratkaisuvaihtoehtona Ojuri ehdotti varovaisesti oppimiskehää, jonka komponentit olivat konkreetti kokemus-reflektioiva havainnointi-abstrakti käsitteellistäminen-aktiivinen kokemus. Tällaisen opetusprosessin toteuttamiseksi esitettiin lyhyempiä, mutta tiiviimmin tapahtuvia harjoittelujaksoja sekä ohjaajina toimivien sosiaalityöntekijöiden osallistumista opiskelijoiden seminaarityöskentelyyn omien työprosessien arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Ojuri kirjoitti:

”Kokemusperäisen oppimisen malli on eräs mahdollisuus luoda sosiaalityön koulutuksesta sellainen opetus- ja oppimisprosessi, jossa opetus, tutkimus ja ammattikäytäntö muodostaisivat teoriaa ja käytäntöä integroivan kokonaisuuden – tai jossa ainakin lähestyttäisiin kaivattua saman ymmärryksen tasoa”

Kirjoituksessa hän esitti vielä, että sosiaali- ja terveystieteiden siihen aikaan ideoimat tutkimuksen ja käytännön sosiaalityön opetuskeskukset voisivat tarjota mahdollisuuksia tällaiseen kehittämistyöhön edellyttäen, että toiminnan jatkuvuus hyväksyttäisiin. (Sosiaaliturva 1990: 22, 1136-1139.) Kyseiset vielä ideatasolla olevat kehittämissyksiköt mainittiin myös Briitta Koskiahon kirjoituksessa (Sosiaaliturva 1990:9, 411).

Sosiaalityön akatemisoitumisen jälkeen on hämmästely sitä, miten vaikeaksi sosiaalihuollon käsittäminen ja käsitteellistäminen osoittautui yhteiskunta- ja käyttäytymistieteelle. Koskiahon väite erilaisesta kielenkäytöstä liittyy siihen. Thomas Branten aiemmin kuvaamat perusristiriidat sosiaalityössä (hyvinvointivaltion, koulutusinstituutioiden ja politiikan rationaliteetit) näkyvät mielestäni myös näissä kirjoituksissa, kun kuvataan yliopiston ja käytännön työelämän ristiriitaisia intressejä.

4.3.3 Työvoimapula ja kelpoisuusehdot

Sosiaalityöntekijöistä oli ollut pulaa vuosikautia jo ennen kelpoisuusehtojen uudistamista 1981 eikä kelpoisuusehtojen tiukentuminen edesauttanut sitä tilannetta (Mutka 1998, 141). Kirjoituksista saa vaikutelman, että lisääntyneet opiskelijamäärät eivät olleet tuoneet työmarkkinoille riittävästi työntekijöitä vuonna 1990. Kuopion yliopiston professori Pauli Niemelä kirjoitti:

”...yliopistojen kyky tuottaa sosiaalityöntekijöitä ei ole ollut hyvä” (Sosiaaliturva 1990:22, 1095).

Vaikka opetusta oli siirretty yliopistoihin ja tutkimus oli lisääntynyt, se ei näyttänyt tuovan valmistuneita sosiaalityöntekijöitä työelämään ainakaan toivotuille paikoille. Sosiaalityö ei myöskään houkuttanut opiskelijoita niin kuin oli toivottu (Sosiaaliturva 1990:6, 247).

Yhdessä kirjoituksessa kerrotaan sosiaalityön pätevyyskoulutuksesta ja väliaikaiskoulutuksesta. Ensimmäinen oli järjestetty vuonna 1982 ja koulutus suunniteltiin loppuvaksi vuonna 1992. Pätevyyskoulutus oli tuottanut lähes 1000 sosiaalityöntekijää. Väliaikaiskoulutus perustui opetusministeriön asettaman työryhmän esitykseen, joka pohjautui työelämän tarpeeseen. Konkreettisesti oli kyse koulutuksesta,

jossa annettiin jo soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittaneelle henkilölle riittävät sosiaalityön opinnot kelpoisuusehtojen täyttämiseksi. Helsingissä väliaikaiskoulutusta annettiin Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen järjestämänä suomeksi ja yhteistyössä Svenska social- och kommunalhögskolanin kanssa ruotsiksi. Väliaikaiskoulutusta annettiin myös Tampereen ja Turun yliopistoissa. Tehdystä selvityksestä käy ilmi, että väliaikaiskoulutuksen opiskelijat usein jo työskentelivät sosiaalityöntekijän tehtävissä, vaikka heiltä puuttui kelpoisuusehdoissa määritelty koulutus. (Sosiaaliturva 1990:22, 1119-1120.)

Yhdessä kirjoituksessa mainittiin, että työelämän jatkuva sosiaalityöntekijäpuola sai Helsingin kaupungin ja Helsingin yliopiston tekemään yhteistyötä opiskelijoiden lisäämiseksi. Myös opetusresursseja lisättiin ja 1.8.1990 alkaen perustettiin Helsingin yliopistoon sosiaalityön professorin virka ja muita opetushenkilökunnan virkoja suunniteltiin perustettavaksi. Kirjoittaja totesi kuitenkin, että uusien työntekijöiden houkuttelemiseksi valitsemiskriteereitä olisi muutettava yhtäläisten mahdollisuuksien luomiseksi kaikille sosiaalityötä opiskelemaan pyrkiville. Seuraavalle vuodelle suunniteltiin muutoksia, joissa työkokemuksella olisi pienempi vaikutus kuin ylioppilastodistuksella ja pääsykokeella. (Sosiaaliturva 1990:22, 1132).

Myös kelpoisuusehdot nousivat esille joissakin kirjoituksissa. Terveystieteiden sosiaalityöntekijöiden koulutuspäivistä kertovassa kirjoituksessa kerrotaan sosiaalihuollon työryhmän ehdotuksista terveydenhuollon sosiaalityön kehittämiseksi. Yhtenä ehdotuksena oli terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtojen yhdenmukaistaminen sosiaalihuollon kelpoisuusehtojen kanssa. (Sosiaaliturva 1990:4, 150.) Kirjoituksesta välittyy mielestäni professionaalistamispyrkimys vahvistamalla sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot koskemaan myös vieraissa ympäristöissä työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Rinne ja Jauhiainen ovat myös kuvanneet näitä pyrkimyksiä (Rinne & Jauhiainen 1988, 295). Vieraat isäntäorganisaatiot kuten sairaalat tai koulut eivät aina osanneet hyödyntää tai ymmärtää sosiaalityöntekijöiden asiantuntemusta (Satka 2007, 124).

Kahden yliopisto-opettajan kirjoituksessa vastustetaan työvoiman tarpeesta johtuvia ja hallinnon taholta esitettyjä pyrkimyksiä madaltaa sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtoja (Sosiaaliturva 1990:17, 823). Pitkään tavoiteltuja kelpoisuusehtoja yritettiin poistaa siihen aikaan ajankohtaisena olevan julkisen sektorin reformin

yhteydessä. Yhteen ehdotettuun ja käsiteltävänä olevaan sosiaali- ja terveydenhuollon valtiosuusuudistusmalliin (Hiltusen malli) oli liitetty ehdotus kuntien henkilökunnan kelpoisuusehtojen väljentämisestä. (Eduskunnan Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausunto 1992:3) Oli siis olemassa tahoja, jotka pyrkivät estämään tai vaikeuttamaan sosiaalityöntekijöiden professionalistamispyrkimyksiä. Työvoiman tarve yhdistettynä 1980-luvun loppupuolella alkaneeseen julkisen sektorin reformiin vapaakuntakokeilun muodossa sai joissakin kunnissa aikaan pyrkimyksiä poiketa kuntien henkilökunnan kelpoisuusehdoista. Kansainväliset virtaukset toivat Suomeen myös uusia opetukseen liittyviä organisointimalleja ja opistotason koulutusta oltiin muuttamassa ammattikorkeakoulutukseksi.

4.3.4 Ammattikorkeakoulut tulevat

Yllä oleva otsikko oli professori Pauli Niemelän kirjoitusotsikko *Sosiaaliturva*-lehden numerossa 22. Kyseisessä numerossa ammattikorkeakouluaihetta käsiteltiin myös lehden oman toimittajan useissa kirjoituksissa muun muassa Saksan liittotasavallasta, Berliinin ja Hampurin ammattikorkeakoulujen sosiaalialan opetuksesta sekä niiden opettajien haastatteluissa. Ensimmäiset ammattikorkeakoulut oli perustettu 20 vuotta aikaisemmin juuri Saksan liittotasavaltaan (*Sosiaaliturva* 1990:22, 1100). Lehden omien toimittajien kirjoitukset eivät kuulu varsinaiseen tutkimusaineistoon, mutta auttavat kontekstualisoinnissa. Lehden omien toimittajien kirjoitukset aiheesta (*Sosiaaliturva* 1990:15, 719-720; 1990:22, 1100-1102; 1103-1105; 1106-1108) kertovat myös siitä suuresta kiinnostuksesta, joka kohdistui ammattikorkeakoulukokeiluun.

Sosiaalialan koulutus oli jälleen, kuten kymmenen vuotta aikaisemmin, joutumassa osalliseksi laajempaan koulutuksen organisaatiomuutokseen. Tavoitteena oli nuorisoasteen koulutuksen tason nostaminen ja laaja-alaistaminen muun muassa kehittämällä silloisesta opistoasteisesta ja ammatillisesta korkea-asteen koulutuksesta ammattikorkeakouluja. Uudistus perustui opetusministeriön koulutuskokeilujen johtoryhmän suunnitelmaan, jonka mukaan 19 ammattikorkeakoulun kokeilu suunniteltiin käynnistettäväksi 1.8.1991. Sosiaali- ja terveydenhuollon opetus oli alkamassa yhdeksässä ammattikorkeakoulussa, joiden sijainti oli Joensuu, Kajaani, Kemi, Kokkola, Lahti, Oulu, Pori, Seinäjoki ja Vantaa. (*Sosiaaliturva* 1990:15, 719-720.)

”Yliopistollinen koulutus edustaa vain yhtä tapaa järjestää korkeatasoinen asiantuntijakoulutus. Yliopistojen rinnalle on monissa maissa kehitetty erilaiseen tiedonkäsitykseen ja opiskeluideologiaan perustuvia ammattikorkeakouluja” (Sosiaaliturva 1990:22, 1110).

Sitaatin kirjoittaja, Hannele Salminen, toimi sosiaalialan ja lastentarhanopettajakoulutuksen ammattikorkeakoulukokeilun oppilaitosten suunnitteluryhmän koordinaattorina. Hän kertoi oheisessa kirjoituksessaan sosiaalialan ammattikorkeakoulukokeilujen suunnittelun etenemisestä. Suomessa oltiin kiinnostuneita nimenomaan yliopistojen rinnalle perustettavista itsenäisistä ja yliopistoista riippumattomista ammattikorkeakouluista ja kirjoituksessa viitataan kansainvälisiin kokemuksiin, joiden mukaan rinnakkaisjärjestely antaisi ammattikorkeakouluille parhaimmat kehitysmahdollisuudet. Opetusministeriö oli linjannut ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmat vähintään 120 opintoviikon pituisiksi, mutta sosiaalialan koulutuksen suunnittelusta vastaava työryhmä oli lähtenyt 140-160 opintoviikosta. Yksi opintoviikko vastasi 40 opiskelutuntia kuten siihen aikaan yliopistoissakin. Lähtökohtana oli myös, että kukin koulutusyksikkö loisi oman koulutusohjelmansa, joka olisi suuntautumisvaihtoehdoltaan ja sisällöiltään erilainen kuin muilla. Koulutusohjelman nimi olisi silti sama, mutta vielä oli epäselvää johtaisiko eri suuntautumisvaihtoehto eri tutkintonimikkeeseen:

”...päädytäänkö koulutusohjelmissa suuntautumisvaihtoehdosta riippumatta yhteiseen tutkintonimikkeeseen (vrt. esim. valt. kand., fil.kand.)” (Sosiaaliturva 1990:22, 1112).

Salminen viittasi opetusministeriön ohjeisiin opintojen ”kehikosta”, johon sisältyisivät perusopinnot, aineopinnot ja päättötyö. Sosiaalialan opintojen kokeilussa suunnitteluryhmä oli oma-aloitteisesti lisännyt kehikkoon käsitteen ”syventävät opinnot”, johon päättötyön katsottiin sisältyvän yhtenä osana.

”Ammattikorkeakoulu tulee olemaan korkea-asteen tutkinto, ja rinnakkainen tiedekorkeakoulun tutkinnolle” (Sosiaaliturva 1990:22, 1112).

Salmisen kirjoituksessa tulee mielestäni selvästi ilmi, että tavoitteet oli asetettu korkealle. Sen sijaan, että olisi tyydytty lyhyempään koulutusohjelmaan, joka olisi ollut suoritettavissa nopeammassa aikataulussa, tavoiteltiin ammattikorkeakoulujen

sosiaalialan koulutukseen pituudeltaan lähes samankaltainen tutkinto kuin tiedekorkeakouluissa. ”Syventävien opintojen” käsitteen ja päättötyön sisällyttäminen niihin näyttää olevan suunnittelutyöryhmän oma-aloitteisesti tiedekorkeakoulujen opinto-ohjelmista kopioima asia sosiaalialan ammattikorkeakoulujen opinto-ohjelmaan (vrt. esimerkiksi Sosiaaliturva 1990:9, 410; Asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista 1082/1978). Vaikka tutkintonimikeasia oli vielä auki, näyttää kirjoituksen perusteella siltä, että tavoitteena oli jotain, joka mahdollisimman paljon vastaisi tiedekorkeakoulujen tutkintonimikkeitä. Lähtökohtana oli myös, että ammattikorkeakoulujen opetuksen taso ja opettajien pätevyys olisivat verrannollisia tiedekorkeakoulujen tasoon (Sosiaaliturva 1990:22, 1113).

Saman numeron toisessa kirjoituksessa ammattikorkeakoulukokeiluun osallistuvan Kemin sosiaalialan oppilaitoksen rehtori Arja Honkakoski osallistui nelisivuisella kirjoituksellaan keskusteluun ammattikorkeakoulujen merkityksestä sosiaalialalle. Kirjoittaja lähtee siitä, että ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutus ei ole pelkästään sopeutuvainen työelämän rakenteisiin, kehitysvisioihin ja kvalifikaatiovaatimuksiin, vaan on niitä uudelleen muovaava ja vie niiden kehitystä eteenpäin. Tämä edellyttäisi hänen mukaansa sosiaalialan asiantuntemuksen ja pätevyyden uudenlaista tarkastelua. (Sosiaaliturva 1990:22, 1114.)

”Sosiaalihuollon legitimizeetti on noussut kriittisen huomion kohteeksi hyvinvointikeskustelussa” (Sosiaaliturva 1990:22, 1115).

Honkakoski viittaa kirjoituksessaan kritiikkiin, joka oli kohdistunut kustannuksiin, kansalaisten tyytymättömyyteen palvelujen laatuun sekä sosiaalihuollossa vallitsevaan kontrolli- ja holhousmentaliteettiin. Kirjoituksessa ei käy kuitenkaan ilmi, mitä konkreettisia kirjoituksia tai puheita hän tarkoitti. Kirjoittaja näkee tulevaisuudessa tärkeänä sen, että sosiaalihuollon toimenpiteiden vaikuttavuutta pystytään analysoimaan ja perustelemaan. Työelämän arviointi nähtiin ammattikorkeakoulujen yhtenä tärkeänä tehtävänä, jonka avulla sosiaalihuolto olisi kiristyvässä resurssikilpailussa nykyistä paremmin perusteltavissa. Tiivistetysti voidaan sanoa kirjoittajan esittäneen, että vallitseva sosiaalialan ammatillinen pätevyys ei vastannut työelämän nopeista muutoksista nousevia vaatimuksia. Ammattikorkeakouluille esitettiin tärkeää roolia tämän epäkohdan ratkaisemisessa. (Sosiaaliturva 1990, 1115.) Honkakoski

peräänkuulutti koulutuksen ja työelämän parempaa liittämistä toisiinsa. Hän esitti myös ammattikorkeakouluille omaa tutkimustoimintaa:

”Tarvitaan nykyistä monipuolisempi kaksisuuntainen vaikutuskanava, joka toisaalta välittää uusimman teoreettisen ja tutkimuksellisen tiedon käytännön työtätekevien ihmisten saataville, toisaalta mahdollistaa ajankohtaisten käytännössä esille tulevien kysymysten välittymisen joustavasti tieteellisen tarkastelun kohteeksi” (Sosiaaliturva 1990:22, 1116).

Tätä perusteltiin kirjoituksessa sillä, että jos ammattikorkeakoulut keskittyisivät palvelututkimukseen ja soveltavaan tutkimukseen, voisivat tiedekorkeakoulut keskittyä tieteeseen, perustavaan tieteelliseen tutkimukseen, tutkijakoulutukseen ja niihin liittyvään opetukseen. Tutkimuksen liittämisen ammattikorkeakouluihin Honkakoski näki tärkeänä:

”Tutkimuksen sisäinrakentaminen ammatilliseen koulutukseen on niitä elementtejä, joiden varaan vaatimukset koulutuksen teoreettisuuden ja tieteellisen tason nostamiseksi voidaan rakentaa” (Sosiaaliturva 1990:22, 1116).

Vaikka kyse oli tässä vaiheessa ainoastaan uuden koulutusmuodon alkavasta kokeilusta, voidaan mielestäni nähdä nämä Salmisen ja Honkakosken kirjoitukset Bourdieun käsitteiden valossa esimerkkinä uuden toimijan (ammattikorkeakoulut) ensimmäisistä pyrkimyksistä avata keskustelua ”kentän” säännöistä. Honkakoski kirjoitti:

”Kokeilut, jotka todennäköisesti lähtevät liikkeelle syksyllä 1992 tarjoavat ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella sosiaalialan pätevyyden ja asiantuntemuksen rakennetta ei menneestä, vaan tulevaisuuden kehittämistarpeista käsin” (Sosiaaliturva 1990:22, 1117).

Kyse piti alun perin olla rinnakkaisesta järjestelmästä. Tässä ollaan jo havittelemassa omaa tutkimusta ja omia tutkintonimikkeitä. Opintoja suunniteltiin mitattaviksi yliopistojen käyttämällä asteikolla (opintoviikot) ja opintojen sisältöjä suunniteltiin yliopistojen termien mukaan (perusopinnot, aineopinnot, syventävät opinnot). Kirjoituksissa näkyy jo tässä vaiheessa Witzin käsitteiden mukaisia anastamispyrkimyksiä. Pyrkimyksiä oman tutkimustoiminnan (abstraktin tiedon)

saamisesta ammattikorkeakouluihin esiintyi myös jo näissä kirjoituksissa. Abstrakti tieto onkin nähty juuri professioille välttämättömäksi komponentiksi.

Miten tähän sitten reagoitiin? Kuopion yliopiston professori Pauli Niemelä totesi lehden samassa numerossa, että paineet ammattikorkeakoululaitoksen luomiseen eivät itse asiassa olleet sosiaalialalla suuria, koska keskiasteen koulutusuudistus oli juuri tehty ja sosiaalityöntekijän koulutus Suomessa oli nostettu yliopistotasolle. Hän kysyikin, mitä ammattikorkeakoulu sosiaalialalla merkitsisi ja painotti, että olisi joka tapauksessa tärkeää luoda selkeät rajat työnjaossa ja yhteistyössä tiede- ja ammattikorkeakoulujen välillä. Niemelä ennusti, että ammattikorkeakoulut tulisivat tavoittelemaan riittäviä resursseja opetukseen ja myös omaan tutkimukseen, jolloin voisi syntyä samankaltaisia voimavarojen kohdentamis- ja jakamisongelmia kuin Saksassa jo oli nähty:

”Kaiken kaikkiaan ammattikorkeakoululaitos on ilmiselvä paradoksi. Sen sanotaan olevan tieteellisen opetukseen perustuvaa ammatillisuutta. Kysyä sopii, millaista on sellainen tieteellinen opetus, joka ei perustu omaehtoiseen tutkimusentekoon ja tieteenharjoittamiseen – ja jos se siihen perustuu, miten se eroaa yliopistosta”.
(*Sosiaaliturva 1990:22, 1095.*)

Jo aikaisemmin lehden numerossa 17 Turun yliopiston vt. professori Kari Salavuo ja Helsingin yliopiston sosiaalihuollon lehtori Riitta Granfelt kirjoittivat otsikolla ”Sosiaalityön koulutus kuuluu korkea-asteelle”. He kertoivat toukokuussa 1990 järjestetyn sosiaalityön opetusyksikköjen yhteistyöseminaarissa esiin nousseesta huolesta sosiaalityön koulutuksen tason madaltamispyrkimyksistä. Kirjoituksessa viitattiin muun muassa opetusministeriön koulutustarvetyöryhmän muistioon (39/88) sekä sosiaalihuollon palvelurakenteen ja asiantuntemuksen kehittämistä selvittäneen työryhmän muistioon (10/89), missä madaltamispyrkimyksiä ilmeisesti oli väläytelty.

”Sosiaalityön koulutusta ei tule siirtää ammattikorkeakouluihin: sosiaalityön tutkimus on alkuvaikeuksien jälkeen viime vuosina päässyt alulle korkeakouluissa eikä tutkimuksen ja opetuksen välistä yhteyttä pidä katkaista.”

Perusteluina Salavuo ja Granfelt mainitsivat sen, että muissa Pohjoismaissa ja muualla Euroopassa pyrittiin nostamaan sosiaalityön koulutusta korkea-asteelle kuten Suomessa oli jo tehty. Sosiaalialan kiinnostavuuden kannalta nähtiin tärkeänä, että olisi edes yksi

korkea-asteen koulutukseen nojaava ammatti, jolla oli tieteellistä kiinnostavuutta. Kirjoituksessa painotettiin, että tieteellisyyden nostaminen vaatisi kiinteän yhteyden alan tutkimukseen. Sosiaalityöntekijän koulutuksen säilyttäminen korkeakouluissa antaisi laaja-alaisuutensa ansiosta parhaimmat edellytykset vaativiin asiakastyön tehtäviin, tutkimukseen, suunnitteluun ja hallintoon. Sosiaalityöntekijöistä oli kirjoituksen mukaan tarkoituksenmukaista kehittää alaa koordinoiva ja johtava ammattiryhmä. (Sosiaaliturva 1990:17, 823.)

Kirjoituksessa vastustettiin myös sitä, että koulutus olisi riippuvainen työmarkkinatilanteesta ja vallitsevista ammattikäytännöistä. Työvoimapula ei vaivannut pelkästään sosiaalityöntekijän ammattia, vaan koko sosiaalihuollon henkilöstöä. Salavuo ja Granfelt kirjoittivat:

”Koulutuksen madaltamispyrkimykset ovat vastoin yleiseurooppalaista pyrkimystä eikä koulutuksen tasoa madaltamalla ja työvoiman laatua alentamalla voida ratkaista sosiaalityöntekijävajetta.”

Sen sijaan he ehdottivat sosiaalialan tehtävien uudelleenorganisointia tilanteen ratkaisemiseksi sekä sosiaalialan kiinnostavuuden lisäämiseksi. (Sosiaaliturva 1990:17, 823.) Kirjoituksissa on mielestäni havaittavissa uusweberiläisten professioteorioiden mukainen sulkemispyrkimys. Kirjoituksessa vastustetaan yliopiston pitkän työn tuloksena saavuttaman ja vielä alkuvaiheessa olevan koulutusmonopolin purkamista ja sosiaalityöntekijän kelpoisuusehtojen laajentamista ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille.

Mielenkiintoista näissä kirjoituksissa oli myös se, että niin ammattikorkeakoulukokeilun kuin sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen puolestapuhujat käyttävät muiden maiden kokemuksia omien kannanottojensa perusteluna. Suomen kansainvälistymisen alkaminen 1980-luvun puolivälin jälkeen näkyy siten tämän keskustelun argumentoinnissa. Tulihan koko idea ammattikorkeakouluista myös muualta.

4.3.5 Yhteenveto vuoden 1990 kirjoituksista

Vuoden 1990 kirjoituksissa teorian merkitys nousee tärkeäksi keskustelunaiheeksi. Kirjoituksissa keskustellaan syvällisemmin siitä, mitä sosiaalityön teoria voisi olla. Tutkimusinnostus näkyy kirjoituksissa ja uudet tutkijat osallistuvat omilla kirjoituksillaan ja kannanotoillaan. Teorian yhdistäminen käytäntöön nousee yhtä lailla esiin kirjoituksissa. Kirjoituksissa myönnetään yliopiston ja käytännön työelämän väliset ristiriidat ja haetaan ratkaisuja esimerkiksi kokemuserusteisesta ja refleksiivisestä oppimisesta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä ehdotetut tulevaisuuden opetussosiaalikeskukset nähdään kirjoituksissa mahdollisuuksina parantaa yliopistojen ja työpaikkojen yhteistyötä. Opetuksen resurssoinnin puutteellisuus nousee esiin joissakin kirjoituksissa. Resurssointia kuvaa hyvin kirjoitus, missä kerrotaan, että Helsingin yliopisto sai ensimmäisen suomenkielisen sosiaalityön professorin virkaansa kymmenen vuotta sen jälkeen kun opetusaine siirtyi yliopistolliseksi oppiaineeksi.

Myös työvoimapula nousee esille vuoden 1990 kirjoituksissa ja ratkaisuksi esitetään opiskelijamäärien lisäämistä. Samalla toivottiin siirtymistä tiedekuntakiintiöstä omaan sosiaalityön opiskelijoiden kiintiöön, jolloin sisäänpääsykynnys alenisi. Alalle pyrittiin houkuttelemaan uusia opiskelijoita muuttamalla pisteytysjärjestelmää niin, että alan työkokemus painottuisi vähemmän. Kelpoisuusehtojen madaltamispyrkimykset nousevat esille joissakin kirjoituksissa, mutta niitä vastustetaan pääasiallisesti.

Ammattikorkeakoulukokeilun alkaminen tuo koulutuskeskusteluun uusia osallistujia. Näillä uusilla toimijoilla on ”kovat piipussa”, vaikka keskustelu on tässä vaiheessa suhteellisen rauhallista. Professiopyrkimykset ovat kirjoituksissa selkeitä. Ammattikorkeakoulukokeilun sosiaalialan suunnitteluryhmä oli asettanut koulutukselle korkeat tavoitteet. Niissä tavoiteltiin koulutusta, joka olisi pituudeltaan 20 – 40 opintoviikkoa laajempi kuin opetusministeriö oli siinä vaiheessa vaatinut. Tutkintonimikkeiksi tavoiteltiin yliopistojen vastaavia tai niitä muistuttavia nimikkeitä. Omasta tutkimuksesta oltiin myös kiinnostuneita. Yhteyttä professionille elintärkeään ”abstraktiin tietoon” toivottiin. Ammattikorkeakoulujen luomista perusteltiin kansainvälisillä argumenteilla sekä työelämän tarpeilla. Kirjoituksissa on nähtävissä pyrkimyksiä avata keskustelua pätevydestä ja asiantuntijuudesta. Bourdieu puhuu uuden toimijan tarpeesta muuttaa kentän sääntöjä oman aseman parantamiseksi ja mm. Anne Witz puhuu vallan anastamisesta hierarkisesti yläpuolella olevalta

ammattiryhmältä. Yliopistojen edustajat reagoivat näihin tapahtumiin, mutta määrällisesti suhteellisen rauhallisesti. Sosiaalityön koulutuksen säilyttämistä yliopistoissa perusteltiin myös muun muassa kansainvälisillä (eurooppalaisilla) argumenteilla. Yhteys tutkimukseen nähtiin välttämättömänä ja koko alalle nähtiin tärkeänä se, että edes yhden ammattiryhmän kelpoisuusehdoissa vaadittiin yliopistollista koulutusta. Sosiaalityöntekijöistä haluttiin tehdä koko alaa koordinoivia toimijoita. Kirjoituksissa pyritään sulkemaan ammattikorkeakoulut ulos sosiaalityöntekijän virallisesta pätevyydestä jo tässä vaiheessa. Samalla epäillään kuitenkin, että ammattikorkeakoulut eivät kehity rinnakkaisiksi koulutuksiksi, vaan ne eroavat yliopistoista liian vähän. Tämä johtaisi pahimmillaan resurssikilpailuun.

4.4. Reviirikamppailua – kirjoitukset vuonna 2000

Raija Julkusen mukaan 1990-lukua voisi kutsua pitkäksi vuosikymmeneksi, koska siihen sisältyi niin monta yhteiskunnallisesti merkittävää periodia ja tapahtumaa. Vuosina 1990-1993 iskenyt lama ja työttömyyden monikertaistuminen vauhditti jo aikaisemmin alkanutta julkisen sektorin reformia ja supistamista. Lama antoi säästämisohjelmille mandaatin. Liittyminen Euroopan Unioniin (1995) ja Euroopan yhteisvaluuttaan (1999) lisäsi globalisaatiota, uusliberalismia ja talouden informaatio-ohjausta. (Julkunen 2001, 13.)

Hyvinvointivaltion sijasta 2000-luvun alussa oli alettu puhua hyvinvointiyhteiskunnasta. Valtio oli tullut ”ahtaaksi” ja pohjoismaista universalismia oli alettu kyseenalaistaa. Taloustieteellisestä asiantuntemuksesta oli tullut entistä vaikuttavampi sosiaalinen voima, koska pohjoismainen hyvinvointimalli oli riippuvainen taloudellisesta kasvusta ja työllisyydestä. Vahvat kansainväliset organisaatiot kuten esimerkiksi Maailmanpankki, Kansainvälinen valuuttarahasto ja OECD pyrkivät ohjaamaan Suomea kansainvälisesti vallitsevien taloustieteellisten oppien mukaan. OECD toivoi 1999 Suomelta rakennemuutoksia, työmarkkinareformeja, palkkajoustoja, suurempia palkkaeroja, verokevennyksiä, työttömyysturvan tiukentamista, eläkeiän nostamista ja valtion omaisuuden ja toimintojen yksityistämistä. (Sosiaaliturva 2000:1, 4-5.) Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian jo 1980-luvulla omaksutut uusliberalistiset mallit määriteltiin 1990-luvun puolivälissä vastaukseksi maailmanlaajuisiin ongelmiin. Tämä asetti myös Eurooppaan ja muuhun maailmaan painetta siirtyä kohti uusliberalismia. (Harvey 2008, 116.)

Juho Saari on määritellyt Euroopan komission ja neuvoston vuosittain julkaiseman ”Talouspolitiikan laajat suuntaviivat” EU:n tärkeimmäksi informaatio-ohjauksen välineeksi. Ajankohtaisiin taloudellisiin haasteisiin haetaan yleiseurooppalaisia strategiavastauksia, mutta asiakirjassa annetaan myös maakohtaisia ohjeita, jotka koskevat budjettipolitiikkaa, työmarkkinoita, tuotemarkkinoita ja pääomamarkkinoita. Yksityiskohtaisia ohjeita koskien maiden sosiaalipolitiikkaa ei anneta, mutta julkiseen talouteen liittyvät ohjeet vaikuttavat siihen. Merkitystä on myös sillä asialla, että suurin osa näiden ohjeiden kansallista valmistelua tapahtuu EU-maiden valtiovarainministeriössä. (Saari 2003, 160-163.) Valtio oli myös omalta osaltaan siirtynyt normi- ja resurssiohjauksesta informaatio-ohjaukseen suhteessaan kuntiin. Julkista hallintoa ja päätöksentekovaltaa oli desentralisoitu valtiolta kunnille ja julkinen kilpailu oli lisääntynyt. Julkisen sektorin palkat oli jätetty jälkeen yleisestä palkkakehityksestä. (Julkunen 1999, 319-320.)

Valtioneuvosto antoi ohjeita koskien sosiaali- ja terveydenhuoltoa tavoite- ja toimintaohjelmassaan (TATO) lokakuussa 1999. Ohjelman yhtenä tavoitteena oli sosiaalityön vahvistaminen ja siinä edellytettiin osana sosiaalihuoltolain muutosesitystä, että jokaisessa kunnassa on saatavana ammatillisen kelpoisuuden omaavan sosiaalityöntekijän palveluja. Ohjelmassa oli myös runsaasti muita ohjeita palvelujen saatavuuden ja laadun parantamiseksi. (STM 2000, 26-27.) Ohjelman johdosta ei kuitenkaan ollut luvassa kunnille lisää rahaa muutosten toteuttamiseksi, vaan suositusten mukainen toiminta piti toteuttaa kuntien omilla verotuloilla, valtionosuuksilla ja asiakasmaksuilla. TATO myös ohjeisti kuntia osallistumaan erilaisiin kehittämishankkeisiin, joihin voisi saada ulkopuolista rahoitusta tilapäisesti esimerkiksi EU:lta. (Mt., 29-31.) Teppo Kröger on todennut, että valtio päätti sanoutua irti kuntien hyvinvointipalvelujen rahoitus- ja ohjausvastuusta 1980-luvun loppupuolella. Kunnille annettiin siten 1990-luvulla enemmän vapautta hyvinvointipalvelujen suunnittelussa ja järjestämisessä, mutta samalla myös enemmän vastuuta niistä. Valtionohjaus väheni, mutta samalla romahti valtion palveluille ohjaama taloudellinen tuki. (Kröger 1997, 462.)

Taloudellinen niukkuus painosti kuntia tekemään yhteistyötä yli kuntarajojen kuten esimerkiksi sosiaalihuollon verkostoituvia erityispalveluja (VEP)- ja tietoteknologiaa hyödyntävässä makropilotti-hankkeessa tavoiteltiin. Valtio myös patisti kuntia

seudulliseen ja alueelliseen yhteistyöhön informaatio-ohjauksellaan. (STM 2000, 24-25) Esitettiin, että kuntien sosiaalitoimen tarve perustella olemassaoloaan suhteessa kuntien keskushallintoihin oli korostunut paikallisen päätösvallan lisääntyessä ja valtion kontrollin vähentyessä. Aktivoivalla sosiaalipolitiikalla valtio halusi kannustaa kansalaisia työntekoon ja kouluttautumiseen (Sosiaaliturva 2000:7, 3). Sosiaalityötä pyrittiin vahvistamaan muun muassa tukemalla kuntia ehkäisevän ja kuntouttavan sosiaalityön kehittämisessä. Lakimuutoksia oli tehty ehkäisevän toimeentulotuen ja tarveharkintaisen toimeentulotuen käytön lisäämiseksi. Vastuu talous- ja velkaneuvonnan järjestämiseksi suunniteltiin myös pääasiallisesti kuntien sosiaalityön tehtäväksi. (STM 2000, 19-20.) Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmasta ja sitä koskevista kirjoituksista Sosiaaliturva-lehdessä jää sellainen kuva, että sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijöiden toimivaltuuksia sekä legitimizeettiä oltiin kyllä valtion taholta valmiita lisäämään, mutta ei antamaan siihen kuntien tarvitsemia lisäresursseja. Lisätehtävät piti hoitaa organisoimalla ja jakamalla työtehtäviä uudelleen olemassa olevilla resursseilla. Kuntaliiton edustajan valtion harjoittamaa kuntapolitiikkaa koskevasta kirjoituksesta tällaiset mielipiteet tulevat selvästi ilmi (Sosiaaliturva 2000:17, 15-17). Asiakastyötä ja työnhajaajan työtä tekevän Sosiaaliturva-lehden silloisen kolumnistin kirjoitus ruohonjuuritason asiakastyöstä sosiaali- ja terveysalalla kuvaa palveluja toteuttavien sosiaalialan työntekijöiden pahoinvointia ja hätää niukassa taloudellisessa ympäristössä (Sosiaaliturva 2000:9, 4-5).

Sosiaalityöntekijöiden työvoimapula oli edelleen ajankohtainen ja se häytti kuntien sosiaalityön toimintaa. Ongelmaksi oli muodostunut se, että erittäin suuri osa yliopistoista valmistuneista kelpoisuusehdot täyttäneistä sosiaalityöntekijöistä hakeutui muiden kuin kuntatyöntekijöiden palvelukseen. (Sosiaaliturva 2000:19, 24-27.) Alhainen palkkaus, työn vaatavuus ja kiire olivat nousseet esille suurimpina ongelmina työterveyslaitoksen suorittamassa kyselyssä vuonna 2000. Ainoastaan kolmasosa kyselyyn osallistuneista sosiaalityöntekijöistä kertoi olevansa valmis jatkamaan nykyisissä sosiaalityöntekijän tehtävissä, mikäli taloudellinen turvallisuus olisi järjestynyt toisin tavoin. (Laine et.al. 2006, 47.)

Vuonna 1991 alkanut ammattikorkeakoulukokeilu loppui vuoden 2000 elokuun alussa. Ensimmäiset vakinaiset ammattikorkeakoulut olivat aloittaneet toimintansa vuonna 1996 ja viimeiset väliaikaiset ammattikorkeakoulut vakinaistettiin ensimmäinen päivä elokuuta vuonna 2000. Koko maassa ammattikorkeakouluja oli vuonna 2000 yhteensä

29. (Hallituksen esitys 35/2002.) Vuonna 2000 ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa opiskeli 114 147 opiskelijaa. Määrä oli lisääntynyt yli 18 prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna. Sosiaali- ja terveysalaa ammattikorkeakouluissa opiskeli 25 039 henkilöä ja alan tutkintoja suoritettiin 4889, joka oli eniten kaikista ammattikorkeakoulujen opetusaloista. Vuonna 1999 sosiaali- ja terveysalan tutkintoja ammattikorkeakouluissa oli suoritettu 3233 ja vuonna 1998 yhteensä 1887. Vuonna 2000 sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista, 92,2 prosenttia oli naisia. Sosiaali- ja terveysala oli naisvaltaisin ammattikorkeakoulujen koulutusaloista. (OPM 2001, 32-33; 47.)

Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintojen yhteiseksi nimikkeeksi oli opetusministerin päätöksellä vuonna 1999 valittu sosionomi (AMK)³. Samana vuonna sosiaalityöntekijän koulutus säädettiin asetuksella annettavaksi kokonaisuudessaan maisteritasoiseksi kuudessa yliopistossa (Asetus 615/1999 4 a §). Tämä tarkoitti, että ruotsinkielinen välitason koulutus, joka siihen asti oli riittänyt kelpoisuusehtojen täyttämiseksi, oli poistumassa. Vertailun vuoksi voi mainita, että ammattikorkeakoulujen sosiaalialan nuorten koulutuksen aloituspaikkoja oli vuonna 2001 yhteensä 1477 (aikuiskoulutuksen aloituspaikkamäärä ei sisälly tähän lukuun). Samana vuonna yliopistojen sosiaalityön aloituspaikkoja oli kokonaisuudessaan 202. Edellisenä vuonna suoritettiin yhteensä 976 sosionomi (AMK) tutkintoa ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksessa. (Murto ym. 2004, 116; 126.) 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2005 on arvioitu, että valmistui vuodessa noin 150 sosiaalityöntekijää yliopistoista (Vuorensyrjä ym. 2006, 242).

Ammattikorkeakoulujen sekä tiede- ja taidekorkeakoulujen suhteita oli tarkasteltu muun muassa opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan linjan ammattikorkeakoulujen ja nuorisoasteen koulutuksen kehittämissyksikön laatimassa muistiossa vuonna 1992. Kirjoittajina toimi ryhmä opetusministeriön johtavia virkamiehiä. Muistio oli tarkoitettu ”välttämättömän” keskustelun alustukseksi ammattikorkeakoulujen ja tiede- ja taidekorkeakoulujen suhteista. Muistiosta saa vaikutelman siitä, että opetusministeriössä kannatettiin siihen aikaan Saksassa ja Hollannissa rakennettua kahteen erilliseen korkeakoulumalliin pohjaavaa duaalijärjestelmää. Haluttiin vaihtoehto, joka tuottaisi

³ http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1999/6/sosiaalialan_amk_tutkintonimikkeeksi_sosionomi_amk?lang=fi

uusien tutkintojen, joita ei tiede- ja taidekorkeakoulut pystyneet järjestämään. Ammattikorkeakouluista haluttiin kilpailukykyinen väylä työelämän korkeatasoisiin asiantuntijatehtäviin. Uskottiin myös, että ammattikorkeakoulututkinnoilla olisi aivan omat markkinansa. ”Tältä pohjalta voitaisiin rakentaa itsenäisiä ja dynaamisia ammattikorkeakouluja, jotka tarvittaessa heittäytyvät kilpailuun tiede- ja taidekorkeakoulujen kanssa kehittämällä ja tarjoamalla koulutusta, joka parhaiten vastaa työelämän tarpeita.” (OPM 1992, 14-15; 18.)

Kansainvälisten kokemusten perusteella muistiossa hahmoteltiin, että ammattikorkeakoulut eivät tyytyisi tiede- ja taidekorkeakoulujen monopoliasemaan. Ne pyrkisivät korkeakoulujen tutkimusreviirille ja havittelisivat myös ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille mahdollisuutta siirtyä tiede- ja taidekorkeakoulujen lisensiaatti- ja tohtorinkoulutusohjelmiin. Tällaisia kokemuksia oli saatu Saksassa, jossa korkeakoulutus oli järjestetty duaalimallin mukaan. Jo ennen sitä ammattikorkeakoulut pyrkisivät korkeakoulujen tutkimusreviirille. Muistiossa visioitiin myös toisensuuntaista kehitystä, missä tiede- ja taidekorkeakoulut poimisivat ammattikorkeakoulututkintojen parhaimpia ja vetävimpiä piirteitä omiin tutkintoihinsa. (OPM 1992, 21.)

4.4.1 Tutkimuksen ja asiakastyön suhde

”Sosiaalityön tutkimuksen päivien aiheena oli asiantuntijuuden politiikka. Puheenvuoroissa korostui se murrosvaihe, joka koskee sekä sosiaalityön sisäisiä periaatteita että ulkoisia ehtoja. Esille nousi osaamisen ja tietämisen entistä tasavertaisempi suhde sekä välttämättömyys tehdä sosiaalityön käytännön viisautta näkyväksi.” (Sosiaaliturva 2000:2, 27.)

A-klinikan sosiaalityöntekijä Aila Ronkanen esitti Sosiaalityön tutkimuksen päiviä koskevassa kirjoituksessa, että käytännön ja tutkimuksen välinen parempi vuorovaikutus ja jopa sekoittuminen katsottiin entistä tärkeämmäksi. Kirjoituksessa nousee esiin, että paikallishallinnon muutokset, talouden suuret käännteet, haurastuvat ihmissuhteet, lastensuojelutyön muutokset sekä asiakkaiden oikeudet ja niukkeena julkinen talous edellyttävät sosiaalityön uudelleenmäärittelyä. Kirjoituksessa ja tutkimuspäivillä pidetyissä puheenvuoroissa painotetaan sosiaalityöntekijöiden ”käytännön viisauden” merkitystä. Esitetään eri keinoja käytännön viisauden näkyväksi

tekemiseksi; keskustelusuhteen avaaminen asiakkaisiin, opiskelijoihin ja tutkimuskohteisiin, omasta työstä kirjoittaminen ja raportointi päättäjille. (Sosiaaliturva 2000:2, 27-28.) Sosiaalityön kohtaamista runsaista haasteista huolimatta kirjoitus on sävyllään hyvin positiivinen ja toivoa täynnä. Kirjoittaja toteaa, että tutkimuksen ja käytännön välinen kuilu vaikuttaa olevan kapenemassa ja että aitoa dialogia ja yhteistyötä etsitään (Sosiaaliturva 2000:2, 27).

Useassa kirjoituksessa raportoidaan myös sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta suunnitteilla olleista sosiaalialan osaamiskeskuksista. Opetussosiaalikeskukset olivat jo jonkin aikaa palvelleet yliopistojen käytännön opetusta ja sillä tavoin kehittäneet yliopistokaupunkien sosiaalihuoltoa. Ongelmana nähtiin pienten kuntien tilanne, missä työntekijät joutuivat työskentelemään jopa yksin vaikeiden asioiden kanssa. Sosiaalialan osaamiskeskuksista toivottiin tukea ja osaamista myös pienille kunnille ja osaamiskeskusten perustehtäväksi kaavailtiin koko sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämistä. (Sosiaaliturva 2000:13, 4-5.) Osaamiskeskusten toivottiin parantavan muun muassa sosiaalialalla tarvittavan asiantuntemuksen kehittymistä ja välittymistä, peruspalvelujen kehittymistä sekä erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen kehittymistä ja välittymistä, sosiaalialan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen ja käytännön työn monipuolisen yhteyden sekä sosiaalialan tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan toteutumista. Keskuksista toivottiin yhteistyöhankkeita, joihin osallistuisivat kunnat, yliopistot, ammattikorkeakoulut ja kolmannen sektorin organisaatiot. (Laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta 1230/2001.) Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaalineuvos Elli Aaltonen kirjoitti:

”Suurin hyöty ISO:sta on Itä-Suomen kunnille, jotka osaamiskeskusjärjestelmässä pääsevät kiinteään vuorovaikutukseen sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminnan kanssa” (Sosiaaliturva 2000:13, 7).

Itä-Suomessa suunniteltiin osaamiskeskusta (ISO) lääninhallituksen, Joensuun ja Kuopion yliopistojen, Opetussosiaalikeskusten kannatusyhdistyksen, kuntien, ammattikorkeakoulujen, sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja maakuntaliittojen toimesta. Toimipisteitä suunniteltiin neljälle eri paikkakunnalle. Toiveena oli, että käytännön työstä nousevat kysymykset pystyttäisiin entistä paremmin kytkemään perus-, jatko- ja täydennyskoulutukseen. Hankkeen aloittamiseksi haettiin rahoitusta Euroopan

aluekehitysrahastosta. Aaltonen painotti kirjoituksessaan kuitenkin, että pysyvä toiminta edellytti valtion rahoitusta ja mukaan tulevien kuntien maksuosuuksia. (Sosiaaliturva 2000:13, 7.) Vastaavanlainen osaamiskeskushanke oli suunnitteilla myös Pohjois-Suomessa. Siihen kuului alueellisia yksiköjä Rovaniemellä ja Oulussa. Pia Skaffari, joka toimi Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen suunnittelijana Lapin yliopistossa, kirjoitti:

”Niistä tulee rakenteeltaan ja toiminnaltaan osittain erilaisia, mutta tavoite on yhteinen: vahvistaa erityisosaamista sosiaalialalla, erityisesti sosiaalityössä (Sosiaaliturva 2000:17, 14).”

Myös tässä hankkeessa oli mukana monta eri toimijaa. Oulun yksikköä (Sociopolis) suunnittelivat Oulun kaupunki, Oulun lääninhallitus, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, Lapin yliopiston sosiaalityön laitos ja Oulun yliopiston kasvatustieteiden yksikön varhaiskasvatuskeskus. Rahoitusta haettiin Pohjois-Pohjanmaan liitolta. Lapin osaamiskeskusyksikköä Rovaniemellä suunnittelivat muun muassa Lapin yliopisto, Lapin lääninhallitus, Rovaniemen kaupunki ja maalaiskunta, alueen ammattikorkeakoulut, Kolpeneen kuntayhtymä sekä kolmannen sektorin eri organisaatiot. Rahoitusta oli haettu Lapin liitolta. Toivottiin sellaista rahoitusmallia, joka mahdollistaisi kaikkien alueen kuntien osallistumisen osaamiskeskuksen toimintaan. (Sosiaaliturva 2000:17, 14.) Uudet sosiaalialan osaamiskeskukset näyttävät kirjoituksissa olevan yritys palvella käytännön sosiaalityötä, koulutusta ja tutkimusta. Pienille kunnille tämä tarjoaisi mahdollisuuden konsultaatioapuun hankalissa tilanteissa ja se tukisi yksin toimivien viranhaltijoiden työskentelyä. Tämän ajateltiin parantavan myös erityisesti pieniä kuntia haittaavaa työntekijäpulaa. Lehdessä oli kirjoitus myös Ruotsista, missä lähes joka läänissä toimi kuntien tukena sosiaalialan kehittämisen ja tutkimisen FoU (Forskning och utveckling)-keskus (Sosiaaliturva 2000:15, 8).

4.4.2 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutus

Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatinkoulutus alkoi vuoden 2000 alussa. Koulutuksen tavoite oli, että opiskelija perehtyisi hyvin erikoisalansa tieteelliseen tietoon, hankkisi erikoisalallaan tarvittavat tiedot ja taidot sekä kykenisi toimimaan itsenäisesti omalla erikoisalallaan. Tutkinon laajuus oli 80 opintoviikkoa. Erikoistumiskoulutukseen tulisi sisältyä järjestelmällinen teoreettinen ja käytännöllinen syventyminen johonkin

erikoistumisalaan ja tutkimus omalta erikoisalalta. (Asetus 901/2000.) Numerossa 2000:10 kuvattiin vuoden 2000 alussa alkanutta valtakunnallista yliopistollista sosiaalityön ammatillista lisensiaatinkoulutusta. Koulutusta perusteltiin koulutuspoliittisilla, yhteiskunnallisilla sekä työn vaativuuteen liittyvillä argumenteilla. Opetusministeriön tavoitteena oli silloin kehittää yliopistollista lisensiaatintutkintoa käytännönläheisemmäksi ja sosiaalityön jatkokoulutusta oli suunniteltu lähes kymmenen vuoden ajan. Kansainväliset ja kansalliset muutokset sekä niiden ennustamisen ja siihen liittyvän suunnittelun hankaluus edellytti työntekijöiltä parempaa tietotaitoa. Sosiaalityön tarpeen todettiin kasvaneen, koska sosiaaliset ongelmat, eriarvoisuus ja alueelliset erot olivat lisääntyneet. Samalla työ oli tullut yhä vaativammaksi. Huolta oli myös kannettu kuntien sosiaalityön erityisosaamisesta. Tavoitteena oli teorian tiedon vahvistaminen ja uuden tiedon luominen ottamalla käyttöön opiskelijoiden käytännön kokemuksen kartuttamaa hiljaista tietoa. (2000:10, 21-22.) Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisalan lisensiaatinkoulutuksen vastuupettajat Virpi Filppa, Maritta Törrönen ja Riitta Vornanen kirjoittivat:

”Lisäksi koulutuksen haasteena on tarjota sosiaalityöntekijöille varmuutta, rohkeutta ja voimaa kehittää laajaa ja moniulotteista asiakastyötä” (emt., 22).

Numerossa 2000:17 Tampereen yliopiston edustaja raportoi Tampereen yliopiston moniammatilliseen kuntoutukseen liittyvästä kolmen opintoviikon koulutusjaksosta muun muassa sosiaalityöntekijöille. Koulutusta perusteltiin kuntoutusopetuksen vähäisyydellä sosiaalityön perusopetuksessa sekä kuntoutustarpeen lisääntymisestä yhteiskunnassa. (2000:17, 24.) Opintojakson tutor-opettaja Anne Siponen Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksella kirjoitti:

”Sosiaalityöntekijän vastaanotolla käy yhä enemmän köyhiä, sairaita, uupuneita – monipuolista kuntoutusta tarvitsevia” (emt., 24).

Uuden koulutusjakson tarkoitus oli valmentaa riittämättömyyttä kokevia sosiaalityöntekijöitä moniongelmaisten asiakkaiden palvelemiseen vaativassa kuntoutuksen sosiaalityössä (emt., 24). Kyseessä oli aiemmin mainitun sosiaalityön lisensiaatinkoulutukseen verrattuna lyhyt koulutusjakso. Painopiste oli moniammatillisessa ymmärryksessä, ongelmakeskeisessä lähestymistavassa sekä

ryhmätyöskentelyssä tutor-ryhmissä. Ryhmätyöskentelyn yhtenä perusteluna nousi jälleen esiin oma osaaminen ja sen jakaminen:

”Menetelmän vahvuutena on, että monitieteisessä tutor-ryhmässä opiskelijat voivat jakaa omaa tietämystään ja oppia toisilta opiskelijoilta” (emt., 24).

Ryhmä Tampereen yliopiston sosiaalityön opiskelijoita kirjoitti osana sosiaalityön projektiopintokokonaisuutta tekemänsä ryhmähaastattelun tuloksista. Haastattelussa oli tarkasteltu ensimmäisen harjoittelujakson herättämiä tunteita sosiaalityön opiskelijoissa. Haastatteluun osallistui kuusi henkilöä. Tuloksissa painottui alkuvaiheen kielteiset tunteet kuten epävarmuus, turhautuminen ja väsymys. Myöhemmin harjoittelujakson aikana oli iloa ja tyytyväisyyttä onnistumisista. Ohjaajan merkityksen ja onnistuneen suhteen opiskelijan ja ohjaajan välillä opiskelijat näkivät tärkeäksi. Kahdeksan hengen opiskelijaryhmä kirjoitti:

”Opiskelija-ohjaajasuhde on koko harjoittelun perusta” (Sosiaalityö 2000:10, 23).

Haastatellut kokivat, että oman jaksamisen kannalta oli helpompaa, jos pystyi hillitsemään tunteitaan. Asiakkaiden moitteita oli helpompi kestää, jos ne kohdistuivat asiaan, kuten esimerkiksi toimeentulotukipäätökseen eikä harjoittelijaan itseensä. Kirjoituksessa esitetään, että mitä aikaisemmassa vaiheessa harjoittelija voi keskustella ammatillisuuteen liittyvistä tunteista ja ristiriidoista sen paremmin se keventäisi huolestuneen opiskelijan mielialaa. Tunteista puhumista suositeltiin jo harjoittelun orientoituvien opintojen yhteydessä. (Sosiaalityö 2000:10, 22-24.) Näissä kolmessa yliopiston sosiaalityön koulutusta koskevassa kirjoituksessa painottuu suhde käytännön työhön. Lisensiaatinkoulutuksen tarkoituksena oli lisätä osaamista asiakastyössä, kuntoutusopetusjakso syntyi työelämän vaatimuksista ja opiskelijoiden kirjoitus tunteista käsitteli käytännön työhön liittyviä asioita.

Ammattikorkeakoulujen opetusta esiteltiin monessa kirjoituksessa. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutukseen oli sisällytetty työyhteisöjen kehittämistä. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun ohjelmajohtaja Arja Jämsén ja opettaja Erja Korkeakoski kirjoittivat:

”Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutuksessa työelämän hyvinvointia tutkitaan teoriassa ja käytännössä” (Sosiaaliturva 2000:7, 24).

Kirjoituksessa kerrottiin, että sosionomi (AMK) -opintoihin sisältyi jakso työyhteisön kehittämistä. Teoreettisesti opintojakso perustui Chris Argyrisin ja Kari Murron teorioihin ja käytännön osalta kerrottiin opiskelijoiden harjoittelevan työyhteisön käytännön kehittämistä erilaisissa työyhteisöissä, joissa työntekijät, opiskelija ja opettaja ratkovat kysymyksiä yhdessä. (Sosiaaliturva 2000:7, 24.) Kirjoittajat (ammattikorkeakoulun opettaja ja ohjelmajohtaja) käyttivät muun muassa yllä olevassa sitaatissa sanaa tutkimus. Kirjoituksen kokonaisuudesta jää kuitenkin kuva koulutusohjelmasta yhtenä kurssina, johon sisältyi kirjallinen teoriaosuus (pari kirjaa) ja käytännön harjoitteluosuus. Tieteellinen tutkimus, jonka tavoitteena olisi abstraktin ja yleistettävissä olevan uuden tiedon tuottaminen, ei ainakaan kirjoituksen perusteella vaikuttanut olevan tavoitteena. Herää kysymys, tarkoittivatko ammattikorkeakoulujen edustajat ja yliopiston edustajat tutkimuskäsitteellä enää samoja asioita?

Lehden numerossa 13 kaksi Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun opiskelijaa kirjoitti projektityöstään, jossa he järjestivät päihdeongelmallisille kahden viikon työnhakukurssin. Ammattikorkeakoulun lopputyönään he kokosivat loppuraportin, jossa he kuvasivat hankkeen suunnittelusta valmistumiseen. He myös suunnittelivat arvioivansa koulutuksen antia osallistujille asiakaskyselyiden pohjalta. (Sosiaaliturva 2000:13, 17-18.) Saman lehden toisessa kirjoituksessa Jyväskylän ammattikorkeakoulun lehtori Sinikka Hakonen peräänkuulutti sosiaalialan osaamisen vahvistamista vanhustenhuollossa. Hän esitti, että sosiaalialan asiantuntijuutta puuttui laitospalveluista ja että sitä pyrittiin korvaamaan vapaaehtoistyöllä:

”Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutus antaa valmiuksia myös gerontologiseen sosiaalityöhön” (Sosiaaliturva 2000:13, 21).

Hakonen toi esille, että ammattikorkeakoulujen opettajat näkivät tärkeänä tehdä ”sosiaalialan asiantuntijuutta tunnetuksi”. Suunniteltiin yhteisiä seniori- ja vanhustyön kehittämislinjauksia ammattikorkeakoulujen kesken. Samalla hän antoi myös kritiikkiä:

”Sosiaalitieteiden tutkijat ovat olleet heikosti kiinnostuneita sosiaalialan ammattikäytännöistä. Tämä kielinee myös siitä, että ammattikuntien status vaikuttaa siihen, viriääkö kiinnostus vai ei” (Sosiaaliturva 2000:13, 21).

Hakonen peräänkuulutti sosiaalialan tutkijoiden, opettajien ja työntekijöiden verkottumista sekä jatkuvaa vuoropuhelua. (Sosiaaliturva 2000:13, 20-21.) Hakonen jätti kuitenkin perustelematta väitteensä, että sosiaalialan ammattikäytäntöjä ei olisi tutkittu. Sen sijaan käy ilmi, että kritiikki kohdistuu ”sosiaalitieteiden tutkijoihin”. Ymmärrän asian niin, että kritiikki on kohdistettu nimenomaan tiedekorkeakoulujen tutkimusta kohtaan.

Sekä kirjoituksissa yliopistojen että ammattikorkeakoulujen opetuksesta vuonna 2000 tulee mielestäni ilmi pyrkimys sellaiseen koulutukseen, jossa työelämän vaatimukset huomioitaisiin entistä paremmin. Synnöve Karvinen (1996) on esittänyt, että ammatillisen pätevyyden käsittäminen oli 1990-luvulla ristiriitaista. Toisaalta keskusteltiin laajasta pätevyyskäsityksestä ja refleksiivisestä ammatillisuudesta ja toisaalta tehtäväkeskeisestä, erillistietoja ja taitoja sekä ominaisuuksia luettelovasta tavasta käsittää ammatillinen pätevyys. Myöhempi vaihtoehto oli peräisin amerikkalaisesta, australialaisesta sekä britannialaisesta keskustelusta ja koulutuksesta. Uusi pätevyyskäsite oli Karvisen mukaan seurausta valtiovallan, koulutusinstituutioiden ja työelämäsuhteiden muutoksesta ja siinä korostuivat taloudellinen kontrolli, mitattavuus ja tuloksellisuus. Tällaisessa tilanteessa koulutusinstituutiot oli pistetty ahtaalle ja sekä työelämä että valtiovalta pystyivät määrittelemään tarpeitaan niin pätevyysvaatimuksiin kuin koulutussisältöihin kohdistuneilla vaatimuksilla. (Karvinen 1996, 37.) Tämä kehitys on nähtävissä mielestäni vielä kirjoituksissa vuonna 2000.

4.4.3 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen reviirikamppailu

Mielenkiintoisimpiin keskusteluaiheisiin perus- ja jatkokoulutusta sekä kelpoisuuksia koskevissa kirjoituksissa kuului mielestäni juuri kamppailu pätevydestä ja asiantuntijuudesta yliopisto-opettajien ja ammattikorkeakouluopettajien kesken, mikä ilmeni vuoden 2000 kirjoituksissa. Lehden numerossa 13 näyttää olleen teemana ammattikorkeakoulut ja niiden sosiaalialan koulutus. Aihe oli silloin ajankohtainen, koska viimeiset väliaikaiset ammattikorkeakoulut vakinaistettiin elokuun alussa vuonna

2000. Kirjoitukset saivat aikaan keskustelua, joka myöhemmin jatkui osittain samojen kirjoittajien taholta lehden keskustelukirjoitusten alaisuudessa numerossa 17.

Asetukseen yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista (245/1994) oli lisätty pykälä 4a (615/1999), johon oli selvästi määritelty ne kuusi yliopistoa, joissa sosiaalityön koulutusta annettiin. Ainoastaan kyseinen koulutus antoi valmiudet itsenäiseen toimintaan sosiaalityössä eli sosiaalityöntekijän kelpoisuuden. (Sosiaaliturva 2000:13, 13 ja 2000:17, 23.) Tästä huolimatta useissa ammattikorkeakoulujen henkilökunnan kirjoituksissa annettiin ymmärtää, että ammattikorkeakoulut olivat oppilaitoksia, joissa sosiaalityötä sekä opetettiin että tutkittiin. Tämän lisäksi annettiin ymmärtää, että sosiaalityön kehittämis-, asiantuntija- ja johtamiskoulutusta oli alettu tuottaa ammattikorkeakouluissa. (Sosiaaliturva 2000:13, 14; 15-16; 2000:17, 21-22.)

Ammattikorkeakoulut olivat verkostoituneet ja työstäneet yhteisen näkemyksensä sosionomin (AMK) koulutuksen tavoitteista ja tehtäväalueista. Asiasta kirjoittaa Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan ohjelmavastaava sekä sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston työvaliokunnan puheenjohtaja Päivi Rinne otsikolla ”Kansalaisten tarpeet ohjaamaan ammattikorkeakoulutusta”:

”Meidän on osoitettava taitomme ilman totunnaisen palvelujärjestelmän selkänöjää” (Sosiaaliturva 2000:13, 14).

Tehtäväalueet oli määritelty neljäksi kokonaisuudeksi: 1) Kasvatus-, opetus- ja ohjaustehtävät, 2) Kuntoutuksen, ohjauksen ja sosiaalisen tuen tehtävät, 3) Palvelutuotanto-, johtamis- ja kehittämistehtävät ja 4) Sosiaalityön tehtävät. Kirjoituksessa painotettiin sosionomin (AMK) ammattitaitoa ja työn vaativuutta. Asiantuntijuus näytti olevan keskipisteessä:

”Ammattilaisella on oltava kiteytyntä ja kehittyvää sosiaalisen asiantuntemusta ja näkemystä” ... ”On vaativaa kehittää ja hyödyntää asiantuntijuutta, sillä ammattilaiselta odotetaan samanaikaisesti herkkyyttä ja rohkeutta” ... ”Sosionomin (amk) koulutuksessa tehdään näkyväksi ja kirkastetaan sosiaalisen asiantuntijuutta” ... ”Tehtäväalueilla sosiaalisen asiantuntijuutta hyödynnetään tilanne- ja asiakaslähtöisesti.” (Sosiaaliturva 2000:13, 14.)

Yhden sivun kirjoituksessa käytettiin runsaasti sosionomien (AMK) pätevyyttä ja osaamista tukevia käsitteitä ja lauseita. Ammattikorkeakoulujen erinomaisuutta haluttiin jopa korostetusti tuoda esille. Samassa numerossa Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan yliopettaja Minna Kivipelto jatkoi kirjoituksellaan ”Ammattikorkeakouluissa tutkitaan ja kehitetään sosiaalityötä”:

”Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosiaalityö käsitetään viitekehyykseksi, joka sopii hyvin sosionomin (amk) työn perustaksi” (Sosiaaliturva 2000:13, 15).

Kirjoituksessa esitettiin, että sosiaalityö sopi hyvin myös ammattikorkeakoulujen opetuksen, tutkimuksen ja sosionomin (AMK) työn teoreettiseksi perustaksi. Kivipellon mukaan ammattikorkeakoulututkimuksen suorittaneet sijoittuvat kuntien työmarkkinoilla sekä yliopistossa koulutettujen sosiaalityöntekijöiden rinnalle että heidän kanssaan samoihin tehtäviin:

”Koska ammattikorkeakoulutus on laaja-alaista, ammattilaiset pystyvät tarkastelemaan erilaisia sosiaalisia ilmiöitä, kuten päihteidenkäyttöä. Ihmisen elämää ei enää kuitenkaan yritetä pilkkoa osiin ongelmien perusteella vaan ihminen nähdään kokonaisuutena, jonka toimintakykyyn ja sosiaaliseen osallisuuteen vaikuttavat eri aikoina ja eri tilanteissa erilaiset yksilö-yhteiskuntasuhteen tekijät” (Sosiaaliturva 2000:13, 15).

Kivipelto määritteli ammattikorkeakoulun sosiaalityön ytimen neljään osaan toiminnan sisällön ja tavoitteiden mukaan. Hän painotti myös, että asiantuntija, joka toimii tilannesidonnaisesti, tarvitsisi erityyppistä tietoa kuin työntekijä, joka toimii ”työtehtävien pohjalta ja hyödyntää jo olemassa olevaa, yleistettävää tietoa”:

”Ammattikorkeakoulujen tutkimuksen tulisi olla muuta kuin tieteellisen tutkimuksen tapaista tiedon kartuttamista (Rauhala 1998, 234) ja hyödyntämistä. Tämä luo haasteita sosiaalityön asiantuntijuuden perusteluun toisin tavoin” (Sosiaaliturva 2000:13, 16).

Syntyy kuva, että nyt oltiin ainakin Seinäjoen ammattikorkeakoulussa omaksumassa ja määrittelemässä sosiaalityökäsitettä uudestaan. Sama kirjoittaja (toisessa työtehtävässä)

vastasi yhdessä Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan yksikön lehtorin Arja Hemminkin kanssa yliopisto-opettajan kritiikkiin lehden numerossa 17.

Kirjoituksessaan ”Sosiaalityö on myös sosionomien (amk) koulutuksen viitekehys” Hemminki ja Kivipelto vetosivat kansainvälisiin argumentteihin ja esittivät, että useissa Euroopan maissa sosiaalityötä opiskellaan sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa. Yliopistoista valmistutaan hallintotehtäviin ja tutkimustyöhön ja ammattikorkeakouluista asiakastyöhön:

”Kansainvälisessä yhteistyössä on monesti joutunut selvittämään ihmetteleville sosiaalityöntekijöille, alan opiskelijoille ja opettajille, miksi Suomessa sosionomit (amk) eivät ole päteviä kuntien sosiaalityöhön - vaikka sosiaalityöntekijän viroissa työskentelee myös eriasteisesti epäpäteviä työntekijöitä” (Sosiaaliturva 2000:17, 21).

Kirjoituksessa mainittiin vielä, että ainoastaan kahdeksan prosenttia sosiaalityöntekijöistä oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon sosiaalityö pääaineenaan. (Sosiaaliturva 2000:17, 21.) Kelpoisuusvaatimus yliopistotutkinnosta, johon sisältyi sosiaalityö pääaineena, oli vuodelta 1999. Sen tarkoitus lienee ollut nostaa sosiaalityöntekijöiden koulutustaso tulevaisuudessa eikä hetimiten. Hemminki ja Kivipelto kirjoittivat:

”Sosiaalityö on Seinäjoen ammattikorkeakoulussa viitekehystenä sosionomien (amk) koulutuksessa. Koulutuksen sosiaalityökäsitettä ei määritellä virka- tai ammattinimikkeiden kautta vaan analysoimalla sosiaalialan kenttää ja yhteiskunnallisia ja yhteisöllisiä tilanteita” (Sosiaaliturva 2000:17, 21).

Kirjoituksessa näkyy pyrkimys muuttaa sosiaalialan kentän sääntöjä. Kirjoittajat näkivät yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen työnjaon siten, että yliopistojen tulisi tutkia ”sosiaalityön tietoperustaa ja käsitteitä” ja ammattikorkeakoulujen tehtävä olisi ”soveltava tutkimus”. He kysyivätkin, miksi ei saisi käyttää sosiaalityön perustutkimuksessa luotuja käsitteitä sen sijaan, että he keksisivät uusia käsitteitä jo tutkittuihin ilmiöihin. Kirjoittajat eivät hyväksyneet yliopistojen edustajien tarjoamaa sosiaalipalvelutyötä sosionomien (AMK) tehtäväksi, koska heidän mielestään se ei sopinut kuvaamaan sitä työn tietoperustaa ja menetelmiä, joita sosionomien (AMK) työssä tarvittiin. (Sosiaaliturva 2000:17, 21.)

Suomen akatemian ja Lapin yliopiston silloinen vanhempi tutkija Anneli Pohjola toi esiin asian ristiriitaisen tilanteen kirjoituksissaan ”Sosiaalialalla rinnakkaisia väyliä koulutuksesta työelämään” (2000:13, 12-13) ja ”Asetus määrittelee sosiaalityön yliopistoihin” (2000:17, 22-23). Pohjola totesi, että sosiaalityö oli yhteiskunnassa heikosti arvostettu, marginalisoitu ja se nähtiin usein viimesijaisena vaihtoehtona. Sosiaalityön kehittämistä ei ollut myöskään nostettu kovin tärkeäksi kunnalliseksi painopisteeksi. Marginaalisuudelle vastakkaisena ilmiönä hän näki toisaalta innokkuuden, millä erilaiset toimijat kamppailivat sosiaalityön asiantuntijuudesta ja siihen liittyvistä pätevyyksistä. Esimerkkeinä tästä hän mainitsi sosiaali- ja terveystieteiden kunnille myöntämät suuret määrät erivapauksia sosiaalityöntekijöiden pätevyysvaatimuksissa, sosiaalityötä sivuaineena yliopistoissa opiskelevien toivomukset sosiaalityöntekijän pätevyyden saamisesta sekä ammattikorkeakouluista tulevat viestit siitä, että sosiaalityön asiantuntijuus olisi nyt näissä oppilaitoksissa. (Sosiaaliturva 2000:17, 22.) Sosiaalityöstä oli Pohjolan mukaan tullut ristiriitaisten intohimojen kohde.

Pohjola esitti, että väitteet ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksista tutkia ja kehittää sosiaalityötä olivat virheellisiä ja harhaanjohtavia:

”Ammattikorkeakouluissa ei ole sosiaalityön koulutusta. Kun niissä ei edes ole alan koulutusta, miten ne voivat ajatella tuottavansa sosiaalityön asiantuntijuutta ja kehittävänsä sitä.” ...”Toinen virheellinen tieto kirjoituksessa on ajatus, että ammattikorkeakouluissa kehittämisen lisäksi tutkitaan sosiaalityötä. Koulutusjärjestelmässä tutkijakoulutus on yliopistojen tehtävä. Niiden maisteritutkintoihin sisältyvät tutkimusvalmiudet. Muissa koulutusyksiköissä opetetaan tutkimuksen tekemisen perusasioita mutta ei tähdätä tutkijan ammattitaitoon.”
(Sosiaaliturva 2000:17, 22.)

Kirjoituksessa viitattiin asetukseen yhteiskunnallisista tutkinnoista (245/1994) sekä edellisenä vuonna lisättyyn pykälään 4a (615/1999), jossa määriteltiin ne yliopistot, joissa sosiaalityön koulutusta annettiin. Pohjola vertaili tilannetta hoitotyön koulutusyksiköihin, missä kylläkin opetetaan lääketieteen kursseja, mutta ei tulisi kuuloonkaan, että ne väittäisivät tutkivansa tai kehittävänsä lääketiedettä tai tuottavansa sen asiantuntijuutta. (em. 22.) Samassa kirjoituksessa Pohjola myös huomautti tutkimuskäsitteen epämääräisestä käytöstä:

”Tutkimuksen soisi säilyttävän oikean merkityksensä. Tämä koskee myös soveltavaa tutkimusta, joka edellyttää vaativaa tutkijan ammattitaitoa” (Sosiaaliturva 2000:17, 22).

Pohjola esitti, että ammattikorkeakouluissa oli pulmallista puhua tutkimuksesta kun samanaikaisesti niissä oli hyvin vähän tutkijakoulutuksen saaneita tohtorinkoulutuksen suorittaneita opettajia. (em. 22.) Vaikka sosiaalialan ammattikorkeakouluissa osa teoreettisista viitekehysistä haettiin sosiaalityöstä, valmistuneiden ammatillinen identiteetti ei edellä mainituista syistä Pohjolan mukaan voinut rakentua pelkästään sosiaalityöhön. Hän vertaili myös tätä tilannetta sosiaalityön yliopistokoulutukseen, missä käytettiin runsaasti sekä psykologisia että sosiologisia viitekehysiksiä, mutta siitä huolimatta opiskelijoista ei voinut tulla psykologeja ja sosiologeja tai näiden alojen asiantuntijoita ilman kyseisen oppiaineen kokonaisopintoja. (2000:17, 23.)

Lehden numero 13 kirjoituksessaan Pohjola totesi sosiaalialan koulutuksen käyneen läpi varsinaisen myllerryksen viimeisten kymmenen vuoden aikana, kun sosiaalityön maisteritason yliopistotutkinto vakiinnutettiin, koulutason tutkinnot yhdistettiin lähihoitajan koulutukseksi ja opistotasaisen koulutuksen tilalle tulivat erilaiset ammattikorkeakoulututkinnot:

”Sosiaalityön yliopistollinen koulutus on selkeimmin luonut jatkuvuutta – omasta sisäisestä kehityksestään huolimatta. Muut vielä hakevat muotoaan ja sisältöään. Ammattikorkeakoulujen kirjavat ja jatkuvasti muuttuvat koulutukset ovat hämärtäneet koulutuksen ja työtehtävien välistä suhdetta.” (Sosiaaliturva 2000:13, 12.)

Alaa haittasi Pohjolan mukaan myös vanhentuneet ja nykyajan työelämään huonosti soveltuvat käsitteet. Oli ollut vaikeaa määritellä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden työtehtäviä. Pohjola esitti, että vaikka sosiaalialalle oli ominaista omaa olemassaoloaan anteeksipyytävä asennoituminen, hän näki tehtäväjakoja kuvaavien käsitteiden puutteen rinnalla myös vastakkaisen kehitysilmion:

”Koulutuskuvauksia on rakennettu muodikkaiden käsitteiden varaan. Uudet koulutusyksiköt ovat kilpailleet hyvän aseman saavuttamisesta myyvällä kielenkäytöllä.

Tästä on seurannut vaikeus täsmentää ja ymmärtää uutta koulutusta ja sen varaan rakentuvia työtehtäviä.” (Sosiaaliturva 2000:13, 12.)

Kirjoituksesta saa käsityksen, että tässä kritisoitiin ammattikorkeakouluja epämääräisestä kielenkäytöstä ja myös siitä, että heidän koulutuksensa ja työtehtävien ominaispiirteiden jäsentäminen oli jäänyt kesken. Pohjola siteerasi erästä työntekijää, joka oli esittänyt, että ammattikorkeakoulujen koulutuskuvauksissaan käyttämät ”käytännölle vieraat käsitteet kolisevat kuin tyhjat tynnyrit mäkeä alas”. (Sosiaaliturva 2000:13, 12.) Myös tutkintonimike sosionomi (AMK) oli Pohjolan mukaan lisännyt hämmennystä. Sosionomillahan tarkoitettiin alun perin sosiaalihuoltajatutkinnon suorittanutta henkilöä ja vielä vuonna 2000 se oli käytössä ruotsinkielisen Svenska social- och kommunalhögskolanista valmistuneilla sosiaalityöntekijöillä (socionom). (em. 13.)

Ammattikorkeakoulujen ja yliopiston edustajat näyttivät kuitenkin olevan kirjoituksissaan samaa mieltä siitä, että molempia koulutusväyliä tarvittiin ja että yhteinen tavoite oli sosiaalialan kehittäminen. Pohjola kirjoitti:

”Ammattikorkeakouluista valmistuvat tarvitsevat oman ammatillisen identiteetin omalle toiminta-alueelleen. On jäsennettävä sosiaalipalvelutyön ammatillinen kenttä, johon alan koulutus tuottaa asiantuntemuksen.” (Sosiaaliturva 2000:17, 23.)

Pohjola tarjosi molemmissa kirjoituksessaan ”sosiaalipalvelutyön” ammattikorkeakoulujen sosiaalialan valmistuneiden tehtäväalueeksi (Sosiaaliturva 2000:13, 13; 2000:17, 23).

Ammattikorkeakoulujen kirjoittajat eivät sosiaalipalvelutyökäsitettä hyväksyneet, mutta edellä mainitut kirjoittajat Hemminki ja Kivipelto totesivat:

”...voisimme yhteistyöllä kehittää uusia työmuotoja sosiaalityön asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Toimiva vuorovaikutus ja alan arviointitaitojen kehittäminen on edellytys myös työn arvostuksen nostamiseksi ja palkkauskysymysten ratkaisemiseksi. Paras keino tähän on näyttää, mitä osaamme.” (Sosiaaliturva 2000:17, 21.)

Lehden numerossa 17 molemmat tahot vaikuttavat kirjoitusten lopussa kaikesta huolimatta olevan valmiita hautaamaan sotakirveensä, ainakin tilapäisesti. Mielestäni tässäkin oli kysymys ammattikorkeakoulujen anastamisyriyksistä sekä pyrkimyksistä muuttaa sosiaalialan kentän säännöt. Lapin yliopiston edustajan vastauksissa näkyvät demarkaatiopyrkimykset. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutukselle pyrittiin osoittamaan sellainen paikka sosiaalialan kentällä, että se ei joutuisi törmäyskurssille yliopistokoulutuksen kanssa.

Ammattiliitto ei kommentoinut tätä keskustelua lainkaan Sosiaaliturva-lehdessä, mikä on mielestäni hieman erikoista. Olihan sosiaalityöntekijäin liitto vahvasti edesauttamassa sosiaalityön koulutuksen saattamista ylipistotaseiseksi koulutukseksi 1970- ja 1980-luvulla, mikä näkyy myös Sosiaalityöntekijäin liiton ja sen alajärjestöjen kannanotoissa Sosiaaliturva-lehden omissa (toimittajien ja pääkirjoitusten kirjoittajat) kirjoituksissa vuonna 1980 (3, 69; 6, 265; 9, 402; 14, 593). Ammattijärjestö Talentian internetsivuilla (www.talentia.fi) kerrotaan, että nimenvaihdos Sosiaalityöntekijäin liitosta Talentiaan tapahtui vuonna 2002. Nimenvaihdoksen kerrotaan olleen seurausta siitä, että jäsenistön enemmistö alkoi olla ”sosiaalialan ammattikorkeakoulu- tai opistotutkinnon suorittaneita sosionomeja (AMK), sosiaaliohjaajia, sosiaalikasvattajia, sosiaalialan ohjaajia, kehitysvammaistenohjaajia eikä enää ainoastaan yliopistotutkinnon suorittaneita sosiaalityöntekijöitä.” Nimenmuutos ei vielä ollut tapahtunut vuonna 2000, mutta jäsenistö koostui todennäköisesti jo silloin eritason koulutuksen saaneista. Voisi olettaa, että sekaantumisen Sosiaaliturva-lehden keskusteluun asiantuntijuudesta ja pätevyyksistä ajateltiin johtavan ammattiliiton omiin sisäisiin ristiriitoihin.

4.4.4 Yhteenveto vuoden 2000 kirjoituksista

Tutkimuksen, koulutuksen ja jatkokoulutuksen suhde käytännön asiakastyöhön nousi esiin vuoden 2000 kirjoituksissa. Niissä painotettiin tietämisen ja osaamisen yhtä suurta merkitystä ja haluttiin asiakastyötä tekevien käytännön viisautta näkyväksi. Kirjoituksissa kannustettiin asiakastyötä tekeviä sosiaalityöntekijöitä kirjoittamaan työstään, raportoimaan havainnoistaan ja vaikuttamaan päätöksentekoon. Kirjoittajat toivoivat vuoropuhelua tutkijoiden, opiskelijoiden, jatko-opiskelijoiden ja asiakastyötä tekevien työntekijöiden välillä. Yhteistyön parantamiseksi, työelämän tarpeiden paremmaksi huomioimiseksi ja kuntien työntekijöiden tueksi sekä työvoiman

pysyvyyden parantamiseksi suunniteltiin koko maata kattavaa sosiaalialan osaamiskeskusverkostoa. Osaamiskeskukset nousivat esille useassa kirjoituksessa. Aloitteentekijänä oli valtionhallinto ja keskusten suunnitteluun osallistuivat lääninhallitukset, yliopistot, kaupungit, kunnat, kuntayhtymät, ammattikorkeakoulut ja kolmannen sektorin toimijat.

Yliopistokoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen sisällöstä kirjoitettiin useassa kirjoituksessa. Yliopistoissa oli alkamassa ammatilliset lisensiaatinkoulutukset, jotka olivat entistä enemmän työelämäsuuntautuneita. Niiden tarvetta perusteltiin sillä, että kuntiin tarvittiin yhä paremmin koulutettua työvoimaa. Myös lyhyemmästä jatkokoulutusjaksosta, jonka tarve liittyi työelämään, kirjoitettiin. Ryhmä sosiaalityön opiskelijoita kirjoitti uusien opiskelijoiden tunteita koskeneesta haastattelutuloksistaan ensimmäiseen harjoittelujaksoon liittyen. Erään ammattikorkeakoulun opettajat kirjoittivat työyhteisön kehittämiseen liittyvästä opetusjaksostaan. Kaksi ammattikorkeakouluopiskelijaa kirjoitti projektityöstään, joka liittyi päihdehuollon asiakastyöhön ja siihen liittyvästä raportoinnista, joka oli samalla heidän lopputyönsä. Eräs ammattikorkeakouluopettaja esitti, että sosiaalialan asiantuntijoita tarvittiin lisää vanhustenhuoltoon ja että ammattikorkeakoulujen sosiaalialan opetus antoi siihen hyviä valmiuksia. Samalla kritisoitiin tieteellisen tutkimuksen vähäistä kiinnostusta sosiaalialan ammattikäytäntöihin.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kamppailu asiantuntijuudesta ja pätevyydestä näkyy monessa kirjoituksessa. Ammattikorkeakoulujen edustajat toivat esille oman koulutuksensa erinomaisuutta ja sen kykyä tuottaa sosiaalialan asiantuntijoita työelämän tarpeisiin. He esittivät kirjoituksissaan tuottavansa sosiaalityön asiantuntijuutta ja sosiaalialan ammattilaisia. Lisäksi he esittivät, että ammattikorkeakouluissa tutkittiin sosiaalityötä. He esittivät määrittelevänsä sosiaalityökäsitettä analysoimalla sosiaalialan kenttää sekä yhteiskunnallisia ja sosiaalisia tilanteita, ei virkanimikkeiden kautta. Kirjoituksissa esitetään myös, että ammattikorkeakoulujen tutkimus olisi oltava jotain muuta kuin tieteellisen tutkimuksen tiedon kartuttamista ja hyödyntämistä siitä syystä, että sosionomit (AMK) työskentelivät tilannesidonnaisissa tehtävissä. Sosiaalityöntekijän työn kelpoisuusehdot kyseenalaistettiin vertaamalla koulutusta muihin Euroopan maihin, joissa sekä ammattikorkeakoulutus että yliopistokoulutus antoi tarvittavan pätevyyden sosiaalityöntekijän tehtäviin.

Yliopiston edustaja (Anneli Pohjola) otti kahdella kirjoituksellaan kantaa ammattikorkeakouluedustajien väitteisiin. Hän esitti, että ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusta ei ollut määritelty riittävän hyvin ja että koulutuksessa tapahtuvat nopeat muutokset hankaloittivat valmistuneiden sijoittumista työmarkkinoilla. Hän kritisoi ammattikorkeakoulujen väitettä siitä, että he kouluttivat sosiaalityön asiantuntijoita ja tutkivat sosiaalityötä, vetoamalla lainsäädäntöön, missä sosiaalityön opetus ja tutkimus oli sijoitettu kuuteen yliopistoon. Hän esitti kirjoituksessaan myös, että ammattikorkeakouluissa oli pulmallista puhua tutkimuksesta niin kauan kuin heillä oli puute tohtorintutkinnon suorittaneista opettajista. Pohjola myös viittasi siihen, että yhdellä opintojaksolla ei tulla asiantuntijaksi ja että terveydenhuollon oppilaitokset eivät esittäneet tutkivansa lääketiedettä, vaikka myös niissä opetettiin lääketieteen kursseja. Eivät myöskään sosiaalityön yliopisto-opiskelijat voineet väittää olevansa sosiologeja tai psykologeja, vaikka heidän opiskeluunsa sisältyi sekä sosiologian että psykologian opintoja. Pohjola kritisoi ammattikorkeakouluja hämmäntävästä käsitteiden- ja kielenkäytöstä (tutkimus ja tutkintonimike), joka sekoitti alaa entisestään. Pohjola tarjosi ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille työtehtäväksi sosiaalipalvelutyötä.

Sekä yliopistoedustajan että ammattikorkeakouluedustajien kirjoituksissa todettiin kuitenkin, että molemmat koulutusmuodot olivat tarpeellisia. Silti ammattikorkeakouluedustajien kirjoituksia voidaan pitää voimakkaina pyrkimyksinä määritellä sosiaalipolitiikan kentän säännöt uusiksi. Uusweberiläisten valtateorioiden mukaan kyse on siitä, että pyrittiin saamaan aikaan muutoksia sosiaalityöntekijän työn kelpoisuusvaatimukseen tuomalla esille omaa erinomaisuutta ja kritisoimalla yliopistokoulutusta. Thomas Branten mukaan professiot käyvät läpi eri kehitysvaiheita ja alkuvaiheeseen liittyy voimakasta tarvetta perustella oma olemassaolo. Ammattikorkeakoulujen kirjoitukset voidaan tulkita tällaisiksi pyrkimyksiksi varmistaa paikkansa tuomalla esille oma erinomaisuutensa. Yliopistoedustajan vastaukset olivat esimerkkejä demarkaatiostrategiasta, jonka avulla ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutukselle yritettiin osoittaa paikka sosiaalipolitiikan kentällä. Anne Witzin termin tässä on kyse kahden naisvaltaisen hieman eri kehitysvaiheessa olevan profession valtakamppailusta. Uudemman ammattiryhmän edustajat yrittävät anastaa oikeudet asiantuntijuuteen ja pätevyysiin hieman vakiintuneemmalta professionilta, jonka edustaja vastaa demarkaatio-toimenpiteillä tai sulkemisyrityksillä. Brantea lainaten voisi

myös puhua semiprofession (sosiaalityöntekijät) oppilaitosten edustajien ja uusprofession (sosionomi (AMK)) oppilaitosten edustajien välisestä kamppailusta.

4.5. Hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten ehdoilla – kirjoitukset vuonna 2010

Talouslama 1990-luvulla kääntyi vuosikymmenen loppupuolella nousukaudeksi ja Suomi pystyi vuodesta 1996 vuoteen 2006 kasvattamaan kansantuotteensa puolitoistakertaiseksi asukasta kohti. Talouden nousu ja suomalaisten voimakas vaurastuminen olikin yksi 1990-luvun laman jälkeisen Suomen elinolojen suurimpia muutoksia. Vauraus ei kuitenkaan enää jakautunut tasaisesti. Vaikka suurin osa väestöstä pääsi osalliseksi talouskasvusta ansiotulojen, yksityisen kulutuskysynnän kasvun sekä verotuksen keventämisen seurauksena, suurituloisten tulot ja varallisuus kasvoivat nopeammin kuin muiden. (Karvonen et al. 2008, 30.) Eriarvoisuus lisääntyi samanaikaisesti talouskehityksen vahvistumisen kanssa. Suomen hallitukset eivät myöskään osoittaneet halukkuutta tai kykyä eriarvoistumiskehityksen estämiseksi. Toteutettu vero- ja sosiaaliturvapolitiikka oli sen sijaan lisännyt tuloeroja. (Heikkilä et al. 2008, 143-144.) Tuloerot ja suhteellinen köyhyys jatkoivat kasvuaan ja niiden tärkeimpinä selityksinä pidettiin edelleen korkeana pysyvää työttömyyttä sekä 1990-luvun laman jälkeen toteutettua perus- ja vähimmäisturvan jäädyttämistä. Siitä huolimatta, että etuuskien tasoa sittemmin oli nostettu, olivat ne edelleen 20-30 % yleisestä ansiokehityksestä. (Vaarama et al. 2010, 279.)

Huoltosuhteen negatiivinen kehitys alettiin nähdä julkistalouden suurimpana ongelmana tulokehityksen kannalta. Väestön ikääntyminen tarkoitti, että yhä suurempi joukko tulisi olemaan yhä pienenevän joukon elätettävänä. Suomessa ikääntymisen kasvun arvioitiin olevan yksi maailman nopeimpia ja kasvavan yli 40 prosenttiin koko väestöstä vuoteen 2030 mennessä. (Pylkkänen 2008, 238.) Suomen julkisen talouden ei arvioitu olevan pitkällä aikavälillä ja huoltosuhteen kehitystä ajatellen kestäväällä pohjalla. Tilanteen parantamiseksi esitettiin julkisen sektorin tuottavuuden parantamista sekä yleisen työllisyysasteen kohottamista. Erityisen ongelmallinen oli se, että kolmannes työikäisestä väestöstä (noin puolitoista miljoonaa) ei ollut ansiotyössä vaan tulonsiirtojen varassa. Päätoimisia opiskelijoita oli vuonna 2007 noin 320 000. (Emt., 2008, 234-241.) Koulutustaso oli koko ajan noussut Suomessa ja vuonna 2005 joka kolmas 15 vuotta täyttäneistä oli suorittanut peruskoulun jälkeisen tutkinnon lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Tutkinnon

suorittaneiden osuus kasvoi jatkuvasti, kun vähän koulutusta saaneita poistui.
(Karvonen et. al. 2008, 31.)

Demografinen kehitys loi paineita myös koulutuksen tehostamiseen ja nopeuttamiseen. Opetusministeriö oli vuonna 2007 arvioinut, että vuodesta 2008 alkaen työelämästä poistuisi vuositasolla 11 000-12 000 henkilöä enemmän kuin työiän saavuttavien nuorisoikäluokkien koko oli. Tämän kehityksen arvioitiin jatkuvan vuoteen 2030 asti. Suomen työmarkkinat eivät olleet olleet toisen maailmansodan jälkeen vastaavanlaisessa tilanteessa. Väestön ikääntyminen edellyttäisi koulutusjärjestelmien tehostamista, ”nivelvaiheiden” nopeuttamista ja koulutusaikojen lyhentämistä. Osaavan työvoiman riittävyys katsottiin lähitulevaisuuden suureksi haasteeksi. (OPM 2007, 7; 13-14.) Tämä kehitys oli ainakin yhtenä perusteena nostamassa jälleen kerran sosiaalialan ammattien koulutusta ja kelpoisuusehtoja keskusteluaiheeksi. Kuntaliiton kehittämispäällikkönä toimiva KT, dosentti Hannele Salminen esitti Sosiaalitietolehden⁴ haastattelussa, että väestön ikääntyminen, lisääntyvä työmäärä ja niukempi henkilöstö vaativat uutta ajattelua ja toimintaa. Haastattelukirjoituksen nimeksi oli valittu ”Radikaaleja muutoksia ammatteihin ja kelpoisuusehtoihin”. (Sosiaalitieto 2010:3, 15.) Sosiaalityöntekijän kelpoisuusehtoja oli tarkennettu lainsäädännössä viimeksi vuonna 2005.

Ammattikorkeakoulut olivat vuoden 2002 alusta saaneet omia jatkotutkintoja, joihin sisältyi myös ylempi jatkotutkinto sosiaalialalle. Jatkotutkinnoista säädettiin ensin lailla ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen kokeilusta 645/2001. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto oli tarkoitettu niille, jolla jo oli ammattikorkeakoulu- tai muu korkeakoulututkinto ja jatkotutkinnon tarkoituksena oli lain 3 §:n mukaan ”antaa riittävä tieto- ja taitoperusta sekä valmiudet erityistä asiantuntemusta vaativissa työelämän kehittämis- ja muissa tehtävissä toimimista varten.” Opintoihin sisältyi 20-40 opintoviikon laajuisia ammattikorkeakoulun järjestämiä syventäviä opintoja ja opinnäytetyö 20 opintoviikon laajuisesta työelämään liittyvästä kehittämistehtävästä. Laki jatkotutkintojen kokeilusta oli voimassa 31.7.2005 asti. (Laki ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta 13.7.2001/645.) Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnot oli sittemmin vakinaistettu muutoksella 16.6.2005/423 Valtioneuvoston asetukseen ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352. Muutos astui voimaan 1.8.2005. Jatkotutkinnon nimikkeeksi oli määritelty ”sosionomi

⁴ Sosiaaliturva vaihtoi nimensä Sosiaalitiedoksi vuonna 2009 (www.sosiaalitieto.fi).

(ylempi AMK)”. Yliopistojen sosiaalialan lisensiaatinkoulutukset ja niiden kehittäminen työelämäläheisimmäksi olivat nousseet kirjoitusten aiheeksi jo vuoden 2000 kirjoituksissa.

Thomas Brante on käyttänyt Foucaultilta lainattua professiokolmiota (em. kuvio 1: The professional triangle) myös sosiaalityötä kuvattaessa. Kolmion komponentit ovat sovellettuna 1) Diskurssi: tiede, tieteentekijät, 2) Tekniikka: professio, viranomainen sekä 3) Objekti: laitos, asiakkaat, potilaat. Branten mukaan toinen komponenteista koostuu hyvinvointivaltion luomista tekniikoista ja ammattilaisista, joiden kautta se pyrkii muuttamaan sosiaalityön objektia (laitokset, asiakkaat ja potilaat). Hän esittää, että tieteen ja hyvinvointivaltion logiikat ovat erilaisia, mikä johtaa niiden väliseen jatkuvaan jännitetilaan. Brante abstrahoi tieteen ja hyvinvointivaltion käsitteet koskemaan teoriaa ja käytäntöä. Hän on ennustanut, että hyvinvointivaltion logiikka tulee yhä dominoivammaksi sosiaalityön tutkimuksessa tulevaisuudessa Ruotsissa ja että soveltavan tutkimuksen asema vahvistuu, koska se voi huomioida hyvinvointivaltion tarpeet. (Brante 2003, 183; 190-191.) Tämä koski silloin myös sosiaalityön koulutusta, koska yliopistokoulutus liittyy tutkimukseen. Synnöve Karvinen totesi väitöskirjassaan, että koulutusinstituutiot ovat kadottaneet autonomiaansa samalla kun valtiovalta ja työelämä ovat saaneet yhä enemmän vaikutusvaltaa sosiaalityön pätevyysvaatimusten sekä koulutussisältöjen määrittelyssä. (Karvinen 1996, 37.) Tämä kehitys näkyy mielestäni edelleen myös vuoden 2010 kirjoituksissa. Siksi olen painottanut hyvinvointivaltion ja työelämän roolia koulutuksessa ja kelpoisuusehdoissa vuoden 2010 kirjoitusten kappaleen otsikossa. Vuonna 2010 näkyy myös merkkejä muiden keskustelijoiden ja kriitikoiden (kulttuurinen pääoma) osallistumisesta kirjoituksiin.

4.5.1 Valesosiaalityöntekijät ja pätevyudet

Tammikuussa vuonna 2010 oli paljastunut vailla koulutusta jo pidemmän aikaa vuodeosastolla työskennellyt valelääkäri. Tämän jälkeen oli tullut ilmi myös muita epäpäteviä tai koulutusta vailla olevia lääkäreitä, eläinlääkäreitä ja hoitajia eri paikkakunnilla Suomessa. Pelastakaa Lapset ry:n pääsihteeri ja Valtakunnallisen sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan jäsen Hanna Markkula-Kivisilta vertaili valelääkäritapausten herättämää mediakohua siihen, että kelpoisuusehtoja

täyttämättömiä hakijoita saatiin edelleen laillisesti palkata kuntiin määräaikaikaisiksi sosiaalityöntekijöiksi:

”Mutta aivan yhtä huolestuttavaa on se paljon vähemmälle huomiolle jäänyt tosiasia, että monessa kunnassa epäpätevät sosiaalityöntekijät käsittelevät hyvinkin pitkälle lasten elämään vaikuttavia ratkaisuja” (Sosiaalitieto 2010:3, 7).

Eniten huomiota kirjoituksessa kiinnitettiin siis lastensuojeluun. Ei uskottu, että lastensuojelulain (13.4.2007/417) vaatimus siitä, että muun muassa päätös lapsen kiireellisestä sijoittamisesta tehtiin kelpoisuusehtoja täyttävän sosiaalityöntekijän toimesta olisi auttanut asiaa. Markkula-Kivisilta jatkoi:

”Se, että muodollisen päätöksen huostaanotosta tai lapsen sijoittamisesta laitokseen tekee pätevä sosiaalityöntekijä, lohduttaa vain vähän. Konsultoihan Karkkilan valelääkäri vanhempia kollegoja vaikeammista tapauksista. Käytännössä epäpätevät työntekijät arvioivat lastensuojelutarpeen, tarjottavan tuen ja monet muut vaiheet, joilla on lapsen koko elämään ratkaiseva vaikutus.”(Sosiaalitieto 2010:3, 7.)

Kirjoituksessa esitettiin lastensuojelun sosiaalityön edellyttävän sellaista moniammatillista osaamista, joka kehittyy vain erikoistumisen ja pitkän työkokemuksen kautta. Muun muassa kehityspsykologia, juridiikka, kriisityötaidot, lapsen ja perheen edunvalvonta, lapsen kanssa työskentelevien taidot, arviointitaidot, perhedynamiikan ymmärtäminen, asosiaalisuuden ja päihdetyön ymmärrys, psykiatrian alkeet, hyvät yhteistyön ja verkostotyön taidot ja kaiken tämän soveltaminen asiakastilanteisiin mainittiin sosiaalityöntekijälle tärkeiksi tiedoiksi ja taidoiksi.

”Tehtävä on mahdoton tai ainakin hyvin haastava suoraan koulunpenkiltä tulleelle kelpoisuusehdot täyttävälle työntekijälle puhumattakaan epäpätevästä pätkätyöläisestä”(Sosiaalitieto 2010:3, 7).

Markkula-Kivisilta ihmetteli, että epäpäteviä sosiaalityöntekijöitä voitiin ylipäänsä palkata kuntiin vuodeksi kerrallaan ”luvan kanssa ja virallisesti”. Silti epäpätevistä sosiaalityöntekijöistä ei ollut aiheutunut julkista kohua samalla tavalla kuin valelääkäritapauksista. (Sosiaalitieto 2010:3, 7.)

Toisessa kirjoituksessa huoltajuuskiistan yhteydessä kuntansa sosiaalitoimen kanssa asioinut nimetön kirjoittaja kertoi kokemuksistaan nimimerkillä ”Luottamus sosiaalityöhön mennyt”:

”Kuinka monessa Suomen kunnassa epäpätevät ja kouluttamattomat henkilöt hoitavat sosiaalityöntekijöiden tehtäviä?” (Sosiaalitieto 2010:12, 13)

Kirjoittaja esitti, ettei hänen eikä hänen lapsensa asioita hoitaneet lain kelpoisuusehdot täyttäneet sosiaalityöntekijät. He eivät myöskään saaneet kertomansa mukaan riittävästi avohuollon toimenpiteitä ja apua kuten esimerkiksi eroperheille tarkoitettua sovitteluapua.

”Kun lapseni sijoitettiin kiireellisesti, sijoituksen valmisteli kaksi sosionomia” (Sosiaalitieto 2010:12, 13).

Kirjoittaja esitti työntekijöiden suhtautuneen hänen asiaansa puolueellisesti ja että häneltä oli kielletty avustajan käyttö asioidessaan sosiaalitoimessa. Myös toimenpiteiden perustelut olivat puutteelliset ja ne oli huonosti kirjattu päätökseen.

”Tiedän, että asuinkuntaani on ollut tarjolla päteviä sosiaalityöntekijöitä, mutta heitä ei ole jostain syystä valittu virkoihin. Virkoja hoitavat vuodesta toiseen sosionomit. Säästösyistäkö?” (Sosiaalitieto 2010:12, 13)

Jos näin todella oli, se tarkoitti, että kunta oli menetellyt lainvastaisesti. Mikäli kelpoisuusehdot täyttävä työntekijä todellakin oli hakenut työpaikkaa kyseisestä kunnasta, hänet olisi pitänyt valita tehtävään. Kirjoittaja toivoi, että kuntiin palkattaisiin ainoastaan ammattinsa osaavaa ja koulutettua henkilökuntaa sosiaalityöntekijöiden tehtäviin. Tämä estäisi virheitä, joilla voi olla kauaskantoiset vaikutukset monien ihmisten elämään ja se varmistaisi laadukkaan ja ihmisarvoa kunnioittavan sosiaalipalvelun. (Sosiaalitieto 2010:12, 13.)

Pitkään sosiaalityöntekijän viransijaisena toiminut, kelpoisuusehtoja vailla oleva sosiaalityöntekijä Marianne Mäkelä vastasi kirjoituksellaan ”Valesosiaalityöntekijä vastaa” Pelastakaa Lapset ry:n pääsihteerin aiemmin mainittuun kirjoitukseen. Mäkelä oli ”epäpätevänä sosiaalityöntekijänä” ottanut kirjoituksen valesosiaalityöntekijöistä

raskaasti. Mietittyään asiaa hän kuitenkin keräsi voimansa ja halusi esittää oman näkemyksensä asiaan:

”Ja nyt olen todella vihainen, niin itseni kuin monien tuntemieni epäpätevien sosiaalityöntekijöiden puolesta ja haluan tuoda keskusteluun myös valesossun näkökulmaa” (Sosiaalitieto 2010:5, 16).

Kirjoituksessaan hän kertoi avoimesti siitä, miten hän oli jättänyt sosiaalityön opinnot loppuvaiheessa kesken. Töitä hän oli silti saanut ja perheen perustaminen oli johtanut tilanteeseen, missä ei enää ollut mahdollista viedä opintoja loppuun. Epäpätevänä työntekijänä hän kertoi työskennelleensä pätkätyöntekijänä 20 vuotta pienissä kunnissa. Sijaisuudet olivat johtaneet varsin monipuolisen työkokemuksen kartuttamiseen, mutta myös siihen, että oli aina väistyttävä, kun kelpoisuusehdot täyttänyt työntekijä oli hakenut työpaikkaa. Palkasta oli aina vähennetty 5-10 %, vaikka työtehtävät ja vastuu olivat samat kuin kelpoisuusehdot täyttävillä sosiaalityöntekijöillä. Mäkelä kertoi osallistuneensa jatkokoulutuksiin ja kehittäneensä työtaitojaan jatkuvasti ja hän ilmoittaa myös olevansa ”kokemusasiantuntija” elämän kovaa korkeakoulua käyneenä:

”Tärkeää on se, miten olemme sisäistäneet eettiset ohjeemme. Ammatillisuutemme tuo varmuuden ja suojan, jottemme mene liian lähelle asiakasta, jolloin emme voi nähdä tilannetta kokonaisvaltaisesti ja ratkaisukeskeisesti.” (Sosiaalitieto 2010:5, 17.)

Epäpätevien sosiaalityöntekijöiden yhdistäväksi voimavaraksi Mäkelä esitti sen, että ihmisten kohtaamista opiskelleena he osasivat selvittää tuen tarpeen, ohjata ja opastaa. Hän määritteli sosiaalityön rinnalla kulkemiseksi toivottomuudesta toivoon.

Kirjoituksessa Mäkelä esitti kritiikkiä niitä kohtaan, jotka tuomitsivat epäpätevät työntekijät. Hän myös ihmetteli, miten ihmiset, jotka on koulutettu poistamaan eriarvoisuutta, voivat tehdä niin. Mäkelä myös epäili, että kuntiin olisi edes sijaisiksi valittu henkilöitä, joilla ei ollut edellytyksiä toimia sosiaalityöntekijänä:

”Meillä epäpätevillä työntekijöillä on monenlaista koulutusta sekä työ- ja elämäkokemusta” (Sosiaalitieto 2010:5,16).

Mäkelä esitti myös, että hän ei tiennyt muuta ammattialaa, joka tuo niin valtavasti esiin ammattinsa negatiivisia puolia eikä hän uskonut, että sosiaalityöntekijäpuolaa ratkaistaisiin valittamalla. Sen sijaan hän esitti sosiaalityöntekijän työn markkinoimisen myönteisesti vaikuttamistyönä ja yhteiskunnan heikompien puolustamisena. Kirjoituksessa esitettiin myös, että vastavalmistunut kelpoisuusehdot täyttävä sosiaalityöntekijä tarvitsee valtavasti tukea ensimmäisessä työpaikassaan, koska opinnot eivät antaneet ratkaisuja työelämässä vastaantuleviin kaikkiin ongelmiin. Kirjoituksen lopuksi Mäkelä ehdotti muutoksia kelpoisuusvaatimuksiin:

”Pätevien työntekijöiden puutetta ei ratkaista aliarvioimalla muodollista pätevyyttä vailla olevia kollegoja. Olisiko mahdollista miettiä pätevyysvaatimuksia uusiksi? En tarkoita, että kuka tahansa, millaisella koulutuksella tahansa voisi ryhtyä työhön, mutta soveltuvuusehtoja voisi harkita yksilökohtaisesti. Ammatillista pätevyyttä on ylläpidettävä ja täydennettävä koulutuksin, työnohjauksen ja vertaistuen avulla”.(Sosiaaliturva 2010:5, 17.)

Sosiaalitiedon kolmannessa numerossa oli esitelty muun muassa Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosiaalialan opintoja. Lehden toimittajan tekemässä haastattelussa ammattikorkeakoulun opettaja esitti, että jatkotutkinto sosionomi (ylempi AMK) tulisi antamaan kelpoisuuden sosiaalityöntekijän tehtäviin. Samalla hän kritisoi erilaisia lisäkoulutuksia, jotka hänen mielestään hämmensivät koulutuskenttää. Esimerkiksi mainittiin Kouvolan kaupungin ja Itä-Suomen yliopiston yhdessä järjestämä sosiaalityön kandidaatin koulutus, joka järjestettiin epäpäteville sosiaalityöntekijöille, joista moni oli koulutukseltaan sosionomi. Suoritettuaan kandidaatin tutkinnon, työntekijöillä oli oikeus hakea sosiaalityön maisteriohjelmaan yliopistoon. Kirjoituksessa haastatellut ammattikorkeakoulun opettaja ja opiskelija olivat sitä mieltä, että sosionomi, yhteiskuntatieteiden kandidaatti ja lopulta yhteiskuntatieteiden maisteri, oli liian pitkä tie päteväksi sosiaalityöntekijäksi. (Sosiaalitieto 2010:3, 9.) Kaksi Kouvolan johtavaa sosiaalialan virkamiestä, Marjut Kettunen ja Niina Korpelainen, vastasivat kirjoitukseen otsikolla ”Pätevyysvaatimusten ympärillä vellomisen sijasta huomio työelämän kehittämiseen”. Kirjoituksessa kerrottiin Kouvolan kaupungin järjestävän mainitun koulutuksen yhdessä Itä-Suomen yliopiston kanssa vuonna 2009 alkaen siksi, että myös Kymenlaaksoon saataisiin yliopistotutkinnon suorittaneita sosiaalityöntekijöitä. Kouvolan kaupungin näkemyksen mukaan sosiaaliala tarvitsi tulevaisuudessa tutkimukseen perustuvaa työn kehittämistä ja yhteiskunnallisten

ilmiöiden analyttistä tarkastelua. Kirjoituksessa painotettiin, että Kouvolan kaupungin tavoitteena ei ollut luopuminen sosiaalityöntekijän työn pätevyysvaatimuksista, vaan sosiaalialan tehtäväjaon selkiyttäminen Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2007 antaman suosituksen mukaan. (Sosiaalitieto 2010:6-7, 20.) Kettunen ja Korpelainen kirjoittivat:

”Työelämän ja sosiaalityön kehittymisen kannalta tuskin on hyötyä jatkuvasta vellomisesta pätevyyskiistan ympärillä. Kaikki panostukset tulisikin laittaa työelämän kehittämiseen siten kuin tehtävärakennesuositus edellyttää”. (Sosiaalitieto 2010:6-7, 20.)

Sosiaali- ja terveysministeriö oli vuonna 2007 ohjeistanut kuntia selkiyttämään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön työnjakoa kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) ja asetuksen (608/2005) pohjalta. Kunnissa tulisi ottaa huomioon uudistunut osaaminen, varmistaa henkilöstön riittävyys ja pysyvyys sekä lisätä palvelujen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. (Sosiaalitieto 2010:6-7, 20.) Kyseinen työ jatkuu monessa kunnassa edelleen.

Kirjoituksissa nousi esiin, että kelpoisuusehdot täyttävistä sosiaalityöntekijöistä oli edelleen pula kunnissa. Useassa kirjoituksessa painotettiin, että ammatti on niin vaativa, että se edellyttää sekä perusopinnot, erikoistumisen ja pitkän työkokemuksen. Kaikissa kirjoituksissa painotettiin työkokemuksen merkitystä asiantuntijuuden kehittämiseksi. Valtaosa tutkimukseen valituista kirjoituksista ei kyseenalaistanut kelpoisuusehtoja. Ainoastaan valesosiaalityöntekijän kirjoitus toivoi niihin muutosta. Kouvolan kaupungin työntekijöiden kirjoitus ja sitä edeltävä ammattikorkeakouluopettajan sekä opiskelijan esittämä kritiikki kuntatyönantajan yhteistyöstä yliopistollisen sosiaalityön koulutustahon kanssa viittaa mielestäni anastamispyrkimykseen, joka nousi paikallistasolta ja konkretisoitui lehden kirjoituksissa.

4.5.2 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opetus

Sosiaalityön valtakunnallinen yliopistoverkosto Sosnetin koulutuspäällikkö Sanna Lähteinen ja Lapin yliopiston sosiaalityön professori sekä Sosnetin koordinaativastaava Anneli Pohjola kirjoittivat sosiaalityön yliopistokoulutuksen erikoistumismahdollisuuksista. Sosiaalityötä pystyi opiskelemaan Helsingin, Turun,

Tampereen, Jyväskylän, Itä-Suomen ja Lapin yliopistossa sekä ruotsiksi Svenska social- och kommunalhögskolanissa. (2010:3, 12-13.) Kirjoituksessa todettiin, että yhteiskunnan muutokset jatkuvasti haastavat myös sosiaalityön koulutusta muutokseen. Ainoana laaja-alaisena sosiaalialan yliopistokoulutuksena sillä esitettiin olevan suuri vastuu palveluista. Yhteiskunnallisten vaikutussuhteiden ja kokonaisuuksien hallitseminen, metodinen ja tutkimuksellinen osaaminen sekä uusien palveluprosessien kehittäminen mainitaan edellytyksiksi sosiaalityön ydintehtävään, muutostyöhön. Lähteinen ja Pohjola totesivat:

”Yleissosiaalityössä vaadittavan osaamisen mahdolluttaminen maisteritutkintoon on jo sinänsä vaativaa, mutta silti osa vastavalmistuneista kaipaa mahdollisuuksia erikoistua johonkin jo osana perustutkintoa. Yliopistoilla on tarjolla uudenlaisia mahdollisuuksia erikoistua muun muassa hallintoon, johtamiseen ja tietoteknologiaan.” (Sosiaalitieto 2010:3, 12.)

Eri yliopistot antoivat erilaisia erikoistumisvaihtoehtoja. Johtamisopintoja annettiin 35 opintopisteen verkko-opintokokonaisuutena, joka mahdollisti kaikkien eri yliopistojen opiskelijoiden tasavertaiset mahdollisuudet saada opetusta sosiaalialan johtamisessa. Maisteritutkinnon jälkeisinä erikoistumismahdollisuuksina mainittiin vuonna 2001 alkanut erikoissosiaalityöntekijän koulutus, joka johti lisensiaatintutkintoon. Nelivuotisen koulutuksen pystyi suorittamaan työn ohella ja siinä oli viisi erikoistumisvaihtoehtoa. Erikoissosiaalityöntekijän kysyntä työmarkkinoilla arvioitiin korkeaksi. Uusia työtehtäviä tarjottiin jo ennen kuin koulutus oli suoritettu loppuun:

”Parhaimmillaan erikoissosiaalityöntekijät toimivat koko sosiaalialan ammatillisen kehittämisen vetureina” (Sosiaalitieto 2010:3, 13).

Erikoistumiskoulutuksen ongelmaksi oli noussut rahoituksen epävarmuus. Opetusministeriö oli lakkauttanut valtakunnallisena yliopistojen verkostoyhteistyönä toteutettavan koulutuksen rahoituksen vuoden 2010 alussa. Tämä tarkoitti, että yliopistojen piti rahoittaa erikoistumiskoulutukset itse kunkin yliopiston hallinnon kanssa käytyjen neuvottelujen mukaisesti. Päätöksentekovalta koulutuspolitiikasta oli tältä osin siirretty opetusministeriöltä yliopistojen yksittäisille hallintohenkilöille (Sosiaalitieto 2010:3, 12-13.) Resurssikysymys nousi esille myös Itä-Suomen sosiaalityön professori Pauli Niemelän Sosiaalitieto-lehden tekemässä haastattelussa

samassa numerossa. Niemelä totesi, että koulutettujen sosiaalityöntekijöiden pula johtui siitä, että sosiaalityön laitoksilla ei ollut voimavaroja tuottaa enemmän ammattilaisia ja että tärkeintä olisi sosiaalityön koulutuksen ja tutkimuksen riittävä resursointi. (Sosiaalitieto 2010:3, 14.)

Sosiaalityön professori emerita, Briitta Koskiaho arvioi kirjoituksessaan, että sosiaalipalvelujen markkinoistaminen vaikutti myös alan koulutukseen. Hän perusteli väitettään konferenssiraportilla, jonka oli tuottanut ”European research institute for Social Work”. Raportissa todettiin, että sosiaalipalvelut oli yksityistetty useassa Euroopan maissa vähitellen. Palveluista järjestettiin tarjouskilpailuja, joiden tärkein kriteeri oli hinta:

”Kongressin luennoitsijat ja osanottajat tuntuivat olevan vakuuttuneita siitä, ettei sosiaalityön palveluilla ole edessään muuta tietä kuin niiden tuotteistaminen ja markkinoistaminen, siirtyminen markkinoille ostettavaksi ja myytäväksi” (Sosiaalitieto 2010:4, 17).

Koskiaho viittasi lehden numerossa kolme sosiaalialan opintoihin, missä hänen mielestään ei riittävästi huomioitu markkinoiden vaikutusta sosiaalityön koulutuksen sisältöön. Kirjoituksessa arvioitiin sosiaalityön professionaalisen aseman muuttuvan, koska yksityisten palvelutuottajien menetelmät määriteltäisiin tarjouspyynnöissä hinnan ja taloudellisen tehokkuuden perusteella eikä teoreettisen ymmärryksen pohjalta.

”Realismia sosiaalityön koulutukseen, muuten sen esimiespaikat täyttyvät kokonaan insinööreistä ja ekonomeista!” (Sosiaalitieto 2010:4, 17.)

Ammattikorkeakoulujen edustajat eivät itse juuri vuonna 2010 osallistuneet omilla kirjoituksillaan Sosiaalitieto-lehteen, vaan jos heidän äänensä tuli kuuluviin se tapahtui lehden toimittajien tekemien kirjoitusten ja haastattelujen kautta sekä yhden kirjallisuusreferaatin kautta. Lehden toimittajien laatimat kirjoitukset on pääosin jätetty tämän tarkastelun ulkopuolelle.

Rauman kaupungin sosiaalityön tulosalueen osastopäällikkö Leena Kivimäki teki kirjallisuusreferaatin kahdesta sosionomi (AMK) tutkintonimikettä ja koulutusta koskevasta kirjasta otsikolla ”Valmis asiantuntija vai valmiina oppimaan lisää?”

(Sosiaalitieto 2010:3, 19.) Ensimmäinen tarkasteltu kirja, ”14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä”, oli kooste eri asiantuntijoiden näkökulmista laatimista artikkeleista:

”Siihen on mahduttettu niin tieteellisiä artikkeleita kuin vähemmän tieteellisiä ylistys- ja puolustuspuheenvuoroja sosionomikoulutuksen ja – tutkinnon erinomaisuudesta” (Sosiaalitieto 2010:3, 19).

Kivimäki kyseenalaisti joidenkin artikkelien kirjoittajien vahvan uskon sosionomien kollektiivisesta erinomaisuudesta. Eräässä kirjan artikkelissa sosionomien kiistämättömät vahvuudet lueteltiin:

”...vuorovaikutuksen ja arjen tukemisen sekä ryhmätyön ja yhteisötyön taitoja, yhteiskunnallisen analyysin taitoa, hyvinvointivaltiollista osaamista, muutostyön orientaatiota, reflektiivisyyttä ja kokonaisvaltaista kehittämisorientaatiota korostavaa ammatillisuutta, valmiuksia toimia muuttuvissa tilanteissa sekä kehittää jatkuvasti työtään” (Sosiaalitieto 2010:3, 19).

Kivimäki kysyi:

”Voivatko koulutus ja tutkinto ihan oikeasti antaa takuun kaikkien valmistuvien sosionomien interpersoonallisista ominaisuuksista ja vuorovaikutustaidoista?” (Sosiaalitieto 2010:3, 19)

Kirjoittaja sen sijaan yhtyi toiseen kirjan artikkeliin, jossa esitettiin, että asiantuntijaksi tullaan pitkän työkokemuksen ja kehityksen kautta eikä suoraan ”koulutusputkesta”. Hän uskoi myös, että suuremmat erot esimerkiksi psykososiaalisessa työssä löytyisivät ammattiryhmien sisällä työntekijöiden iästä ja työkokemuksesta riippuen eikä ammattiryhmien välillä. Toinen tarkasteltu kirja ”Ammattina sosionomi” oli ammattia käsittelevä oppikirja ja opas. Kirjoittaja ihmetteli, että kirjassa sosiaalityö käsitteenä oli eriytetty sosiaalipalveluista, jotka määriteltiin sosionomien toiminta-areenaksi. Kirjoittaja viittasi sosiaali- ja terveysministeriön määritelmiin, jossa sosiaalityö oli osa sosiaalipalveluita. Hän myös kyseenalaisti sen, että jonkin tieteenalan teoriaperusta rajattiin jonkun ammattiryhmän omaksi.

”Myös sosiaalityöntekijät voivat kaikei edelleen, vuosikymmeniä näin toimineina, kunnostautua luovien menetelmien soveltajina, kohdata asiakkaitaan omista lähtökohdistaan, ohjata ja neuvoa heitä sekä pitää itseään arjen asiantuntijoina” (Sosiaalitieto 2010:3, 19).

4.5.3 Talouden vaikutukset

Edellisessä kappaleessa esitetyissä kirjoituksissa tuli esiin resurssoinnin merkitys koulutukselle ja pelko sen puutteellisuudesta sekä taloudellisten tekijöiden välttämättömät vaikutukset sosiaalityön koulutukseen. Taloudellinen ja rationaalinen näkökulma sosiaalityön tutkimukseen tuli myös ilmi ruotsalaisen sosiaalityön dosentti Alf Ronnbyn kirjoituksessa näyttöön perustuvista menetelmistä sosiaalityössä (Evidence based practice, EBP). Asiantuntija-artikkeli oli käännetty ja editoitu lehden toimesta.

”Yhä vähemmän tuntuu kiinnostavan se, saako apua tarvitseva apua ja yhä enemmän se, saako maksaja rahoilleen vastinetta – saadaanko avuntarvitsijat töihin, etteivät he rasittaisi valtion ja kuntien taloutta” (Sosiaalitieto 2010:6-7, 24).

Ronnby esitti, että tutkimusnäyttöä kerättiin nimenomaan sosiaalityön menetelmien vaikuttavuudesta. Seurauksena saattoi kuitenkin olla se, että standardisoidut menetelmät veisivät sosiaalityön positivismin ja määrällisen tutkimuksen suuntaan ja pois hermeneuttisen ja laadullisen tutkimuksen epämääräisyydestä.

”Ruotsiin on tuotu Yhdysvalloista lukuisia nokkelia työ-, arviointi- ja mittausmenetelmiä” (Sosiaalitieto 2010:6-7, 24).

Ruotsin sosiaalityöntekijöiden kesken oli käyty keskustelua siitä, tulisiko Ruotsiin tuoda yhdysvaltalainen malli vai pitäisikö sosiaalityön olla humanistisesti suuntautunutta ja perustua omiin kokemuksiin ja käytäntöihin. Kirjoituksessa käy selvästi ilmi, että Ronnby kyseenalaisti näyttöön perustuvia menetelmiä sosiaalityössä. Hän esitti, että näyttöön perustuvat menetelmät sopivat paremmin asioihin, joissa ”toimitaan kirurgisen tarkasti” ja sosiaalityö ei kuulu niihin. EBP oli Ronnbyn mukaan seuraus talouden ylivallasta:

”Koulutuksessa opitaan sosiaalityön perusteet, tekniikat ja menetelmät. Taitavaksi sosiaalityöntekijäksi tullaan kuitenkin pitkän ja monipuolisen käytännön kokemuksen kautta”.(Sosiaalitieto 2010:6-7, 25.)

Kirjoituksen lopussa Ronnby kuvaili sosiaalityötä monien sukupolvien sosiaalityöntekijöiden luomaksi käytännön työksi, jossa tieteellisellä tiedontuotannolla oli melko pieni rooli. Hän esitti jopa, että tutkimustyö voi olla pako todellisuudesta ja rankasta syrjäytyneiden ihmisten huolehtimisesta. (Sosiaalitieto 2010:6-7, 25.) Sosiaalityön jatko-opiskelijat Johanna Hietämäki ja Teija Karttunen vastasivat kirjoitukseen otsikolla ”Sosiaalityön tieteellisyyden vähättely huolestuttaa”.

”Sosiaalityön tieteellisyyden kyseenalaistaminen ja vähättely käytännön asiakastyössä on huolestuttavaa: onko tutkimustiedolla ylipäätään merkitystä, jos se nähdään todellisuudenpakona raskaasta sosiaalityön arjesta ja huono-osaisten ihmisten elämästä?”(Sosiaalitieto 2010:10, 15)

He esittivät silti, että Ronnbyn kirjoitus oli tärkeä avaus. EBP-menetelmästä oli keskusteltu Suomessa kymmenisen vuotta sitten, mutta ei sen jälkeen, vaikka sosiaalityön tohtorikoulutettavissa olikin monia siitä kiinnostuneita. He olivat myös samaa mieltä siitä, että pelkästään talouden näkökulmasta tehty EBP-ajattelu oli tukahduttava. Silti he näkivät tärkeänä, että juuri sosiaalityön tutkijat tekivät myös näyttöön perustuvaa tutkimusta, koska muuten jonkun muun alan tutkijat tekisivät sitä. Oli myös mahdollista, että kustannuksia lisäävät menetelmät osoittautuisivat toimivimmiksi asiakkaiden auttamisessa. Siksi EBP-menetelmää ei kirjoittajien mukaan voitu käyttää pelkästään budjettikurin välineeksi. Kirjoittajat hyväksyivät vuorovaikutuksen tärkeyden asiakastyössä ja viittasivat myös psykoterapian vaikuttavuuden tutkimukseen, jossa oli osoitettu vuorovaikutuksen olevan lopputuloksen kannalta tärkeämpää kuin menetelmäuskollisuus. Silti he eivät uskoneet, että työntekijöiden kokemuksiin perustuva sosiaalityö olisi paras toimintatapa, koska työntekijät saattaisivat pitää kiinni jopa vahingollisistakin työtavoista. Kirjoittajat esittivät, että käytännön työssä ei juuri hyödynnetty tutkimustietoa, koska ammattikulttuuri korosti kokemustietoon perustuvaa ammattitaitoa. Käytännön työelämässä korostuivat osallisuus, asiakaskeskeisyys ja puhuttu ammattikulttuuri. Kirjoituksessa myös esitettiin, että suomalainen sosiaalityön tutkimus oli liian

yksipuolisesti kuvailevaa tutkimusta eikä siinä haettu ratkaisua siihen, miten asiakkaiden kanssa pitäisi työskennellä:

”Tämä ehkä ajaa sosiaalityöntekijöitä hakemaan menetelmiä sosiaalityön ulkopuolelta, koska jotainhan asiakkaiden ongelmien kanssa täytyy tehdä. Tämä kuitenkin kaventaa sosiaalityön omaa tietoperustaa, mikä ei taas edistä sen omien menetelmien ja interventioiden kehittämistä”. (Sosiaalitieto 2010:10, 16.)

EBP-tutkimuksessa Hietamäki ja Karttunen näkivät mahdollisuuden hakea tietoa ja arviointituloksia työmenetelmistä, asiakkaan tilanteesta ja tarpeista tai ratkaistavana olevasta ongelmasta. Näyttöön perustuvaa tutkimusta perusteltiin eettiseltä, taloudelliselta ja lainsäädännölliseltä kannalta.

”Tutkimustietoon perustuvalla käytännöllä voidaan osoittaa sosiaalityön osaamista ja vaativuutta. Myös työntekijät harjaantuvat tutkimustiedon käyttöön, ja näin sosiaalityön professionaalinen asema vahvistuu. Se vaikuttanee esimerkiksi siihen, kuinka hyvin sosiaalityö saa resursseja.” (Sosiaalitieto 10:2010, 16.)

4.5.4 Johtamista ja mediakoulutusta

Sosiaalityön hallinnon jatko-opiskelija Katri Pellinen otti kantaa sosiaalityön johtamiseen kirjoituksessaan ”Ajatus kutsumusammattista on aikansa elänyt”.

Kirjoituksessa vastustetaan muun muassa sosiaalityön kapeaa määrittelyä ainoastaan asiakastyöksi, mitä oli esitetty aiemmassa kirjoituksessa (Sosiaalitieto 2010:9, 24).

Kirjoittaja kysyi, voisiko edes asiakkaan etu ja hyvinvointi toteutua ilman sosiaalityön johtamista. Hän myös ihmetteli, miksi sosiaalityöntekijät niin usein vähätelivät palkkausta:

”Jos palkalla ei ole merkitystä, miksi siitä puhutaan?” (Sosiaalitieto 2010:11, 14)

Kirjoittaja epäili, että ei ollut vielä kukaan oikein sopivaa puhua siitä, että työkseen auttaa toisia ihmisiä rahasta.

”Minun on vaikea ymmärtää sitä, että akateemisesti koulutetut maisterit eivät näe johtamisen merkitystä sosiaalityössä. Ja vielä vaikeampaa minun on ymmärtää aktiivista herravihan uusintamista alan ammattilehdessä.” (Sosiaalitieto 2010:11, 14.)

Helsingin sanomien pääkirjoitustoimittaja Marjut Lindberg kirjoitti otsikolla ”Sosiaalityöntekijät tarvitsevat mediakoulutusta” siitä, että sosiaalityöntekijän koulutuksesta puuttui opetusta median kohtaamisesta ja toimittajien kanssa asioimisesta.

”Mediataitojen puute ja vaikeneminen silloinkin, kun sosiaalityöntekijällä olisi kerrottavanaan paljon ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä oikovia tietoja, koituu lopulta sosiaalityöntekijöiden ammattikunnan omaksi tappioksi. Lukijoilla on tapana täydentää omassa mielessään ne aukot, jotka uutinen jättää kertomatta. Nuo aukonpaikkaukset osuvat harvoin kohdalleen.” (Sosiaalitieto 2010:10, 11.)

Kirjoituksessa Lindberg esitti, että sosiaali- ja terveystoimi kiinnosti suurta yleisöä pelkästään sen vuoksi, että se vei noin puolet kuntien rahoista. Kiinnostus muuttui suorastaan uteliaisuudeksi, kun joku mielestään vääryyttä kokenut asiakas turvautui julkisuuteen viimeisenä keinona vaikuttaa asioihinsa. Lastensuojeluun liittyvät asiat nostettiin vaikeimmiksi. Kirjoituksessa kritisoitiin sitä, että sosiaalityöntekijät vetosivat salassapitovelvollisuuteen myös silloin, kun kysymyksiin voisi vastata yleisellä tasolla:

”Eivät toimittajat väijy urkkimassa yksittäisten perheiden asioita kertoakseen ne kiusallaankin kaikelle kansalle” (Sosiaalitieto 2010:10, 11).

Pääkirjoitustoimittaja ymmärsi, että moni kunta kielsi muuta henkilöä kuin esimiestä vastaamasta median kysymyksiin. Ongelmana siinä hän näki sen, että esimies oli usein kaukana kenttätyöstä ja siksi vastaukset jäivät ympärilyöreiksi eikä niistä ollut silloin hyötyä toimittajalle ja lukijakunnalle. Sosiaalityöntekijät joutuivat jatkuvasti kouluttautumaan alansa lainsäädännön muutoksiin. Kirjoituksessa ehdotettiin, että edes alkeiskurssi median kohtaamisesta saataisiin ahdettua koulutukseen. (Sosiaalitieto 2010:10, 11.)

Vaatimuksia tulokseen perustuvasta tutkimuksesta ja strategisen johtamisen kunnioittamisesta esitettiin jatko-opiskelijoiden toimesta. Vaatimus mediakoulutuksesta nousi median edustajan kirjoituksessa eli vapaan keskustelijan/kriitikon, toimesta.

4.5.5 Yhteenveto vuoden 2010 kirjoituksista

Paljon esillä ollut valelääkäritapaus sai aikaan kirjoituksia valesosiaalityöntekijöistä. Kirjoituksissa todettiin, että lääkäri ilman kelpoisuusehtoja täyttävää koulutusta sai aikaan valtavan mediavyöryn. Samanaikaisesti kunnissa voitiin palkata sosiaalityöntekijöitä ilman kelpoisuusehdot täyttävää koulutusta vuosi kerrallaan ”virallisesti ja luvalla”. Vaatimukset kelpoisuusehdot täyttävistä sosiaalityöntekijöistä kuntiin nosti esiin järjestön edustaja sekä lastensuojelun asiakkaana ollut vanhempi. Valesosiaalityöntekijä vastasi nostamalla esiin, että myös ”epäpätevät” työntekijät omasivat hyödyllistä koulutusta ja ennen kaikkea työkokemuksen ja itsensä kehittämisen kautta omaksuttua osaamista. Valesosiaalityöntekijä peräänkuulutti kelpoisuusehtojen kehittämistä yksilöllisempään suuntaan. Hänen mielestään jokaisen työntekijän kelpoisuutta pitäisi harkita yksilöllisin perustein. Tässä yhteydessä sopii kysyä, kenen harkintaa siinä käytettäisiin? Jos kunkin kunnan sosiaalisuhteeri, sosiaalijohtaja, kunnanjohtaja tai poliittiset päättäjän annettaisiin päättää kelpoisuusehdoista, se tarkoittaisi paluuta 1900-luvun alkuun.

Jotkut kunnat olivat aloittaneet yhteistyön yliopistojen kanssa työntekijöidensä kouluttamiseksi. Kouvolan kaupunki ilmoitti tekevänsä näin, koska he näkivät tärkeänä sen, että alueella olisi riittävästi sosiaalityöntekijöitä, jotka täyttäisivät kelpoisuusehdot. Paikallinen ammattikorkeakouluedustaja ja opiskelija kritisoivat hanketta lehden tekemässä haastattelussa ja peräänkuuluttivat sosiaalityöntekijän kelpoisuusehtojen muuttamista siten, että sosionomi (ylempi AMK) olisi riittävä koulutus sosiaalityöntekijän tehtävään. Sosiaalityöntekijän koulutus oli heidän mielestään liian pitkä. Myös kuntaliiton edustaja peräänkuulutti lehden haastattelussa kelpoisuusehtojen uudelleenarviointia.

Yliopistokoulutusta kuvaavassa kirjoituksessa nousi esille, että sosiaalityön peruskoulutuksessa annettiin erikoistumismahdollisuuksia. Johtamiseen, hallintoon ja tietoteknologiaan liittyviä moduuleja, tarjottiin sekä perusopiskelijoille että jatko-opiskelijoille. Yliopistolliset lisensiaatintutkinnot erikoissosiaalityöntekijän tutkintona

olivat jatkuneet jo kymmenen vuotta. Myös niissä oli eri painotuksia (yhteisösosiaalityö, kuntoutussosiaalityö, marginaalikysymykset jne.). Kirjoitusten perusteella näyttää siltä, että hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten tarpeet pyrittiin huomioimaan myös yliopistollisessa koulutuksessa entistä enemmän. Valtion rahoituksen alasajo huolestutti sosiaalityön yliopistollista koulutusverkostoa, Sosnet:iä.

Ammattikorkeakoulujen edustajat eivät juuri itse kirjoittaneet tarjoamastaan sosiaalialan koulutuksesta. Sen sijaan kaksi sosionomitutkinnosta ja koulutuksesta kertovaa kirjaa arvosteltiin lehdessä. Arvostelun perusteella kirjat sisälsivät sosionomitutkinnon ja koulutuksen erinomaisuuden esiintuomista. Näyttää siltä, että ammattikorkeakouluilla oli edelleen tarve tuoda esille koulutuksensa hyviä puolia. Arvostelun perusteella vaikuttaa siltä, että kirjoissa pyritään liittämään (monopolisoimaan) sellaisia ominaisuuksia kuin erinomaiset vuorovaikutustaidot juuri sosionomikoulutuksen saaneisiin henkilöihin. Oli ilmeisesti vielä tarpeellista ”markkinoida” sosionomi (AMK) koulutuksen erinomaisuutta muiden kentän toimijoiden vakuuttamiseksi. Mutta ammattikorkeakoulujen omat edustajat eivät itse kirjoittaneet lehteen koulutukseen liittyvistä asioista. Kirjoituksissa valesosiaalityöntekijöistä väitettiin, että muun muassa sosionomi (AMK) tutkinnon suorittaneet hakivat ja tekivät sosiaalityöntekijän työtehtäviä.

Näyttöön perustuvat menetelmät sosiaalityössä nousivat esille kahdessa kirjoituksessa. Ensimmäisessä ruotsalainen sosiaalityön dosentti väitti sen olevan seurausta talouden ylivallasta ja sopivan huonosti sosiaalityöhön. Kaksi jatko-opiskelijaa sen sijaan peräänkuulutti myös näyttöön perustuvia menetelmiä. Ymmärrys tuli muun muassa siitä, että sosiaalityö oli merkittävä yhteiskunnallinen menoerä, jolloin kirjoittajien mukaan oli suhtauduttava avoimesti myös vaikuttavuusvaatimukseen. Sen lisäksi he katsoivat, että näyttöjä vaaditaan joka tapauksessa, jolloin on parempi, että sentapaista tutkimusta tehdään sosiaalityössä eikä ulkopuolisten toimesta.

Eräs sosiaalityön jatko-opiskelija vastusti kirjoituksessaan ajatusta siitä, että toisessa kirjoituksessa sosiaalityön johtamista ei katsottu osaksi sosiaalityötä. Hän esitti, että ajatus sosiaalityöstä kutsumustyönä oli mennyttä aikaa ja että palkkakin on sosiaalityöntekijöille yhtä tärkeä kuin muilla aloilla. Helsingin Sanomien päätoimittaja esitti, että sosiaalityöntekijöiden peruskoulutukseen tulisi sisällyttää kurssi median kanssa asioimisesta. Päätoimittajan mukaan sosiaalityön asiat kiinnostivat lukijakuntaa,

koska sosiaali- ja terveystoimi vie lähes puolet kuntien rahoista. Erityisesti konkreettiset tapaukset kiinnostivat. Silti sosiaalityöntekijät vaikenivat salassapitosäännöksiin vedoten, kun toimittajat ottivat yhteyttä, vaikka salassapitosäännökset eivät koskeneet työn yleisiä linjauksia. Päätoimittaja ei ollut tyytyväinen siihenkään, että vastuu mediayhteyksistä usein oli keskitetty esimiesasemassa toimivaan virkamieheen, koska hän ei tiennyt käytännön työstä tarpeeksi. Tässä yhteydessä esitän, että kirjoitus on hieman ristiriitainen. Esimiehelle keskitetty mediavastuu sosiaalitoimen organisaatiossa mahdollistaa aivan hyvin keskustelemisen sosiaalitoimen yleisistä asioista ja linjauksista. Väitän jopa, että siksi siihen työhakoon usein päädytään. Kirjoittaja painotti kirjoituksessaan, että erityisesti yksittäiset tapaukset kiinnostivat suurta yleisöä. Kokemuksen perusteella tiedän sosiaalialan organisaatioista, että kun toimittaja ottaa yhteyttä on useimmiten kyse juuri yksittäisistä asioista, joista sosiaalityöntekijä ei voi puhua. Kuntien toimintatavat voivat kuitenkin vaihdella ja joissakin organisaatioissa sosiaalityöntekijöillä on oikeus itsenäisesti antaa tietoa medialle. Siksi mediaopetuksen sisällyttämisestä opintoihin voi olla hyötyä sosiaalityössä.

Kirjoituksissa näkyy merkkejä hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten vaatimuksista perus- ja jatkokoulutuksen suhteen sekä myös koulutusinstituutioiden pyrkimyksistä niiden huomioimiseen. Kelpoisuusehtojen noudattamisessa vaadittiin kunnilta (työnantajilta) ryhdistäytymistä, peräänkuulutettiin mediakoulutusta ja näyttöön perustuvia tutkimusmenetelmiä ja kerrottiin opiskelijoiden erikoistumisen toiveista jo sosiaalityön yliopistollisessa peruskoulutuksessa. Myös erikoistumisopintoja suunniteltiin vastaamaan yhä enemmän hyvinvointivaltion ja työelämän tarpeita. Sosiaalityötä pyrittiin legitimoimaan suuntaamalla sen koulutusta ja tutkimusta siten, että se olisi hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten kannalta mahdollisimman hyödyllistä toimintaa.

5 JATKUVUUKSIA JA VAIHDOKSIA

5.1 Yhteenveto tuloksista

Neljännän kappaleen alussa kuvasin sitä, missä määrin sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista on kirjoitettu Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehdessä tarkastellun ajanjakson aikana sekä ketkä ovat näistä asioista kirjoittaneet. Rajasin pois lehden toimittajien 38 kirjoitusta, koska kiinnostukseni kohde ei ollut lehden oma linja. Rajauksen jälkeen jäi varsinaiseksi aineistoksi yhteensä 56 kirjoitusta. Seuraavaksi kävin läpi kirjoitukset ja selvitin, mitä Sosiaaliturva-/Sosiaalitieto-lehdessä on kirjoitettu sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista. Nostin esiin kirjoitusten keskeiset teemat käyttämällä laadullista sisällönanalyysiä analyysimenetelmänä. Kaikkina vuosina eniten kirjoittivat koulutusinstituutioiden edustajat, toiseksi eniten järjestöjen edustajat ja hallintovirkamiehet, kolmanneksi eniten sosiaalityöntekijät ja asiakkaat ja vähiten keskustelijat ja kriitikot.

Kirjoittajien moninaisuus on lisääntynyt vuosien varrella. Vuonna 1980 sosiaalityön koulutuksesta kirjoittivat yliopiston edustajat, järjestön edustajat ja pari sosiaalityöntekijää. Vuonna 2010 sosiaalityön koulutuksesta kirjoittivat yliopiston edustajat, johtavat virkamiehet, sosiaalityöntekijä, asiakas, järjestön edustaja ja vapaa keskustelija/kriitikko. Kaikkina vuosina voidaan todeta, että sosiaalityöntekijöiden kirjoitusten määrä on säilynyt hyvin marginaalisena. Sosiaalityöntekijät itse eivät ole ottaneet ahkerasti kantaa kirjoittamalla sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista Sosiaaliturva- ja Sosiaalitieto-lehteen vuosina 1980, 1990, 2000 ja 2010. Ulla Mutka on vuonna 1998 esittänyt, että sosiaalityöntekijöiden kesken vallitsi ”hiljaisuuden kulttuuri” koskien sosiaalityön professionaalista kehitystä ja akatemisoitumista. Hiljaisuus voidaan Mutkan mukaan tulkita tietoiseksi vastastrategiaksi, joka tarkoitti sosiaalityöntekijöiden luopumista kokemuksellisesta tiedosta saavuttaakseen paremman professionaalisen aseman sosiaalipolitiikan kentällä. (Mutka 1998, 164-165.) Myös miehet olivat heikosti edustettuna kirjoittajien joukossa. Vuosina 1980 ja 1990 heitä vielä löytyi, mutta vuodesta 2000 eteenpäin yhä vähemmän. Miesten määrä sosiaalityön tehtävissä on edelleen pieni. Kehitys, jossa naiset tuottavat valtaosan kirjoituksista sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksesta sekä kelpoisuuksista on luonnollinen, koska sosiaalityö on naisvaltainen ala.

Kirjoitusten perusteella voi todeta, että sosiaalityön koulutus on monipuolistunut kolmessakymmenessä vuodessa. Ensin koulutus siirtyi yliopistoon 1980-luvulla ja sitten alkoi rinnakkainen sosiaalialan korkeakoulutus (AMK) 1990-luvun alusta alkaen. Kymmenen vuotta myöhemmin tulivat sosiaalialan osaamiskeskukset, sosiaalityön erikoistumiskoulutukset ja ammattikorkeakoulut vakiinnutettiin. Tämän jälkeen ammattikorkeakoulut ovat saaneet myös ylempiä tutkintoja ja sosiaalityön yliopisto-opetuksesta tarjotaan yhä enemmän erikoistumismahdollisuuksia jo perusopetusvaiheessa. Thomas Branten (2010) esittämät totuusregiimit sopivat myös sosiaalityön kehityksen kuvaukseen. Sosiaalityökin on monimutkaistunut ja vaatii työntekijöiltään erikoistumista ja jatkokoulutusta.

Sosiaalityön koulutuksen suhde teoreettiseen ja abstraktiin tietoon nousee esiin eri tavoin jokaisen vuosikerran yhteydessä. Lyhyesti kuvattuna voisi sanoa, että vuonna 1980 painotetaan teorian lisäämisen välttämättömyyttä, vuonna 1990 keskustellaan siitä, mitä sosiaalityön teoriaperusta ja paradigma voisivat olla, vuonna 2000 kamppaillaan siitä, missä sosiaalityön teoriaa tuotetaan ja opetetaan, ja vuonna 2010 kirjoitetaan siitä, minkälaisissa muodoissa ja yhteyksissä sosiaalityön teoriaa tuotetaan ja opetetaan. Thomas Branten mukaan sosiaalityö on hybriditiede, jossa on yhdisteltynä hyvinvointivaltion professio, politiikan (päätöksenteko) professio ja koulutusinstituutioiden professio. Kirjoituksissa sosiaalityön koulutus ja teoria näyttäisivät kehittyvän yhä enemmän hyvinvointivaltion ehdoilla. Siitä oli esimerkkeinä vuoden 2010 kirjoitukset näyttöön perustuvista menetelmistä (EBP). Ammattikorkeakoulujen perustaminen voidaan myös nähdä osana tätä kehitystä, koska niiden perustamisen päämääriin kuului työelämän tarpeiden parempi huomioiminen. Sosiaalialan työtehtävissä pyritään konkreettisesti parantamaan ihmisten hyvinvointia eli tehtävät liittyvät hyvinvointivaltion päämääriin. Uusien koulutusinstituutioiden kautta tavoiteltiin hyvinvointivaltion tarpeita paremmin huomioivaa sosiaalialan tutkimusta ja koulutusta.

Teoreettisen opetuksen yhdistäminen käytännön harjoitteluun nähdään välttämättömäksi kirjoituksissa kaikkina vuosina. Vuonna 1980 ollaan huolestuneita siitä, miten asia järjestyy teoriapainotteisessa yliopisto-opetuksessa. Vuonna 1990 kerrotaan siitä, miten sitä on järjestetty ja yhdisteleminen todetaan haasteelliseksi. Vuosina 2000 ja 2010 kirjoitetaan työelämän tarpeiden ja harjoittelujaksojen yhä suuremmasta huomioimisesta. Kirjoituksissa näkee myös, miten teorian ja käytännön

yhdistämispyrkimykset ovat lisänneet yhteistyötä käytännön työelämän, opetuksen ja tutkimuksen välillä. Tämä tulee ilmi opetussosiaalikeskusten kautta sekä myöhemmin sosiaalialan valtakunnallisten osaamiskeskusten perustamisen myötä. Osaamiskeskuksia suunniteltiin valtion, läänien, kuntien, yliopistojen, kolmannen sektorin organisaatioiden ja ammattikorkeakoulujen toimesta. Siihen osallistui siis Branten mainitsema kolme osapuolta. Ammatilliset lisensiaatinkoulutukset tai erikoissosiaalityöntekijän koulutukset yliopistoissa sekä myöhemmin ammattikorkeakoulujen jatkokutkinnot sosionomi (ylempi AMK) ovat myös esimerkkejä työelämän yhä suuremmasta huomioimisesta koulutuksessa. Vaikuttaa siltä, että kehitys sosiaalityöhön liittyvässä koulutuksessa oli osittain kulkenut niiden kansainvälisten kokemusten mukaan, jotka mainittiin opetusministeriön keskustelumuistiossa ammattikorkeakoulujen ja tiede- sekä taidekorkeakoulujen suhteista (1992). Kahdensuuntaisia pyrkimyksiä esiintyi. Ammattikorkeakoulut tavoittelivat omaa tutkimusta, jatkokoulutusta ja kelpoisuuksia, jotka olivat olleet osa yliopistojen monopolia. Yliopistot sen sijaan räätälöivät erikoistumiskoulutuksiaan hyvinvointivaltion ja työelämän tarpeita huomioimalla. Työelämän ehdoilla toimiminenhan oli aikaisemmin katsottu olevan nimenomaan ammattikorkeakoulujen tehtävä.

Kelpoisuusehdoista keskusteltiin enemmän tai vähemmän kaikkina vuosina. Vuonna 1980 kirjoituksissa oltiin yhtä mieltä siitä, että kelpoisuusehtoja tulisi tiukentaa ja koulutus siirtää yliopistoihin. Vuoden 1990 kirjoituksissa ilmeni huolestuneisuutta siitä, että vapaakuntakokeiluun oli liitetty vaatimuksia kelpoisuusehtojen madaltamisesta valtion taholta. Jotkut kunnat olivat myös hakeneet vapautusta niistä. Samana vuonna ammattikorkeakoulukokeilu oli alkamassa ja kirjoituksissa näkyivät ammattikorkeakoulujen edustajien alustavat pyrkimykset määritellä asiantuntijuus ja sosiaalialan kentän säännöt uudestaan. Vuonna 2000 ammattikorkeakoulut vakinaistettiin lopullisesti ja pätevyyskamppailu ammattikorkeakoulujen ja yliopiston välillä oli täydessä vauhdissa. Olennaisia muutoksia kelpoisuusehtoihin ei kuitenkaan tullut. Yliopistot lisäsivät koulutusarsenaaliinsa ammatilliset lisensiaatintutkinnot (erikoissosiaalityöntekijän tutkinto) ja muita erikoistumismahdollisuuksia jo perusopintojen vaiheessa. Vuonna 2010 ammattikorkeakoulut saivat jatkokutkintonsa (sosionomi (ylempi AMK)). Mielenkiintoista on kuitenkin se, että keskustelu valelääkäreistä aktivoi erään kolmannen sektorin edustajan sekä asiakkaan vaatimaan kuntien terästyty mistä sosiaalityön kelpoisuusehtojen valvonnassa. Voidaankin sanoa, että muutosta kirjoituksissa oli tapahtunut valvontaa peräänkuuluttavan kirjoitustahon

suhteen. Vuoden 1980 kirjoituksissa kaikki toimijat olivat yhtä mieltä siitä, että kelpoisuusehdot on tarkennettava lainsäädännössä ja niistä on myös pidettävä kiinni. Vuoden 1990 kirjoituksissa valtionhallinnon säännöstelyn purku oli ulottua jopa kuntien henkilökunnan kelpoisuusvaatimukseen vapaakuntakokeilun myötä. Yliopisto-opettajat olivat silloin ainoat kirjoittajat, jotka huolestuivat sosiaalityön kelpoisuusehtojen madaltamispyrkimyksistä. Vuoden 2000 kirjoituksissa yliopistojen edustajat puolustivat kelpoisuusehtoja ammattikorkeakoulujen anastamispyrkimyksiä vastaan. Vuonna 2010 kolmannen sektorin edustaja sekä asiakas peräänkuuluttivat kuntatyönantajilta kelpoisuusehtojen parempaa noudattamista samalla, kun työntekijä vailla kelpoisuusehdoissa määriteltyä koulutusta toivoi kelpoisuusehtojen väljentämistä.

Jatkuva huoli kaikkina vuosina on ollut puute riittävän sosiaalityön koulutuksen saaneissa työntekijöissä. Vuonna 1980 toivottiin koulutuksen sekä koulutuskiintiöiden nostamista sekä koulutusinstituutioiden riittävää rahoitusta ja kehittämistä. Vuonna 1990 todettiin, että professionaalistamisprojekti eli koulutuksen nostaminen korkeasteelle ja koulutuskiintiöiden suurentaminen ei ollut ratkaissut työntekijäpulaa ja valtionhallinto sekä osa kuntatyönantajista toivoi väljennyksiä kelpoisuusehtoihin. Vuonna 2000 työvoimapula nousi edelleen esiin (varsinkin lehden toimittajien kirjoituksissa) ja 2010 työvoimapula näkyi kirjoituksissa, jotka koskevat ”valesosiaalityöntekijöitä”.

Työelämän tehtävämäärittelyistä on kirjoitettu jossain määrin joka vuosi. Vuonna 1980 todetaan, että työpaikoilla on vaikeaa määrittellä työtehtäviä koulutuksen mukaan. Silloin ongelmien arveltiin johtuvan osittain sosiaalialan muista aloista poikkeavasta nelitasoisesta koulutuksesta. Ammattikorkeakoulujen esiinmarssi ja profilointi rinnakkaiseksi yliopistokoulutuksen kanssa tuskin helpotti tehtävämäärittelyä työelämässä. Vuoden 1990 kirjoituksissa ammattikorkeakoulujen edustajat toivoivat työelämän tarpeiden suurempaa huomioimista tehtävämäärittelyssä ja vuoden 2000 kirjoituksissa ammattikorkeakouluista valmistuneiden asiantuntijuuden tunnistamista. Työelämän sosiaalityön tehtävämäärittely vaikuttaa olevan edelleen kesken, koska se nousee esiin myös vuoden 2010 kirjoituksissa. Tehtävämäärittely liittyy myös kelpoisuusehtoihin. Sekä kuntien edustajien, kolmannen sektorin edustajan, ”sosiaalityöntekijä vailla muodollista pätevyyttä” että asiakkaan kirjoituksissa näkyy turhautumista siitä, että todellisuus ei vastaa virallisiin määrittelyihin, kun työtehtäviä ja

päätöksiä hoitavat henkilöt, ”poikkeusluvalla”. Ratkaisuehdotukset eroavat toisistaan kirjoittajien intresseistä riippuen.

Vaikuttaa siltä, että visiot ammattikorkeakoulututkinnon suorittavien omista työmarkkinoista eivät ainakaan sosiaalialalla pitäneet paikkansa. Jos omia markkinoita olisi riittävästi työllistämään valmistuvat sosionomit (AMK), kirjoituksissa esiin tulleet vaatimukset kelpoisuuksien muutoksista olisivat turhia. Kuntatyönantajille tämä tuskin kuitenkaan on ongelma. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on vuonna 2011 muuttanut 15 sosiaalityöntekijän virkaa sosiaaliohjaajien viroiksi (Helsingin kaupunginhallituksen päätös 26.9.2011). Sosionomi (AMK) tutkinto kelpuuttaa sosiaaliohjaajan tehtäviin (Helsingin Sanomat, 9.10.2011). Säästöjä palkkakustannuksissa saadaan heti, koska sosiaaliohjaajan palkka on pienempi kuin sosiaalityöntekijän. Työvoiman saaminen sosiaaliohjaajien paikoille lienee huomattavasti helpompaa ihan siitä syystä, että sosionomeja (AMK) koulutetaan vuositasolla huomattavasti enemmän verrattuna sosiaalityöntekijöihin (OPM 2007, 16). Vuoden 2010 kirjoituksissa Kuntaliiton edustaja markkinoi asiaa lehden haastattelussa muun muassa demografisilla syillä, Kouvolan kaupungin edustajat ovat kirjoituksessaan työjaon tarkoituksenmukaistamisen puolella ja viittaavat sosiaali- ja terveysministeriön ohjeeseen vuodelta 2007. Ammattiliitostakaan ei ole enää yliopistokoulutuksellisen sosiaalityön puolestapuhujaksi, koska se pyrkii nykyään edustamaan lähes kaikkia sosiaalialalla työskenteleviä. Nopea vilkaisu Talentian internetsivuille antaa ymmärtää, että entinen sosiaalityöntekijäin liitto on nykyään kymmeniä alajärjestöjä edustava sateenkaarijärjestö.

Sosiaalityön koulutuksen resursointi nousee esille joka vuosi, mutta ei merkittävästi. Vuoden 1980 kirjoituksissa todettiin, että koulutuksen resursointia on parannettava ja siihen ilmeisesti myös panostettiin 1980-luvulla, jolloin opiskelijakiintiöitä kasvatettiin huomattavasti. Vuoden 1990 kirjoituksissa todettiin, että yliopistollisten laitosten resursointi on vielä kesken. Pelättiin myös, että ammattikorkeakoulujen tulo nakertaisi sosiaalityön koulutuksen resursointia yliopistoissa. Vuoden 1990 ja 2000 kirjoituksissa alkoi keskustelu arviointitutkimuksen lisäämisestä ja siitä, saadaanko sosiaalityössä toivottavia tuloksia. Yliopisto-opettajien kirjoituksissa painotettiin sitä, että sosiaalityöntekijäpulan ratkaiseminen edellyttäisi riittävän suuria opiskelijakiintiöitä. Tämä puolestaan edellyttäisi, että yliopiston sosiaalityön laitokset saisivat riittävän

resursoinnin, jotta ne pystyisivät keskittymään sekä alan tutkimukseen että opetustyöhön.

Yleisesti jokaisen vuoden kirjoitukset jättävät hieman erilaisen kokonaiskuvan. Vuoden 1980 kirjoituksia leimasi tulevaisuuden innostus siitä, että sosiaalityön koulutusta ollaan vihdoinkin pitkän ajan ja monien yritysten jälkeen nostamassa ”korkeatasolle” kuten siihen aikaan oli tapana ilmaista asia. Kirjoituksista päätellen akatemisoitumisprojekti vaikutti olleen yhteinen eikä toimijoiden (valtio, kunta, koulutuksen järjestäjät, sosiaalityöntekijät) välillä vaikuttanut olevan erimielisyyksiä. Konsensus vallitsi, aivan kuten Ulla Mutka (1998) on todennut, sosiaalityöntekijän profession akatemisoitumisvaiheesta 1970-1980-luvuilla. Vuonna 1990 todettiin kirjoituksissa, että yliopistokoulutus ei ollut onnistunut tuottamaan riittävästi sosiaalityöntekijöitä. Tunnelma oli edelleen myönteinen tulevaisuutta ajatellen, mutta ammattikorkeakoulujen tulo ja valtionhallinnon esittämät vaatimukset kelpoisuusehtojen madaltamisesta huolestuttivat. Kirjoituksista aistii, että oli erimielisyyksiä sekä kelpoisuusehdoista, koulutuksen sisällöstä että järjestämistavoista. Kelpoisuusehtojen tiukentaminen 1980-luvulla eli Mutkan esittämä ”profession sulkeminen” oli saanut osakseen myös kritiikkiä. 1990-luvun kirjoituksissa ei olla enää yhtä yksimielisiä asioista.

Vuonna 2000 kirjoituksissa oli jo kiivautta ja vastakkainasettelua enemmän kuin aikaisemmin. Synnöve Karvisen (1996) mainitsema kamppailu asiantuntijuudesta ja pätevyyksistä oli täydessä käynnissä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä. Thomas Brante esitti, että uusprofessiot (”pre-professiot” tai ”wanna be” professiot) syntyivät kun hyvinvointivaltio ei enää laajentunut. Toinen uusprofessioiden syntyyn liittyvä ehto on sellainen ympäristö, jossa uusliberalistiset suuntaukset vallitsevat ja kansalaisia kannustetaan yrittäjyyteen. Yksi uusprofessioiden tehtävistä on Branten mukaan myös luoda kysyntää omalle osaamiselle markkinoilla. Ammattikorkeakoulut saivat syntynsä juuri siihen aikaan, kun uusliberalistiset suuntaukset lisääntyivät Suomen politiikassa 1980-luvun loppupuolella ja hyvinvointivaltio ei enää laajentunut. Kokeilu alkoi 1990-luvun alussa. Opetusministeriön keskustelumuistiosta (1992) näkyy visio uudesta rinnakkaisesta järjestelmästä, joka kilpailisi yliopistokoulutuksen kanssa, tarjoaisi erilaista asiantuntijuutta työmarkkinoiden tarpeeseen ja jolla olisi omia työmarkkinoita. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutus ja niiden kouluttamat sosionomit (AMK ja ylempi AMK) ovat suomalainen esimerkki uusprofessiosta, joka selittää myös omalta osaltaan niiden edustajien markkinointiretoriikan, mikä näkyy

myös vuoden 1990 ja 2000 kirjoituksissa. Sosiaalialalla ei ollut valmiita työmarkkinoita sosiaalityöntekijöiden rinnalle korkeasti koulutetulle ammattikunnalle (sosionomi (AMK)), koska sosiaalityön koulutus oli vain kymmenen vuotta aikaisemmin nostettu yliopistotasolle. Suurin osa sosiaalialan ammattilaisista työllistyi edelleen julkiselle sektorille. Siltä osin on täysin ymmärrettävää ja jopa väistämätöntä, että asiantuntijuudesta ja kelpoisuuksista syntyi kilpailua, varsinkin siinä vaiheessa, kun sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden määrät alkoivat lisääntyä voimakkaasti 1990-luvun loppupuolella.

Vuoden 2010 kirjoituksissa on uutta muun muassa se, että koulutukseen ja kelpoisuusehdot täyttämättömiin ”valesosiaalityöntekijöihin” ottaa kantaa myös asiakas. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kamppailu ei näy enää yhtä selvästi, mutta vaikuttaa siltä, että se kytee taustalla edelleen. Yliopistojen erikoistumisen lisääntyminen, jatkokoulutus erikoistumismahdollisuuksineen sekä ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnot ovat mielestäni merkkejä tästä kamppailusta, jossa pyritään legitimoimaan toimintaa mukautumalla yhä enemmän hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten tarpeisiin. Vuoden 2010 kirjoituksissa nousevat esiin lisääntyvät erikoistumismahdollisuudet sosiaalityön koulutuksessa. Tämän voisi nähdä sosiaalityön koulutuksen vastauksena (jälkifordistisen) yhteiskunnan sosiaalityölle tarjoamiin yhä vaativampiin tehtäviin. Tom Erik Arnkil (1991, 106-108) on esittänyt idean sosiaalityön spesialisoitumiseen johtavasta professionalismista. Jorma Hänninen (1990, lainattu teoksessa Karvinen 1996, 35) esitti yhtenä tulevaisuuden skenaariona sosiaalityöstä yhä pidemmälle viedyn professionalismin, johon liittyisi ammattikuntien osalta kovenevaa kilpailua ammatillisista reviiireistä ja niihin liittyvistä eduista. Siihen liittyisi myös yhä pidemmälle vietyä erikoistumista. Piirteitä Hännisen esittämästä vaihtoehdosta on havaittavissa myös tämän tutkimuksen kirjoituksissa.

5.2 Johtopäätökset

Mitä on pääteltävissä sosiaalityön professionaalista asemasta ja sen muutoksista viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana tämän tutkimuksen perusteella? Onko sen asema niin heikko ja marginalisoitu kuin usein on ollut tapana ajatella? Jos sosiaalityötä katsoo Thomas Branten termein hybriditieteenä, sen asema on luonnollisesti riippuvainen sen komponenttien tuesta. Tämä tuki oli vuoden 1980 kirjoituksissa koulutuksen osalta vahva. Silloin kaikki kolme toimijatahoa halusi nostaa sosiaalityön

yliopistolliseksi koulutukseksi ja sosiaalityön asemaa haluttiin sillä tavalla myös vahvistaa. Sosiaalityöntekijät itse ja heidän ammattiliittonsa vaikuttivat kirjoituksissa seisovan myös tämän kehityksen takana. Sosiaalityö katsottiin itsenäiseksi ammatiksi ja yhteiskunnallisia muutoksia, työn vaativuutta ja muiden ammattiryhmien koulutustasoa käytettiin perusteluna kyseisen semi-profession koulutuksen nostamiseksi ja kelpoisuusehtojen tiukentamiseksi. Kyseisessä professionaalistamisprojektissa oli epäilemättä tavoitteena myös sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman parantaminen.

Kymmenen vuotta myöhemmin vuoden 1990 kirjoitukset osoittivat, että koulutuksen nostaminen yliopistoihin ei ollut sujunut täysin kivuttomasti. Toisaltaan pyrittiin kehittämään omaa paradigmaa tyydyttämään yliopistosta esitettyä kritiikkiä teorian ja käsitteiden puutteista. Samalla pyrittiin houkuttelemaan riittävästi sosiaalityön opiskelijoita koulutettavaksi sosiaalityöntekijöiksi ja täyttämään hyvinvointivaltion sosiaalityöntekijöiden tarvetta. Ei ollut onnistuttu kouluttamaan riittävästi sosiaalityöntekijöitä, vaikka opiskelijamäärää oli pyritty nostamaan. Sosiaalityön yliopistolliset laitokset valittivat myös riittävän resursoinnin puutteesta. Kirjoituksissa esiintyi toiveita sosiaalityön kelpoisuusehtojen madaltamisesta työvoimapulan ratkaisemiseksi, mutta sitä myös vastustettiin. Valtion vetäytyminen hyvinvointipalvelujen kontrollitehtävistä oli alkanut. Sen sijaan valtio oli aloittanut yliopistolliselle koulutukselle kilpailevan projektin ammattikorkeakoulujen muodossa.

Vuoden 2000 kirjoituksissa käytiin kilpailua sosiaalityön asiantuntijuudesta ja kelpoisuuksista. Semi-professio (sosiaalityöntekijän koulutus) törmäsi yhteen uusprofession (sosionomin (AMK) koulutuksen) kanssa. Anastamispyrkimystä ja demarkaatiostrategiaa esiintyi. Sosiaalityö näytti ristiriitaiselta kohteelta. Raskaasta sosiaalityöstä haluttiin pois, mikä näkyi kuntien sosiaalityötä edelleen vaivaavasta työvoimapulasta. Samalla sosiaalityön koulutuksesta, kelpoisuuksista ja asiantuntijuudesta kamppailtiin. Valtio ja päättäjät eivät enää juuri osallistuneet keskusteluun, vaan keskittyivät informaatio-ohjaukseen. Uusliberalistiset ideat olivat suosittuja ja siihen liittyvä markkinaretoriikka näkyi kirjoituksissa. Resurssointi oli edelleen sosiaalityön koulutuksen ongelmana. Sosiaalityötä opettavat yliopistot verkostoituivat ja aloittivat työelämään suuntautuvia erikoistumiskoulutusohjelmia.

Vuoden 2010 kirjoituksissa painotettiin sosiaalityön vaativuutta ja todettiin sen edellyttävän sekä asianmukaista koulutusta että työkokemusta. Tätä painotettiin

kolmannen sektorin edustajan sekä asiakkaan kirjoituksessa. Kelpoisuusehdot täyttämättömien sosiaalityöntekijöiden palkkaamista poikkeusluvalla kritisoitiin. Kelpoisuusehtojen muuttamista toivottiin jälleen. Sosiaalityön perus- ja jatkokoulutus oli edelleen määritelty opetettavaksi yliopistoissa, joissa annettiin myös erikoistumiskoulutusta. Sosiaalityötä opettavien laitosten valtakunnallinen verkostoituminen ja erikoistumiskoulutukset näyttivät kirjoituksissa onnistuneen hyvin, mutta sen resursointi oli vaarassa. Työelämän tehtävien uudelleenmäärittelyä vaadittiin kirjoituksissa.

Professioteoriat painottavat, että ammatin arvostus ja asema määrittyy vahvasti koulutuksesta ja sen tasosta. Tämä tarkoittaa siis, että sosiaalityön perus- ja jatkokoulutuksen nostaminen yliopistolliseksi koulutukseksi nosti sen arvostusta ja asemaa. Siitä lähtökohdasta voi myös nähdä sosiaalityön voitoksi sen, että sosiaalityön perus- ja jatkokoulutus on säilynyt yliopistoissa ja että kelpoisuudet määriteltiin lainsäädännössä yliopistoon kuuluvaksi ja on määritelty niin edelleen. Mutta enää kirjoituksissa ei näy samankaltaista tukea ja legitimizeettiä päättäjien ja varsinkin valtion taholta kuten 1980-luvulla.

Sen sijaan on todettava, että sosiaalityö ei ainakaan kirjoitusten perusteella ole laajentanut toimintakenttäänsä. Viimeiset toivomukset siitä oli vuoden 1990 kirjoituksissa. Tämä voi olla merkki siitä, että sosiaalityö ei ole myöskään siirtynyt uusiin tehtäväkenttiin hyvinvointivaltion pysähtymisen jälkeen 1980-luvulla. Sosionomit (AMK) ja sosiaalityöntekijät saattavat työllistyä uusille kentille ja markkinoille, mutta silloin ei välttämättä ole kyse sosiaalityön tehtävistä tai sen laajenemisesta. Tilastojen mukaan sosionomien (AMK) työllistyminen muihin kuin sosiaalipalvelujen toimialoihin on ollut yleistä 2000-luvulla ja vuonna 2008 ainoastaan 64 % heistä työskenteli sosiaalipalvelutehtävissä. (Ailasmaa 2011, 12). Samalla sosiaalityöntekijöiden määrä kunnissa ja kuntayhtymissä on vähentynyt 2000-luvun alusta, mutta sosiaalialan ohjaajien ja kasvattajien määrä on jatkanut kasvuaan. Sosionomien määrä on kasvanut myös muiden kuin kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveystalveissa 2000-luvulla. Sosiaalityöntekijöinä työskenteli vuonna 2000 yhteensä 7600 ja vuonna 2008 yhteensä 5570, kun lasketaan myös yksityinen sektori mukaan. Sosiaalialan ohjaajia ja kasvattajia (yleensä sosionomi (AMK) koulutuksen saaneita) työskenteli vuonna 2000 yhteensä 5020 ja vuonna 2008 yhteensä 19 280 henkilöä yksityinen sektori mukaan lukien. (Ailasmaa 2011, 47.) Kirjoitusten sekä

tilastojen valossa sosiaalityö näyttää ainakin määrällisesti marginalisoituvan käynnissä olevassa sosiaalialan rakennemuutoksessa.

Jos vertailee kehitystä kuntien lääkärien ja sairaanhoitajien määrään, voidaan todeta, että lääkäreitä oli sosiaali- ja terveyspalveluissa vuonna 2000 yhteensä 13 360 ja vuonna 2008 yhteensä 15 380. Sairaan- ja terveydenhoitajia sekä kätilöitä oli vuonna 2000 yhteensä 39 380 ja vuonna 2008 yhteensä 57 340. (Ailasmaa 2011, 47.) Vastaavaa rakennemuutosta tehtävämuutoksineen kuin sosiaalialalla ei näytä esiintyvän terveydenhuollossa ainakaan siten, että lääkärien määrä vähenisi sairaan- ja terveydenhoitajien määrän noustessa.

Riittävän sosiaalityön koulutuksen saaneiden työntekijöiden puute huolestuttaa näin pitkällä aikavälillä. Näyttää olevan vaikeaa täyttää näin pienen ammattikunnan virkoja riittävän koulutuksen saaneilla työntekijöillä. Näin vakavien asioiden laiminlyönti tai niiden ratkaiseminen poikkeuslainsäädäntöön turvaamisella ei luonnollisestikaan voi olla myönteistä sosiaalityön yhteiskunnalliselle arvostukselle. Sosiaalityöntekijöiden palkkauksen heikko taso mainitaan pääasiallisesti yksittäisissä kirjoituksissa sivulauseissa eikä siitä oikein kunnolla haluta kirjoittaa. Branten mukaan semiprofessioita yhdistävät heikot yhteiskunnalliset palkinnot, joiden seurauksena on mahdollista ylläpitää myyttiä niistä kutsumusammattiteina. Vuoden 2010 kirjoituksissa eräs kirjoittaja protestoi sosiaalityön kutsumusmyyttiä vastaan, mutta toteaa, että puhuminen ihmisten auttamisesta rahasta ei ehkä vieläkään ole soveliasta.

Sosiaalityön asemaan liittyvät ongelmat näkyvät kirjoituksissa siinä, että hyvinvointivaltion, koulutusinstituutioiden ja politiikan intressit osoittautuivat, kuten Brante jo esitti, vaikeasti yhteensopiviksi. Poliittisen ohjauksen vähennettyä 1980-luvun loppupuolella hyvinvointiyhteiskunnan merkitys ja vaikutus sosiaalityölle lisääntyi. Tämä yhdistettynä kilpailuun ammattikorkeakoulujen kanssa näyttää asettaneen sosiaalityön koulutuksen puristukseen ja muokanneen sitä yhä enemmän hyvinvointivaltion ehdoilla. Erikoistuminen on merkki tästä. Sosiaalityön marginalisoitumisesta voidaan puhua siinä mielessä, että sosiaalityö ei kirjoitusten perusteella vaikuta olevan yhteiskuntatieteellinen yliopistoaine, joka vapaasti voisi määritellä itse tutkimusaiheensa ja kiinnostuksensa. Se näyttää kirjoituksissa yhä enemmän olevan riippuvainen muista komponenteista eli hyvinvointivaltiosta ja politiikasta (päätoksenteosta).

Sosiaalityö on kuitenkin tähän asti myös pystynyt puolustamaan yhteytensä abstraktiin ja tieteelliseen tietoon. Kirjoituksissa se näyttää tapahtuneen luovasti mukautumalla yhä enemmän hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten vaatimuksiin. Tarjotaan erikoistumismahdollisuuksia ja erikoiskoulutusta perinteisen jatkokoulutuksen ohessa. Opiskelua, harjoittelua ja tutkimusta voi suorittaa sosiaalialan osaamiskeskusten yhteydessä ja niistä on tullut eri toimijoiden ja tasojen yhteistyöfoorumeja. Pyritään osoittamaan, että sosiaalityön keinoilla saadaan aikaan hyvinvointivaltion, työelämän ja kansalaisten toivomia muutoksia (EBP). Oma tulkintani on se, että sosiaalityön asema ei kirjoitusten perusteella ainakaan näytä heikentyneen tutkitun ajanjakson aikana. Päinvastoin, se on pitänyt puolensa ja onnistunut säilyttämään saavutetun asemansa anastamisyriyksistä huolimatta.

Useat professioteoriat painottivat myös professioiden ja niiden arvostuksen liittyvän ongelmanratkaisukykyyn. Jotta ammatti saavuttaisi profession statuksen, sillä olisi oltava yhteys abstraktiin tietoon, jolla voidaan ratkaista ihmisille tärkeitä ongelmia. Branten mukaan profession pitää olla tasapainossa abstraktin tiedon ja käytännön välillä. Jos professio on liian teoreettinen, se johtaa sen aseman heikkenemiseen kansalaisten keskuudessa. Ihmiset eivät silloin ymmärrä, mihin sitä käytännön elämässä tarvitaan. Jos professio on liian käytännönläheinen, se kärsii inflaatiosta, koska jokainen pystyy oppimaan sen edellyttämät taidot. Myös Andrew Abbott oli sitä mieltä, että teoreettiseen ytimen kanssa työskenteleviä arvostetaan eniten ainoastaan alan työntekijöiden kesken, kun saman alan asiakastyötä tekeviä arvostetaan enemmän kansalaisten kesken ja yhteiskunnassa ylipäänsä.

Sosiaalityön koulutuksen mukautuminen hyvinvointiyhteiskunnan ja politiikan (päätoksenteon) toivomusten ja tarpeiden mukaan voi pidemmän päälle johtaa sosiaalityön yhteiskunnallisen aseman paranemiseen. Jos ja kun koulutuksessa huomioidaan ja pystytään vastaamaan niihin ongelmiin, jotka yhteiskunnassa koetaan ajankohtaisiksi ja tärkeiksi, voidaan samalla parantaa sosiaalityön legitimitettä. Kirjoituksissa tämä näyttää jopa olevan vallitseva strategia ja ainakin professioteorioihin peilattuna se vaikuttaa ymmärrettävältä. Nykytilanne, jossa sosiaalityöntekijöille säädetyt kelpoisuusehdot ovat tukeneet sosiaalityön säilymistä yliopistollisena oppiaineena mutta jossa koulutuksessa entistä enemmän huomioidaan hyvinvointivaltion ja politiikan tarpeita, vaikuttaa sosiaalityön yhteiskunnallisen

arvostuksen kannalta suorastaan optimaaliselta ratkaisulta. Käytännössä tämän järjestelyn toimivuuteen vaikuttavat luonnollisesti myös muut seikat ja erityisesti resurssoinnin riittävyys.

Kirjoituksissa pätevyyksistä vuonna 2010 nousi lastensuojelun sosiaalityö esille. Se kertoo jonkinlaisesta sisäisestä stratifikaatiosta. Myös lainsäädännössä on määritelty, että kiireellisistä lastensuojelun sijoituksista saa päättää ainoastaan kelpoisuusehdot täyttävä sosiaalityöntekijä. Lastensuojelun toimenpiteet katsotaan nykyään erityisen tärkeiksi. Tämä on johtanut joissakin suurissa kunnissa tilanteeseen, missä kelpoisuusehdot täyttävälle sosiaalityöntekijöille maksetaan lastensuojelussa korkeampaa palkkaa kuin muiden sektoreiden sosiaalityöntekijöille. Julkinen keskustelu, kansalaisjärjestöjen lobbaus, lainsäädännön vahvistaminen ja korkeampi palkka ovat saattaneet nostaa lastensuojelun sosiaalityön yhteiskunnallista arvostusta.

Sosiaalityön professionaalille asemalle tärkeä tulevaisuuden kysymys lienee se, muuttuvatko kelpoisuusehdot lähitulevaisuudessa niin, että ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutuksen (AMK tai ylempi AMK) katsottaisiin riittävän sosiaalityöntekijän kelpoisuuteen. Samalla hyväksyttäisiin, että ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutus ei ole onnistunut luomaan riittävästi omia työmarkkinoita. Toinen vaihtoehto olisi se, joka näyttää olevan ajankohtainen monissa kunnissa. Nimikkeet ja virat muutettaisiin sosiaalityöntekijöiden viroista joksikin muuksi, jonka kelpoisuusehdot voidaan määritellä väljemmäksi ja palkkaus alhaisemmaksi (em. HS 9.10.2011). Tämä on tavallaan huomaamattomampi tapa tehdä muutoksia kuin sosiaalityön kelpoisuusehtojen muuttaminen. Mikäli työnantaja saa vapaasti harkita, milloin asioiden hoito vaatii sosiaalityön yliopistollista koulutusta ja milloin ei, voi käydä niin, että talous määrää pitkälti tahdin. Siitä syntyy luonnollisesti myös alueellisia eroja. Helsingissä asia on ratkaistu sosiaalisessa ja taloudellisessa tuessa jakamalla palvelut sosiaaliohjaukseen ja sosiaalityöhön ja rajaamalla sosiaalityön palveluja. Sosiaalityön palveluja kohdennetaan vuoden 2012 alusta tietyille asiakasryhmille. Sosiaalityön palveluja voi saada ainoastaan erityisistä syistä, jos ei kuulu kohderyhmään. (Helsingin kaupunginhallitus 2011, 5.) Rajaus (sulkeminen) voi luonnollisesti nostaa sosiaalityön yhteiskunnallista asemaa pidemmällä aikavälillä. Ehkä sosiaalityötä opitaan arvostamaan, kun sen saatavuus on rajattu. Siihen liittyy kuitenkin myös riskejä. On mahdollista, että rajaus ja työn uusi jakaminen johtaa sosiaalityön lisääntyvään marginalisoitumiseen.

Olisi tärkeää, että nämä ajankohtaiset rakennemuutokset eivät tapahtuisi ilman keskustelua. Laaja-alaisen sosiaalityön marginalisoiminen ja sen korvaaminen kapea-alaisemmalla sosiaalialan työllä (sosiaalipalvelutyö, sosiaalihojaaminen) voi johtaa asiakkaiden kokonaistilanteen kadottamiseen. Hyvä, jos kansalaiset ja kolmannen sektorin edustajat nostavat asian esille kuten Sosiaalitieto-lehdessä vuonna 2010 ja sosiaalityöntekijät Helsingin Sanomissa 2011, mutta se ei voi olla ainoastaan heidän tehtävänsä. Edellä mainittuja virkamuutoksia tehdään kunnissa koko ajan. Näistä asioista pitää keskustella ja niiden seuraukset tulee selvittää ja tutkia

KIRJALLISUUS

Aaltonen, Elli (1997) Johtajuusroolien muutokset kunnan sosiaalitoimessa. Janus vol. 5 (3) 1997, 295-314.

Ailasmaa, Reijo (2009) Kuntien sosiaali- ja terveystalouden henkilöstö vuonna 2008. Tilastoraportti 23:2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sähköinen versio luettu 13.12.2011 osoitteessa:

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2009/Tr23_09.pdf

Ailasmaa, Reijo (2011) Kuntien terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2010.

Tilastoraportti 28:2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Sähköinen versio luettu 26.11.2011 osoitteessa:

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr28_11.pdf

Ailasmaa, Reijo (2011) Sosiaali- ja terveystalouden henkilöstö vuonna 2008.

Tilastoraportti 13:2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sähköinen versio luettu 22.12.2011 osoitteessa:

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr13_11.pdf

Abbott, Andrew (1988) The system of Professions. Chicago: University of Chicago Press.

Alanen, Leena (1986) Reproductio ja sosialisatio – käsitteiden ja toiminnan kentät.

Teoksessa Rantalaiho, Liisa (toim) Miesten tiede – Naisten puuhut. Tampere:

Vastapaino, 57-83.

Arnkil, Erik (1991) Peilejä. Hypoteeseja sosiaalityön ristiriidoista ja

kehitysvyöhykkeestä. Sosiaali- ja terveyshallitus, tutkimuksia 5/1991. Helsinki: VAPK-kustannus.

Barrett, Michele (1985) Nykyajan alistettu nainen. Tampere: Vastapaino.

Blom, Raimo toim. (1999) Mikä Suomessa muuttui? sosiologinen kuva 1990-luvusta.

Tampere: Tammer-Paino

Boréus, Kristina & Bergström, Göran (2008) Innehållsanalys. Teoksessa Bergström, Göran & Boréus, Kristina (toim) Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Lund: Studentlitteratur Ab, 43-88.

Brante, Thomas (2003) Konsolideringen av nya vetenskapliga fält – Exemplet forskning i socialt arbete. Teoksessa Socialt arbete. En nationell genomlysning av ämnet.

Högskoleverkets rapportserie 2003:16 R. Stockholm, 133-196. Sähköinen versio luettu 11.3.2011 osoitteessa:

<http://www.fas.se/upload/dokument/publiaktioner/pdf/socialt arbete.pdf>

Brante, Thomas (2010) Professional Fields and Truth Regimes: In search of Alternative Approaches. Teoksessa Sciulli, David (toim) Comparative Sociology, Vol 9 No. 6.

2010. Hague: Brill, 843-886.

Brante, Thomas (2009) Vad är en profession? – Teoretiska ansatser och definitioner.

Teoksessa Lindh, Maria (toim) Vetenskap för profession. Profession och vetenskap – Idéer och strategier för ett professionslärosäte. Borås: Högskolan i Borås, 15-34.

Sähköinen versio luettu 6.10.2011 osoitteessa:

<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1819/1/Vetskapprofnr8.pdf>

Broady, Donald (1985) Bourdieu som empiriker. Teoksessa Broady, Donald (toim).

Kultur och utbildning. Om Pierre Bourdieus sociologi. Stockholm: Universitets- och högskoleämbetet. FoU-enheten, 3-26.

Collins, Randall (1990) Market closure and the conflict theory of the professions.

Teoksessa Burrage, Michael & Torstendahl, Rolf (toim) Professions in theory and history – Rethinking the Study of the Professions. London: The Swedish collegium for advanced study in the social sciences (ScAsss), 24-43.

Eräsaari, Leena (1991) Yksilöllistävä sosiaalihuolto. Historian tarkastelua. Jyväskylä:

Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia. A 7.

Eskola, Marjatta (1981) Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalityön kuva. Teoksessa

Kutola, Urpo & Nieminen, Armas & Eskola, Marjatta & Walls, Georg & Koskiahho,

Briitta & Laitinen, Hannele: Sosiaalihuollon näköaloja. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis. Ser.A vol. 127. Tampereen yliopisto, 23-52.

Etzioni, Amitai (1970) Nykyajan organisaatiot. Helsinki: Tammi.

Freidson, Elliot (1986) Professional powers – A study of the institutionalization of formal knowledge. Chicago: The university of Chicago Press.

Harvey David (2008) Uusliberalismin lyhyt historia. Vastapaino. Tampere.

Heikkilä, Matti & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi (2008) Hyvinvointipolitiikan tavoitteet. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä Matti: Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 142-146.

Heikkinen, Jarmo (2009) Sosiaalityön ammattikuva sosiaalihuollossa. Tutkimus sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä ja kokemuksista sosiaalitoimiston ammatillisesta sosiaalityöstä. Kuopio: Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Kuopion yliopisto.

Heinonen, Jari (1984) Sosiaalityö sosiaalivaltion mikrostruktuurin menetelmänä. Sosiaalityön tehtävien ja käsitteen kriittistä tarkastelua suomalaisen aineiston valossa. Tampere: Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia 70.

Helander, Voitto (1993) Professiot ja julkisvalta. Helsinki: Valtionhallinnon kehittämiskeskus.

Helsingin kaupunki (2011) kaupunginhallituksen kokouksen esityslista 33/2011.

Sähköinen versio luettu 6.1.2012 osoitteessa:

http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatoshistoria/2011/Halke_2011-09-26_Khs_33_El/8F183FD9-3045-4BED-8130-DF46D28D6568/Virkamuutoksia_sosiaalivirastossa.pdf

Helsingin Sanomat (9.10.2011) Jouttimäki, Päivi (ja joukko muita huolestuneita sosiaalityöntekijöitä). Sosiaaliviraston asiakkaiden palvelut heikkenevät.

Helsingin Sanomat (24.3.2011) Vanhanen, Heikki. Sosiaalityö on paljolti epäpätevissä käsissä.

Henriksson, Lea & Wrede, Sirpa (2004) Hyvinvointityön ammattien tutkimus. Teoksessa Henriksson, Lea & Wrede, Sirpa (toim) Hyvinvointityön ammatit. Helsinki: Gaudeamus kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd, 9-19.

Hämäläinen, Hannu & Arajärvi, Esa & Muuri, Anu & Nenonen, Mikko & Nylander, Olli & Ailasmaa, Reijo (2002) Kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö 1990-2000. Helsinki: Stakes.

Hänninen, Jorma (1990) Suomalainen sosiaalityökeskustelu tulkintojen tuotoksena ja kohteena. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia A6

Juhila, Kirsi (1999) Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteina. Tampere: Vastapaino, 201-232.

Julkunen, Raija (1999) Hyvinvointivaltion uudelleenjärjestyminen. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Kinnunen, Petri & Siisiäinen, Martti: Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimukseen ja toiminnan moninaisuudesta. Sosiaali ja terveysturvan keskusliitto ry, 310-334.

Julkunen, Raija (2001) Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Järvinen, Katarina & Kolbe, Laura (2008) Luokkaretkellä hyvinvointivaltiossa. Nykysukupolven kokemuksia tasa-arvosta. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Karvinen, Synnöve (1996) Sosiaalityön ammatillisuus modernista professionaalisuudesta reflektiiviseen asiantuntijuuteen. Yhteiskuntatieteiden laitos. Kuopion yliopisto. Kuopio.

Karvonen, Sakari & Moisio, Pasi & Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (2008)

Suomalaisten muuttuvat elinolot. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä Matti: Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 28-37.

Kivinen, Markku (1987) Parempien piirien ihmisiä – näkökulma uusiin keskiluokkiin. Jyväskylä: Tutkijaliitto.

Konttinen, Esa (1991) Perinteisesti moderniin – Profioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Kröger, Teppo (1997) Onko kunnalla edessään yksinhuoltajan osa? Janus vol. 5 (4) 1997, 460-463.

Kuntatyönantaja (4:2004) Henkilöstömäärän kasvu on pysähtynyt. Helsinki: KT Kuntatyönantaja, 4-5. Luettu 13.12.2011 osoitteessa:

[http://www.kuntatyonantajalehti.fi/fi/arkisto/2004/4/Documents/Henkil%C3%B6st%C3%B6m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4n_kasvu_pys%C3%A4htynyt\[1\].pdf](http://www.kuntatyonantajalehti.fi/fi/arkisto/2004/4/Documents/Henkil%C3%B6st%C3%B6m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4n_kasvu_pys%C3%A4htynyt[1].pdf)

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa (1999) Sisällön analyysi. Hoitotiede 11 (1), 3-12.

Laine, Marjukka & Wickström, Gustav & Pentti, Jaana & Elovainio, Marko & Kaarlela-Tuomaala, Anu & Lindström, Kari & Raitoharju, Reetta & Suomala, Tiina (2006) Työolot ja hyvinvointi sosiaali- ja terveysalalla 2005. Helsinki: Työterveyslaitos. Sähköinen versio luettu 14.11.2011 osoitteessa:

http://www.ttl.fi/fi/verkkokirjat/sosiaali_ja_terveysala/Documents/Tyoolot_ja_hyvinvointi_sosiaali_ja_terveysalalla_2005.pdf

Larson, Magali Sarfatti (1979) The Rise of Professionalism – A sociological analysis. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press Ltd.

Liljeström, Rita (1986) Sukupuolijärjestelmä ja naisen työ. Teoksessa Rantalaiho, Liisa (toim) Miesten tiede – Naisten puuhut. Tampere: Vastapaino.

Melin, Harri (1999) Katosivatko luokat? teoksessa Blom, Raimo (toim.). Mikä Suomessa muuttui? sosiologinen kuva 1990-luvusta. Tampere: Tammer-Paino, 21-48.

Meltti, Tero (2003) Sosiaalityö Januksessa: Sukupolvia, fraktaaleja ja rajanylittäjiä. Tieteellinen keskustelu vuosina 1992- 2001. Pro Gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalipolitiikan laitos. Sähköinen versio luettu 20.9.2011 osoitteessa: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/pg/meltti/sosiaali.pdf>

Miles, Matthew B. & Huberman, A. Michael (1984) *Qualitative Data Analysis. A sourcebook of New Methods*. Beverly Hills, London, New Delhi: Sage Publications.

Murto, Lasse & Rautniemi, Lasse & Fredriksson, Karin & Ikonen, Seena & Mäntysaari, Mikko & Niemi, Leena & Paldanius, Kalevi & Parkkinen, Terttu & Tulva, Taimi & Ylönen, Fiia & Saari, Seppo (2004) *Eettisyyttä, elastisuutta ja elämää. Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän kanssa*. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto.

Mutka, Ulla (1998) *Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. SoPhi 27.

Opetusministeriö (1992) *Ammattikorkeakoulujen sekä tiede- ja taidekorkeakoulujen suhteet*. Keskustelumuistio 6. Helsinki: Opetusministeriö Koulutus- ja tiedepolitiikan linja.

Opetusministeriö (2001) *Ammattikorkeakoulut 2000. Taulukoita AMKOTA-tietokannasta*. Helsinki: Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetusministeriö (2007) *Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2007-2012*. Helsinki: Opetusministeriö. Sähköinen versio luettu 22.11.2011 osoitteessa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/kesu_2012_fi.pdf

Opetusministeriö (1989) *Peruskoulun jälkeisen koulutuksen kehittäminen. Opetusministeriön pyytämät selvitykset nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun kehittämisvaihtoehdoista, niiden organisointitavoista ja kokeilumahdollisuuksista*. Helsinki: Opetusministeriön työryhmien muistioita 1989:54.

Opetusministeriö (1986) Sosiaalityöntekijöiden koulutustyöryhmän muistio.
Opetusministeriön työryhmien muistioita 8. Helsinki: Opetusministeriö.

Pakkoauttajat (1967) Eriksson, Lars D. (toim.). Helsinki: Tammi.

Parviainen, Ulla (1988) VALTAVA-uudistuksen työn hallintaan liittyvät ongelmat lääninhallinnon tasolla. Hallinnon tutkimus 1988:2. Helsinki: Hallinnon tutkimuksen seura r.y., 130- 132.

Piironen, Hannu (2005) Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. SoPhi. 264.

Pohjola, Anneli (2010) Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli: Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 19-74.

Pylkkänen, Elina (2008) Julkistalouden näkökulma hyvinvointiin. Teoksessa Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkilä Matti: Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 232-247.

Rajavaara, Marketta (1983) Sosiaalityön ammatillistumisesteet. Sosiaalipolitiikan pro gradu. Helsingin yliopisto.

Rajavaara, Marketta (1986) Professionaalistaminen sosiaalityön muutosstrategiana. Teoksessa Karisto, Antti & Purola, Tapani (toim.): Sosiaalityön kehittäminen: taustoja, reunaehdoja, näkökulmia. Oppimateriaaleja 1. Helsinki: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 43-68.

Rinne, Risto & Jauhiainen, Arto (1988) Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Turku: Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A: 128.

Roivainen, Irene (1999) Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehtien konstruktiona. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2/1999.

Roos, J.P. (1985) Sosiaalipolitiikka ja keskiluokka. Teoksessa Salo, Mikko A (1985). Sosiaalipolitiikka 1985 – Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja. Turku: Turun Yliopisto, 67-80.

Saari, Juho (2003) Uusi aikakausi. Yhdentynvä Eurooppa ja sosiaalipolitiikka. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Satka, Mirja (1995) Making social citizenship. Conceptual practices from the Finnish poor law to professional social work. Jyväskylä: SoPhi.

Satka, Mirja (2007) Ammatillistuminen ja sosiaalityöntekijän uudet urat. Teoksessa Satka, Mirja & Auvinen, Anja & Aho, Sulo & Jaakkola, Helena: Huolenkantajat – kokemuksia ja sattumuksia sosiaalialan vuosikymmeniltä. Jyväskylä: PS-kustannus, 123-126.

Siiriäinen, Inger (1992) Socialt arbete – ett övervakat yrke eller en gränslös profession? Helsingfors: Forskningsinstitutet (FISS) vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2000-2003. TATO:n ensimmäinen vuosi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2000:17.

Sosiaalitieto (2010:3) Saarinen, Erja. Katse tulevaisuuteen – minne sosiaalialan koulutus on menossa, 14-15.

Sosiaalitieto (2010:9) Salonen, Jari. Uraputkessa, 24.

Sosiaaliturva (2000:17) Ahvenainen, Taisto. Onko valtio muuttamassa kuntapolitiikkaansa?, 15-17.

Sosiaaliturva (1990:15) Ammattikorkeakokeilujen suunnittelu etenee, 719-720.

Sosiaaliturva (2000:1) Julkunen, Raija. Hyvinvointivaltion näkyvä – zombiko?, 4-7.

Sosiaaliturva (1980:6) Koulukuraattoreilla oltava sosiaalityön koulutus, 69.

Sosiaaliturva (2000:4) Kröger, Teppo. Kunnat ovat sosiaalipalvelujen tulevaisuudentekijöitä, 4-6.

Sosiaaliturva (1980:9) Lapin tarkkaajat vaativat parempia palkka- ym. etuja, 402.

Sosiaaliturva (2000:9) Matinlompolo, Unto. Ihmistyössä toteutuu nykyfasismi, 4-5.

Sosiaaliturva (1990:11) Moilanen, Merja & Saarinen, Erja. Sosiaalialan ammattikirjallisuus, 506-519.

Sosiaaliturva (1990:1-2) Pirinen, Aulis. Uuden vuosikymmenen kynnyksellä (pääkirjoitus), 3.

Sosiaaliturva (1980: 3) Ruuhonen, Markku (pääkirjoitus). Sosiaaliturvan koulutuksen ongelmia, 69-70.

Sosiaaliturva (2000:19) Saarinen, Erja. Mistä saadaan sosiaalityöntekijät kuntiin?, 24-26.

Sosiaaliturva (2000:13) Saarinen, Erja. Sosiaalialalle laaja-alaisia osaamiskeskuksia, 4-6.

Sosiaaliturva (1990:6) Saarinen, Erja. Sosiaalityön opetus ja tutkimus laajenevat Helsingin yliopistossa, 244-249.

Sosiaaliturva (1980:9) Sosiaalijohdon neuvottelupäivät: Valtavaa ja sosiaalihuoltolakia kiirehdittiin jälleen, 398-399.

Sosiaaliturva (1990:22) Suoninen, Lea. Ammattikorkeakoulut perustettiin Saksan liittotasavaltaan 1970-luvun alussa, 1100-1102.

Sosiaaliturva (1990:22) Suoninen, Lea. Berliinissä sosiaalityötä ja –pedagogiikkaa opiskellaan omassa ammattikorkeakoulussa, 1106-1108.

Sosiaaliturva (1990:22) Suoninen, Lea. Hampurin ammattikorkeakoulussa opiskellaan sosiaalipedagogiikkaa, 1103-1105.

Sosiaaliturva (1981: 5) Toimitus. Tekijät esiin., 228.

Sosiaaliturva (1990:23) Tuomi, Jaakko (pääkirjoitus). Kelpoisuusehtoja pohditaan jälleen, 1167.

Torstendahl, Rolf (1989) Professionalisering, stat och kunskapsbas. Förutsättningar för en teoribildning. Teoksessa Selander, Staffan (toim) Kampen om yrkesutövning, status och kunskap – professionaliseringens sociala grund. Lund: Studentlitteratur, 23-36.

Toikko, Timo (2005) Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Töttö, Pertti (2000) Pirullisen positivismin paluu: laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.

Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (2010) Hyvinvointipolitiikka 2010-luvulla. Teoksessa Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari: Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 278-286.

Valkonen, Tapani toim. (1985) Suomalaiset. Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana. Porvoo: WSOY.

Vataja, Katri & Julkunen, Ilse (2004) Sosiaalitoimistojen työn organisointi ja työhyvinvointi. Hyvät käytännöt tutkimuskatsaus. Stakes. Helsinki.

Sähköinen versio luettu 15.10.2010 osoitteessa:

http://www.sosiaaliportti.fi/File/4d114394-9ff6-475b-92a2-4fb128cdf1f4/tp5_04.pdf

Virtanen, Petri (1994) Homo Civilis? Tutkimus sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalityön habituksesta. Turku: Turun yliopiston julkaisuja.

Vuorensyrjä, Matti & Borgman, Merja & Kemppainen, Tarja & Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli (2006) Sosiaalialan osaajat 2015. Sosiaalialan osaamis-, työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointihanke (SOTENNA): loppuraportti. Jyväskylä: Opetusministeriö, Euroopan sosiaalirahasto, Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen kuntaliitto. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Sosiaalityön julkaisuja 4.

Weber, Max (1983) Ekonomi och samhälle, förståendesociologins grunder. Lund: Grahns boktryckeri.

Witz, Anne (1992) Professions and Patriarchy. International Library of Sociology. Routledge. London and New York.

Wright, Erik Olin (1997) Class counts-Comparative studies in class analysis. Cambridge: Cambridge University Press.

LAIT, ASETUKSET JA NIIHIN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT

Asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352

Asetus ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta 16.6.2005/423

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista 21.8.1992/804

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.7.2005/608

Asetus yhteiskunnallisista tutkinnoista 30.3.1994/245

Asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta 21.5.1999/615

Asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annetun asetuksen muuttamisesta
26.10.2000/901

Asetus yhteiskunnallisista tutkinnoista 22.12.1978/1082

Eduskunnan Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausunto 26.5.1992/3

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi opiskelijavalintarekisteristä ja
ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 §:n muuttamisesta HE 35/2002

Laki ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta 13.7.2001/645

Laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta 13.12.2001/1230

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272

Laki vapaakuntakokeilusta 29.7.1988/718

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Melander, Tapio (2009) Puheenvuoro Helsingin sosiaaliviraston aikuispalvelujen
vastuualueen laajennetun johtoryhmän kokouksessa syksyllä 2009 Helsingissä.

INTERNETLÄHTEET

www.finlex.fi

[www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1999/6/sosiaalialan_amm-
tutkintonimikkeeksi_sosionomi_amm?lang=fi](http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/1999/6/sosiaalialan_amm-
tutkintonimikkeeksi_sosionomi_amm?lang=fi)

www.sosiaalitieto.fi

www.sosnet.fi

www.talentia.fi

AINEISTO

Vuosi 1980

YO = Ylipiston edustaja (akateeminen pääoma)

J = Järjestön edustaja (hallintopääoma)

S = Sosiaalityön edustaja (kokemuksellinen pääoma)

Sosiaaliturva (1980:3) Brettschneider, Gunvor (Svenska social- och kommunalhögskolan, rehtori). Sosiaalityön koulutuksen uudistaminen, 70-73. (YO)

Sosiaaliturva (1980:3) Hakkarainen, Pirkko (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, sihteeri). Sosiaalialan täydennyskoulutukselle luotava valmiudet, 82-84. (J)

Sosiaaliturva (1980:23) Hakkarainen, Pirkko (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, sihteeri). Uudesta opintoaineistosta tukea sosiaalityön toimipaikkakoulutukseen, 1066-1067. (J)

Sosiaaliturva (1980:20) Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. Tarkastelukulma muodollinen sisällön erittely puuttuu, 893-896. (YO)

Sosiaaliturva (1980:21) Hämäläinen, Maija-Liisa (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, tutkimussihteeri). Selvitys sosiaalitoimen virkoihin valituista vuonna 1979, 940-943. (J)

Sosiaaliturva (1980:13) Hämäläinen, Maija-Liisa (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, tutkimussihteeri). Tutkimuksen ja käytännön yhteydet paremmiksi, 565-566. (J)

Sosiaaliturva (1980:14) Koskiahho, Briitta (Tampereen yliopisto, apulaisprofessori) Uusi sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön koulutusohjelma yliopistoihin, 589-592. (YO)

Sosiaaliturva (1980:3) Koskinen, Riitta (Tampere, sosiaalihuoltaja). Opiskelijan työnohjaus mielenterveysasemalla, 85-87. (S)

Sosiaaliturva (1980:3) Nieminen, Armas (Tampereen yliopisto, kansleri, professori emeritus). Sosiaalityöntekijäin koulutuksesta Alankomaissa, 88-90. (YO)

Sosiaaliturva (1980:3) Rönning, Leif (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, apulaisjohtaja). Sosiaalityön koulutuksen käännekohtia 1 – Kun sosiaalityön koulutus alkoi, 74-77. (J)

Sosiaaliturva (1980:5) Rönning, Leif (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, apulaisjohtaja). Sosiaalityön koulutuksen käännekohtia 2 – Kun sosiaalityön koulutus arvioitiin ensi kerran uudelleen, 207-211. (J)

Sosiaaliturva (1980:14) Rönning, Leif (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, apulaisjohtaja). Sosiaalityön koulutuksen käännekohtia 3 – Saako sosiaalityö tieteisiin perustuvan korkea-asteen tutkinnon?, 592- 596. (J)

Sosiaaliturva (1980:19) Satka, Mirja (Tampereen yliopisto, sosiaalihuoltaja, FM). Kuka valitaan opiskelemaan sosiaalihuoltajaksi?, 839-842. (YO)

Sosiaaliturva (1980:14) Tuominen, Anna-Liisa (Kellokosken mielenterveystoimisto, sosiaalihoitaja). Ammatti-identiteetin merkitys työryhmätyöskentelyssä, 606. (S)

Vuosi 1990

YO = Yliopiston edustaja (akateeminen pääoma)

J = Järjestön edustaja (hallintopääoma)

S = Sosiaalityön edustaja (kokemuksellinen pääoma)

JV = Johtava virkamies (hallintopääoma)

AMK = Ammattikorkeakoulun edustaja (akateeminen pääoma)

Sosiaaliturva (1990:22) Haapalainen, Riikka (Helsingin yliopisto, kasvatustieteiden ylioppilas) & Lindqvist, Tuija (Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, suunnittelija) & Raivio, Marita (Helsingin yliopisto, valtiotieteiden ylioppilas). Selvitys sosiaalityön väliaikaiskoulutuksesta, 1119-1121. (YO)

Sosiaaliturva (1990:4) Havukainen, Pirjo (Tampere, sosiaalityöntekijä) & Metteri, Anna (Ylöjärvi, sosiaalityöntekijä). Toivoton tapaus – kuka on toivoton, 148-151. (S)

Sosiaaliturva (1990:22) Honkakoski, Arja (Kemin sosiaalialan oppilaitos, rehtori). Ammattikorkeakoulun merkitys sosiaalialalle, 1114-1117. (AMK)

Sosiaaliturva (1990:22) Hännikäinen, Irmeli (Helsingin yliopisto, vt. professori). Sosiaalityöntekijät motivoituneita alansa yliopisto-opintoihin, 132. (YO)

Sosiaaliturva (1990:4) Koskiahho, Briitta (Tampere, professori). Tutkija käytännön viidakossa – kokemuksia tutkimuksen teosta viranomaisten kanssa, 152-154. (YO)

Sosiaaliturva (1990:9) Koskiahho, Briitta (Tampere, professori). Techne ja poesis – Sosiaalipolitiikan yliopisto-opetus esimerkkinä käytännön ja teorian maailmoista, 409-411. (YO)

Sosiaaliturva (1990:22) Niemelä, Pauli (Kuopion yliopisto, professori). Ammattikorkeakoulut tulevat?, 1095. (YO)

Sosiaaliturva (1990:22) Ojuri, Auli (Turun yliopisto, päätoiminen tuntiopettaja). Tutkimus, opetus ja ammatillisuus sosiaalityön yliopisto-opetuksessa, 1136-1139. (YO)

Sosiaaliturva (1990:22) Ojuri, Auli (Turun yliopisto, päätoiminen tuntiopettaja). Väitöskirjasauma sosiaalipolitiikassa, 1131. (YO)

Sosiaaliturva (1990:13) Saarnio, Pekka (Helsingin yliopisto, assistentti). Päätelmiä sosiaalityön metodioppikirjakeskustelusta, 644. (YO)

Sosiaaliturva (1990:13) Saarnio, Pekka (Helsingin yliopisto, assistentti). Sosiaalityön tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista ja tutkimuskohteesta, 1134-1136. (YO)

Sosiaaliturva (1990: 17) Salavuo, Kari (Turun yliopisto, vt. professori) & Granfelt, Riitta (Helsingin yliopisto, sosiaalihuollon lehtori). Sosiaalityön koulutus kuuluu korkeasteelle, 823. (YO)

Sosiaaliturva (1990:22) Salminen, Hannele (Sosiaalialan ja lastentarhanopettajakoulutuksen ammattikorkeakokeilun oppilaitosten suunnittelusihteri). Sosiaalialan ammattikorkeakoulukokeilujen suunnittelu käynnistynyt, 1110-1113. (AMK)

Sosiaaliturva (1990:17) Virtanen, Petri (Äetsä, sosiaalijohtaja). Grounded theory ja sosiaalitutkimus – ”varoittava esimerkki” vai ”mielenkiintoista teoriamuodostusta”?, 814-816. (JV)

Vuosi 2000

YO = Ylipiston edustaja (akateeminen pääoma)

J = Järjestön edustaja (hallintopääoma)

S = Sosiaalityön edustaja (kokemuksellinen pääoma)

JV = Johtava virkamies (hallintopääoma)

AMK = Ammattikorkeakoulun edustaja (akateeminen pääoma)

Sosiaaliturva (2000:13) Aaltonen, Elli (Itä-Suomen lääninhallitus, sosiaalineuvos). ISO:sta osaamista Itä-Suomen kunnille, 7. (JV)

Sosiaaliturva (2000:10) Filppa, Virpi & Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (Lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisalan lisensiaatinkoulutuksen vastuuopettajat). Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatinkoulutus alkoi, 21-22. (YO)

Sosiaaliturva (2000:13) Hakonen, Sinikka (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, lehtori). Sosiaalialan osaamista vahvistettava vanhustyössä, 20. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:13) Happonen, Elisa & Tuovinen, Hanne (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) –opiskelijoita). Ammatillista kasvua projektityöstä, 17-18. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:17) Hemminki, Arja (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, lehtori) & Kivipelto, Minna (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, projektipäällikkö). Sosiaalityö on myös sosionomien (amk) koulutuksen viitekehys, 21-22. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:10) Hämäläinen, Rauni & Laitinen, Anne & Mustonen, Eeva & Nikkanen, Anne & Piironen, Mervi & Sallinen, Minna & Suutarinen, Jenni & Vikman, Jenni (Tampereen yliopisto, sosiaalityön opiskelijat). ”Onks se tunteiden kaiveleminen niin järkevää?”, 23-24. (YO)

Sosiaaliturva (2000:13) Jämsén, Arja (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman koulutusohjelmajohtaja) Lätti, Mervi (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun koulutusohjelman lehtori). Eurooppalaista oppimateriaalia internetissä, 19. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:7) Jämsén, Arja (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman koulutusohjelmajohtaja) & Korkeakoski, Erja (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun Sosiaalialan koulutusohjelma, opettaja). Luodaan yhdessä työyhteisö, jossa jaksetaan, 24. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:4) Jämsén, Arja (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman koulutusohjelmajohtaja) & Kukkonen, Tuula (Kaprakka-kuntoutusta ja tutkimusta –laitoksen palvelujohtaja). Miten ottaa projekteista opiksi?, 23-24. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:13) Kivipelto, Minna (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan yksikön sosiaalityön yliopettaja). Ammattikorkeakouluissa tutkitaan ja kehitetään sosiaalityötä, 15-16. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:17) Pohjola, Anneli (Lapin yliopisto, Suomen akatemia, vanhempi tutkija). Asetus määrittelee sosiaalityön yliopistoihin, 22-23. (YO)

Sosiaaliturva (2000:13) Pohjola, Anneli (Lapin yliopisto, Suomen akatemia, vanhempi tutkija). Sosiaalialalla rinnakkaisia väyliä koulutuksesta työelämään, 12-13. (YO)

Sosiaaliturva (2000:13) Rinne, Päivi (Seinäjoen ammattikorkeakoulu, koulutusohjelmavastaava). Kansalaisten tarpeet ohjaamaan ammattikorkeakoulutusta, 14. (AMK)

Sosiaaliturva (2000:2) Ronkanen, Aila (a-klinikan sosiaalityöntekijä). Tutkimuksen ja asiakastyön välinen kuilu kapenee, 27-28. (S)

Sosiaaliturva (2000:17) Siponen, Anne (Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan opettaja). Monitieteiset tutor-ryhmät - oppia moniammatilliseen kuntoutukseen, 24. (YO)

Sosiaaliturva (2000:17) Skaffari, Pia (Lapin yliopisto, suunnittelija). Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus luo välineitä alueelliseen kehittämistyöhön, 14. (YO)

Sosiaaliturva (2000:15) Tedre, Silva (Joensuun yliopisto, yliassistentti). Ruotsissa liki joka läänissä sosiaalialan tutkimus- ja kehittämiskeskus kuntien tukena, 8-9. (YO)

Vuosi 2010

YO = Ylipiston edustaja (akateeminen pääoma)

J = Järjestön edustaja (hallintopääoma)

S = Sosiaalityön edustaja (kokemuksellinen pääoma)

JV = Johtava virkamies (hallintopääoma)

AMK = Ammattikorkeakoulun edustaja (akateeminen pääoma)

K = Keskustelija/kriitikko (kulttuurinen pääoma)

A = Asiakas (kokemuksellinen pääoma)

Sosiaaliturva (2010:10) Hietämäki, Johanna & Karttunen, Teija (Jyväskylän yliopisto, tohtorikoulutettavia). Sosiaalityön tieteellisyyden vähättely huolestuttaa, 15-16. (YO)

Sosiaaliturva (2010:6-7) Kettunen, Marjut (Kouvolan kaupunki, kehittämisspäällikkö) & Korpelainen, Niina (Kouvolan kaupunki, sosiaalipalvelujen tilaajapäällikkö). Pätevyysvaatimusten ympärillä vellomisen sijasta huomio työelämän kehittämiseen, 20. (JV)

Sosiaaliturva (2010:3) Kivimäki, Leena (Rauman kaupunki, sosiaalityön tulosalueen osastopäällikkö). Valmis asiantuntija vai valmiina oppimaan lisää?, 19. (JV)

Sosiaaliturva (2010:5) Koskiahho, Briitta (sosiaalipolitiikan professori, emerita). Sosiaalipalvelujen markkinoistuminen vaikuttaa myös alan koulutukseen, 17. (YO)

Sosiaaliturva (2010:3) Lähteinen, Sanna (Sosiaalityön valtakunnallinen yliopistoverkosto (Sosnet), koulutuspäällikkö (ma)) & Pohjola, Anneli (Lapin yliopisto, Professori). Sosiaalityön yliopistokoulutuksessa uusia mahdollisuuksia erikoistua, 12-13. (YO)

Sosiaaliturva (2010:10) Lindberg, Marjut (Helsingin Sanomat, pääkirjoitustoimittaja). Sosiaalityöntekijät tarvitsevat mediakoulutusta, 11. (K)

Sosiaaliturva (2010:3) Markkula-Kivisilta, Hanna (Pelastakaa lapset ry, pääsihteeri). Miksi ”valesosiaalityöntekijät” eivät nouse lööppeihin?, 7. (J)

Sosiaaliturva (2010:5) Mäkelä, Marianne (sosiaalityöntekijä vailla muodollista pätevyyttä). Valesosiaalityöntekijä vastaa, 16-17. (S)

Sosiaaliturva (2010:11) Pellinen, Katri (Ytm, tutkija ja sosiaalihalintotieteen jatko-opiskelija, Itä-Suomen yliopisto). Ajatus kutsumusammattista on aikansa elänyt, 14. (YO)

Sosiaaliturva (2010:6-7) Ronnby, Alf (Göteborgin yliopisto, dosentti). Vaatimus näyttöön perustuvista menetelmistä tukahduttaa sosiaalityötä, 24-25. (YO)

Sosiaaliturva (2010:12) Nimimerkki Luottamus sosiaalityöhön mennyt. Kuntien sosiaalityö hakoteillä, 13. (A)